

**CAP TERRA COM SA TERRA:
LA CULTURA POPULAR MALLORQUINA A L'OBRA DE BLAI BONET**

**Autor/a: Verònica Roselló Cervera
Data: Desembre 2010
Universitat Pompeu Fabra
Fundació Casa-Museu Llorenç de Villalonga**

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	pàg. 4
2. L'OBJECTE D'ESTUDI	pàg. 6
a) Per què Blai Bonet?.....	pàg. 6
b) Per què la cultura popular mallorquina?.....	pàg. 8
c) Llengua i identitat.....	pàg. 10
d) Context històric.....	pàg. 11
3. ACTIVITAT METODOLÒGICA	pàg.13
a) Cultura popular mallorquina en forma de novel·la.....	pàg.14
• <i>Míster Evasió</i>	pàg.14
• <i>El mar</i>	pàg. 23
• <i>Judes i la primavera</i>	pàg. 27
b) Cultura popular mallorquina en forma de poemari.....	pàg. 35
• <i>Quatre poemes de setmana santa</i>	pàg. 35
• <i>Entre el coral i l'espiga</i>	pàg. 38
• <i>Has vist algun cop, Jordi Bonet, ca n'amat a l'ombra?</i>	pàg. 47
c) Cultura popular mallorquina en forma de dietari.....	pàg. 57
• <i>Els ulls. Diari primer</i>	pàg. 58
• <i>La mirada. Diari segon</i>	pàg. 69
• <i>Pere Pau</i>	pàg. 81
d) Conclusions.....	pàg. 93
4. BIBLIOGRAFIA	pàg.95
a) Corpus analitzat.....	pàg. 95
b) Altres.....	pàg. 95

‘És rònec beure el vi de terres llunyanes
quan pengen raïms d’or en la pròpia parra’

(Blai Bonet, *El color*)

1. INTRODUCCIÓ

El present treball és el fruit nat arran la convocatòria d'una beca d'investigació dedicada a la categoria de 'cultura popular' de la Fundació Casa Museu Llorenç Villalonga, Pare Ginard i Blai Bonet. En un moment en que encetava la meua experiència com a investigadora a la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona i atenent als estímuls que genera en mi la literatura catalana moderna, vaig sentir-me fortament atreta per la idea d'estudiar la cultura popular mallorquina emmotllada dintre de l'obra de Blai Bonet. Per aquest motiu prompte vaig respondre a l'oferta presentant una proposta amb pretensions d'estudiar els lligams entre la literatura de Bonet i la seva identitat (atenent a llenguatge, estil i contingut). Mesos més tard, una gran sorpresa i una gran motivació van arrelar en assabentar-me de la concessió de la mateixa i així, pel maig de 2009, vaig llençar el tret de sortida del que seria 'Cap terra com sa terra: la cultura popular mallorquina en l'obra de Blai Bonet'.

Partia amb l'objectiu, com s'ha dit, d'estudiar les relacions entre els orígens de l'autor i la seva obra, mirall de la personalitat d'aquest. Per tal de tenir uns resultats rics, vaig establir una divisió del corpus d'anàlisi en tres dels gèneres literaris conreats per l'autor mallorquí: tres poemaris (*Quatre poemes de setmana santa, Entre el coral i l'espiga i Has vist algun cop, Jordi Bonet, ca n'amat a l'ombra?*); tres novel·les (*Míster Evasió, El mar i Judes i la primavera*) i tres dietaris o obres de no-ficció (*Els ulls. Diari Primer, La mirada. Diari segon i Pere Pau*). La hipòtesi inicial, un cop mastegada superficialment la seva bibliografia, era que la tendència paradoxal de Bonet és la de mostrar afecte i melangia per les seves arrels i la cultura popular assumida, alhora que es mostra subversiu amb la pròpia terra – en part, amb una relació causa-conseqüència'. Cal dir, després de dotze mesos de feina, que el supòsit inicial ha quedat confirmat i que el cos sencer d'aquest treball ho corrobora a través d'exemples extrets de les diferents obres analitzades.

Fet aquest incís inicial, faré referència als condicionaments generals de la investigació i a allò que m'ha mogut a portar-la a terme. Per assolir tal fi, citarem una interessant particularitat de les recerques sobre el llenguatge que expliquen Clara Ubaldina i Montserrat Ribas al pròleg del llibre *Anàlisi del discurs polític. Producció, mediació i recepció* i és el fet que l'estudiós del llenguatge (lloc que ocupo en aquesta qüestió) és també un subjecte parlant, la qual cosa facilita la seva comprensió dels fenòmens, i alhora, la incidència en les apreciacions sobre aquests. Tal teoria justifica el fet que un analista pugui disposar d'uns postulats teòrics i d'una metodologia especialment aptes per prendre distància dels elements estudiats i explicar-los de manera raonada.

Una altra obra que ha estat un pilar base en l'elaboració del treball és *Llenguatge i identitat. Simpòsium celebrat a VIVARIUM (Tavertet) els dies 12-13 i 19-20 de setembre de 1992*. A la primera ponència del simpòsium, que abraça el primer

capítol del llibre, el seu coordinador Raimon Panikkar explica que els mots són símbols, crist·litzacions històriques d'experiències col·lectives. Si els significats simbòlics dipositats en els mots són compartits per tot un poble, esdevenen símbols culturals i representen el suport intel·lectual dels seus valors¹. És aquest plantejament el que he agafat com a columna vertebradora de la recerca. Del conjunt format per l'obra de Bonet –independentment del gènere literari– hi traspua la forma de viure del poble mallorquí a través del lèxic específicament balear, d'expressions connotatives i maneres de dir, del relat de costums i hàbits, etc...

Pel que fa a l'emmarcament de la recerca, cal aclarir què ha estat l'objecte d'estudi (en aquest cas, l'obra de Blai Bonet) i qui s'ha encarregat d'estudiar-lo. Aquest darrer lloc ateny a l'autor de l'obra, a qui donarem títol de subjecte del llenguatge. L'apreciació que farem de la seva feina és que, tot i que categoritza el món de manera lingüísticament induïda, també ho fa segons la seva experiència com a ésser històric, cultural, social i afectiu respecte a un lloc. Per això és indeslligable el contingut de l'obra del lloc des d'on ha estat pensada i elaborada. La consideració d'aquest marc extern de la creació lingüística, segons Ubaldina i Ribas, constitueix la primera fase imprescindible de tota anàlisi de discurs.

Tanmateix, hem de tenir en compte que el discurs es construeix amb elements d'una llengua que posa a disposició dels parlants la possibilitat de triar aquelles formules que consideren més adients a l'objectiu de la situació comunicativa (espai intern). Ens referim a les marques que l'autor deixa en cadascuna de les seves obres com un tret distintiu indiscutible dins del seu llegat cultural, i que avui ens permeten parlar del seu singular estil. El aquest sentit, el concepte d'estil ens remet a l'existència de trets variables de l'ús lingüístic que, alhora, fan referència a un fet comprovable: no totes les persones que es serveixen de la llengua tenen la mateixa competència lingüística. Per tant, tot i que totes comparteixen un mateix lèxic i unes mateixes regles de combinació, no es comparteixen de la mateixa manera ni s'apliquen els mateixos resultats.

Tot i això, aquesta mateixa llengua, també aporta al lector (que, com hem dit, es troba en situació de competència lingüística respecte a l'autor de l'obra), les pistes que li permeten realitzar una interpretació aproximada del sentit del discurs que se li adreça. És per això que l'analista ha de conèixer aquestes possibilitats que les llengües ofereixen i ha de poder avaluar els efectes possibles d'unes i altres opcions. Aquí ens situem com a responsables de l'estudi al voltant de l'obra blaiBonetiana i aquesta esdevé la línia des d'on farem partir la nostra anàlisi.

Així llavors, tot plegat m'ha mogut a decidir emprar l'anàlisi de contingut com a eina metodològica de la recerca, enfocada a conèixer millor els usos discursius (en aquest cas, molt vinculats al llegat cultural mallorquí) de l'obra de Blai Bonet. Com a síntesi de la funcionalitat d'aquesta eina, explicarem que entenem l'anàlisi de

---

¹ PANIKKAR, R. 'La paraula, creadora de realitat' a *Llenguatge i identitat. Simposium celebrat a VIVARIUM (Tavertet) els dies 12-13 i 19-20 de setembre de 1992*. Barcelona, 1994. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Pàg. 38.

contingut com l'estudi del contingut manifest de la comunicació a través de tècniques objectives, sistemàtiques i quantitatives que ens permeten descriure què diu el comunicador i quines son les estratègies que ha aplicat per adreçar-se al seu lector. Com veurem a l'apartat dedicat a l'activitat metodològica d'aquesta memòria, per tal de reduir el nostre estudi a una norma hem utilitzat una fitxa que estructurarà millor els resultats obtinguts de l'avaluació de cadascuna de les obres. La fitxa constarà d'aquests apartats (modificables segons les necessitats de cada cas):

1. Plantejament general
2. Costums i hàbits
3. Recursos retòrics
4. Recursos lèxics
5. Altres recursos gramaticals

Arribats a aquest punt, cal citar l'eina que ha esdevingut peça essencial per a aquest nou treball de recerca: el Diccionari Català-Valencià-Balear d'A.M. Alcover i F. de B. Moll, tant en la seva edició en paper com en la seva edició electrònica (<http://dcvb.iecat.net>). Es tracta de deu volums unificats sota la finalitat de demostrar la unitat de la llengua catalana i, per tant, d'abastar "la llengua antiga i moderna, literària i dialectal", escrita i parlada, d'arreu del territori català. Una de les més grans i avantatjoses aportacions d'aquest diccionari al nostre treball és que inclou apel·latius, toponímia, l'onomàstica, locucions i refranys catalans, i fa constar les variants dialectals dient on s'han recollit les accepcions (població, text, etc.). A més inclou la transcripció fonètica de cada mot, les variants ortogràfiques i de formació, l'etimologia i alguns sinònims, intensius i diminutius. Dit això, resulta obvia la gran vàlua d'aquesta font per fer front al nostre estudi. També s'han consultat altres peces clau incloses a la bibliografia del treball com la *Gramàtica històrica catalana* de Francesc de Borja Moll, obra dedicada a la formació de mots i a la sintaxi històrica del català i altres obres més específiques del camp de la retòrica i la poètica com el *Diccionari de figures retòriques i altres recursos expressius* de Joan A. Oriol Dauder i Joan Oriol i Giralt.

El treball consta de dos parts clarament delimitades: un apartat teòric que abraça tot allò referent a l'objecte d'estudi (on trobarem els apartats Per què Blai Bonet?; Per què la cultura popular mallorquina; Llengua i identitat i Context històric) i l'apartat metodològic que inclou l'anàlisi de les nou obres i els resultats obtinguts en forma de conclusions.

2. L'OBJECTE D'ESTUDI

a) *Per què Blai Bonet?*

Si ens centrem en una de les accepcions del mot "cultura", ens resulta com un conjunt de tradicions (literàries, historicosocials i científiques) i de formes de vida (materials i espirituals) d'un poble o d'una societat. Tot plegat justifica per si mateix el fet que amb aquest treball de cerca es vulgui analitzar el viratge cultural subjacent en l'obra d'un autor que resulta essencial per entendre una literatura, una època i un indret precisos. Així llavors, la cultura mallorquina serà la columna vertebral de la nostra anàlisi i cada fruit serà la mostra de l'extracció de la lectura de nou creacions literàries d'un dels personatges que durant la postguerra va contribuir a perfilar el bagatge cultural mallorquí. Aquest personatge és Blai Bonet (Santanyí, 1929.1997). Home de camp, de família humil, i després seminarista amb una sòlida formació clàssica. De jove va haver d'ingressar al seminari de Caubet perquè se li desfeien els pulmons. D'aquestes experiències i de renunciar a ser sacerdot, va resultar, tal i com considera Jordi Coca a l'article 'Míster Evasió' publicat pel periòdic *Avui* per tal de reivindicar la figura i l'obra de l'escriptor, "un ésser delicat, hiperbòlicament imaginatiu, savi i burleta"².

Afirma Josep Albertí a l'article 'Blai Bonet, un poeta digerit'³ que dos foren les circumstàncies que mogueren a Bonet a inserir-se en el món de la literatura: l'ingrés en aquest seminari de la Ciutat de Mallorca durant els anys 40 i el mestratge de l'escriptor i apotecari del seu poble, Bernat Vidal i Tomàs. Albertí insisteix en situar aquesta inserció dins un context històric en què el nostre món es trobava 'desnodrit culturalment, espoliat políticament i amb un avenir prou negre'. Pel que fa a les opcions brindades pel seminari, l'autor d'aquest article cita les teories marxistes que estableixen que les idees de la classe dominant són a qualsevol època, les idees dominants, és a dir, que la classe que disposa dels mitjans de producció material disposa amb ells, al mateix temps, dels mitjans de producció intel·lectuals. Per això és fàcil entendre, si atenem al vincle entre poder eclesiàstic i franquisme, el contacte de Bonet amb la religió durant aquell temps. Llavors, l'estança al seminari fou el que potenciat la curiositat per la lectura, l'estima al treball bell i ben fet, l'amistat i la consegüent generositat amb les paraules, la voluntat i l'empeny de creació, l'ànima de defugir els tòpics literaris imperants per endinsar-se en el camí de la novetat expressiva, etc... i tot plegat va culminar en el sorgiment d'un poeta inicial, que va travessar el llindar de la poesia per endinsar-se en el món teatral i novel·líctic, per arriscar-se posteriorment, fronteres enllà, amb la narració autobiogràfica traduïda en forma de dietaris personals.

---

² COCA, J. "Míster Evasió". *Avui*, 17-09-2009.

³ ALBERTÍ, J. 'Blai Bonet, un poeta digerit'. *Reduccions*, nº14. Vic, setembre 1981. pàgs. 43-64.

En moltes ocasions s'ha analitzat aquesta relació no convencional de Blai Bonet amb els gèneres. L'autora Margalida Pons, a l'obra *Blai Bonet, maneres del color* en fa referència a estudiosos d'aquestes manifestacions formals de les obres literàries com Jean Marie Schaefer, qui diu que tot text modifica el seu gènere i que el component genèric d'un discurs no és la simple reduplicació d'un model anterior. La diferència, conclou, entesa com el rebuig de la norma, no és subversió sinó pura i biològica evolució. I això mateix és el que dota Bonet d'una força progressiva que l'allunya dels viaranys establerts per l'Escola Mallorquina. El mateix autor n'ha fet referència a aquesta seva particular manera d'entendre els gèneres. Diu Bonet que "per a mi, en literatura, només existeix un gènere: la poesia. En el fons, la condició indispensable per a que una obra sigui bona és que sigui poètica. El poema és poesia lírica; la novel·la, poesia èpica; el teatre, poesia".

Cal apuntar, a més, que Bonet es destaca per altre tocs revulsius – deixant de banda la desnaturalització del gènere com a forma d'entendre un text literari- dins el propi món productiu. Moltes de les seves obres es consideren fortament progressives i curulles d'avanços si se situen en el punt exacte en el qual foren escrites. Els motius que justifiquen aquest toc diferencial del que havia estat la literatura d'aquell temps (i en aquest punt cal fer al·lusió l'Escola Mallorquina) responen a circumstàncies tant personals com epicals. D'entre les personals trobem la forta personalitat de Bonet, que s'intueix al darrere de cada ratlla de la pròpia escriptura i que dota d'una extrema energia cada formula sintàctica. Pel que fa a les circumstàncies epicals, cal fer atenció al context històric en el qual es produeixen les obres literàries de Bonet. L'Estat sencer sortia d'un dels conflictes bèl·lics més transcendents que han configurat l'aparador històric espanyol. El cop d'Estat del general Franco i els seus militars l'any 1936 fou l'esclat d'una guerra civil de tres anys que va deixar com a resultat la instauració d'una dictadura que va posicionar-se com a règim polític imperant fins l'any 1975.

Tot i això, no es pot entendre el caràcter innovador de la creació blaiBonetiana sense fer referència a un fet que fou indispensable per tal de posicionar l'escriptor mallorquí com un trencador de l'època: la seua estada a Barcelona. Per motius acadèmics l'autor va traslladar-se a la capital del Principat, on va tenir contacte amb poetes com Carles Riba o Joan Oliver, influències clau en un moment que ha estat considerat com el més rellevant de la trajectòria literària de Bonet i el qual va ser responsable de molts dels premis atorgats a l'autor (Premi de la Crítica l'any 1960 per l'obra *Comèdia*; Premi Carles Riba l'any 1965 per *Oh Calvary, Calvary* – obra publicada dos anys després d'obtenir el premi sota el títol *l'Evangelí segons un de tants-*; Premi Joan Santamaria l'any 1957 amb *Parasceve*; Premi Ciutat de Barcelona l'any 1963 amb *Judes i la primavera*, etc...).

b) Per què la cultura popular mallorquina?

Un dels atributs de les obres de Blai Bonet és el toc humanista que l'autor aplica a cada oració. Coincidint amb altres autors de novel·la d'entre el 1936 i 1980, Bonet forma part d'una generació d'escriptors abocada a un procés general d'humanització o realisme. Per a aquests, el retorn a l'home és la necessària resposta a uns condicionaments històrics que demanen de l'art el compromís amb la realitat i el rebuig de l'evasió estilístics que s'havia donat fins aleshores. Es per això que podem

parlar, en el cas de Bonet, d'unes pretensions de donar als seus escrits el valor de crònica.

En aquest text, i atenent al nostre compromís d'entendre l'obra bonetiana com quelcom dotat d'un alt grau d'humanisme, tractarem d'extreure un dels condiments més íntims que adoben l'obra sencera de l'escriptor: els lligams amb sa terra. Tot i això, cal partir d'una premissa que ben encertadament vaticinava Margalida Pons a l'obra *Blai Bonet: maneres del color*, i és que, a l'obra sencera del poeta mallorquí, la qual està escrita en els plecs i en les voreres que separen els gèneres literaris, l'estudi d'una única i limitada parcel·la tindrà, per força, un caràcter d'esqueixament. Tot i així, l'anàlisi d'aquests vincles patriòtics esdevé força interessant en tant que treu tot el suc d'una de les qualitats més definitòries de la figura de Bonet: el seu paradoxisme.

Troblem al llarg de la trajectòria personal i professional de l'escriptor aspectes que fan que aquesta seva qualitat esdevingui un fet concloent. D'entre aquests aspectes, farem especial esment als orígens mallorquins de l'autor, que esdevenen un focus inherent de la seva personalitat i de la seva obra. Dins d'aquest àmbit, la paradoxa radica en la tendència de Bonet a mostrar afecte i melangia per les seves arrels i la cultura popular assumida, alhora que es mostra subversiu amb la pròpia terra i s'allunya dels seus paisans. D'entre les causes que expliquen aquesta inclinació, podem dir-ne que Bonet era un gran observador de la realitat més pròxima que l'envoltava. Amb el propòsit d'entendre el món, solia escriure d'allò que va tenir més a prop. Les mostres d'afecte cap a les seves arrels es justifiquen per si mateixes, mentre que el fer-se enfora de Mallorca i mostrar els seus ulls més crítics pot ser causa de l'exigència que un individu aplica sobre allò propi. Exigeixes més perquè hi tens més estima.

Dit això, i molt íntimament vinculada amb aquesta dèria d'amor-odi a sa terra, trobem altra propietat paradoxal a l'obra escrita de l'escriptor. Gràcies a les fortes ambicions literàries de Bonet, el seu producte literari esdevé dotat d'una gran universalitat. Per tal de corroborar tal afirmació, podem palesar que emprava com a referents literaris figures com Homer, Virgili, Ramon Llull, Dant, Sant Joan de la Creu, Hölderlin, Walt Withman, Joan Maragall, Garcia Lorca, etc...tot i això, com ja hem apuntat línies enrere, els seus llibres i versos foren construïts amb elements extrets de la seva realitat més propera, de la qual era un excel·lent observador.

Per últim, i com a última apreciació personal referent a la figura de Bonet que ens és útil per tal d'entendre les pretensions d'aquest estudi, és que aquesta presència de Bonet a l'obra pot ser interpretada com una espècie miratge. Fins a quin punt trobem implicat l'autor a les seves obres, inclús quan llegim els seus dietaris? A l'homenatge que va fer la publicació *Bellver* per commemorar el desè aniversari de la seva mort, Miquel Rayó assegura que "*Blai Bonet no es deia mai sincer ni sencer*⁴". Aquesta idea ens permet connectar amb un altre català que fou contemporani seu: Gabriel Ferrater deia en una carta de 1956 adreçada a Jaime Gil de Biedma que "te

---

⁴ RAYÓ, M. "Del nin Blai Bonet (collage)" *Bellver*, N° 462. *Diario de Mallorca*. Palma, 20-12-07.

*has fijado en lo curiosamente impersonales que somos los letraheridos o, mejor tal vez, en cuán poco íntima es nuestra personalidad*⁵.

c) Llengua i identitat

'La llengua és un espill de com el poble que la parla, en un temps i en un lloc donats, sent, veu i viu el món'
(Raimon Panikkar)

Afirma Josep Massot i Muntaner a l'obra 'Els mallorquins i la llengua autòctona'⁶ que el segle de les llums (segle XVIII) començà amb bons auguris per dialecte mallorquí. Juntament amb l'ortografia del pare Cervera del 1812 (tot i '*explicada en español para su más fácil inteligencia*') va aparèixer la primera revista escrita íntegrament en català dialectal -'Diari de Buja'- l'any 1812. Assegura que, tot i que foren dos propòsits no gaire reeixits, esdevingueren revulsius a nivell lingüístic tenint en compte els condicionants epocals.

Ens situem en uns anys on, a les illes balears, el grau de consciència lingüística era poc entusiasta i es reduïa als nuclis il·lustrats de la Societat Econòmica d'Amics del País, que va nèixer a Mallorca en la segona meitat del segle XVIII com a un club d'estudi i debat sobre la situació del país i les possibilitats de fomentar-ne el desenvolupament econòmic a partir de les idees de la Il·lustració. D'aquí van nèixer diverses propostes de gramàtica i ortografia mallorquina l'any 1835 que no prosperaren mai.

Veiem llavors, que els avanços eren molt limitats i, malgrat aquestes mostres inequívokes d'adhesió a la llengua del país, entre alguns intel·lectuals continuava la predilecció pel castellà. Tot i això, l'any 1840, el <<franciscano exclaustrat>> llucmajorer Pere Antoni Figuera publicava un *Diccionari mallorquí-castellà y el primer que se ha donat a llum* (Palma, impremta i llibreria d'Esteve Trias). Un any després també començava a repartir-se per fascicles el *Diccionario mallorquín-castellano-latín* de Joan Josep Amengual, tot i que el mateix autor es lamentava de que '*nuestra lengua, desde tiempo inmemorial ha sido tratada con incuria [...] No ha desaparecido porque no ha podido desaparecer: se sostiene, pero, por su propia fuerza, no por nuestros esfuerzos*'.

Amb el temps, encetada la dècada dels seixanta, bufaren aires nous en la literatura mallorquina. Un nucli cada vegada més nodrit d'escriptors autòctons s'unirà al moviment renaixentista i la consciència unitària apareixerà cada vegada més. El 1962, el *Discurs de gràcies* dels Jocs Florals de Barcelona és fet per un poeta mallorquí, Marià Aguiló, que tindrà una importància extraordinària en el procés de la Renaixença. En aquest discurs, Aguiló proclama amb totes les paraules la realitat

---

⁵ FERRATER, G. *Papers, cartes paraules*. Barcelona, 1986. Ed. Quaderns Crema. Pàg. 341.

⁶ MASSOT I MUNTANER, J. *Els mallorquins i la llengua autòctona*. Barcelona, 1985. Curial Edicions Catalanes.

lingüística dels Països Catalans. Aquest fet va desencadenar una febre d'amics i deixebles del poeta mallorquí que el secundaren i adoptaren els seus ensenyaments, els assimilaren i els transmeteren a noves generacions d'escriptors (per citar alguns exemples, trobem Jeroni Roselló, Pere d'Alcàntara Penya, Miquel dels Sants Oliver, Miquel Costa i Llovera, Antoni M.Alcover i Joan Alcover). Per tant, hem d'estimar l'empenta donada per Aguiló ens uns anys tossudament decisius en la tasca de recuperació del sentit unitari de la llengua.

Per tancar aquest apartat i tenint en compte les pretensions del nostre treball, cal destacar també el moment en que s'encunya per primer cop el concepte 'd'amor a la llengua pàtria'. Com a mostra més evident, citarem la lloança que va escriure Jeroni Roselló en forma de poema⁷:

*'Tan bella i no ho volen creure!
Tan amorosa i gentil,
i et vol negar l'hermosura
qui no et coneix ni t'ha vist!
Ben cert, ben cert, dolça aimia,
que ben enutjat n'estic.
Mes, ets per ço menys hermosa?
Ets menys dolça per a mi?
Bé poren fer-te'n d'agravis,
bé los folls te'n poden dir;
no per ço ta gentilesa
menyspreen tos paladins.
Si un jorn perdes lo ceptre,
te'n resten de cors a mils;
en ton bressol me gronxares,
vull en tos braços morir...'*

d) Context històric

Per tal d'entendre l'obra de Blai Bonet i, més específicament, el trets culturals populars intrínsecs d'aquesta cal fer atenció a les particularitats de la situació històrica de la qual es partia i també d'allò escaigut anteriorment. Aquestes circumstàncies concretes esdevenen filles d'una realitat més insòlita en tractar-se d'un indret geogràfic insular com és Mallorca, on, tot i compartir-se patrimoni amb els diferents territoris de l'antiga Corona d'Aragó, s'imposen els propis distintius que condicionen l'activitat vital de l'època.

Per tal d'establir un marc històric d'utilitat que faci de fil conductor d'aquest article, marcarem el punt d'inflexió inicial a la conquesta de Jaume I de 1229, deixant de banda la primera colonització i els primers establiments humans a l'illa de molts segles enrere. Així llavors, el qui seria posteriorment rei d'Aragó, de Mallorca i de València, així com comte de Barcelona i d'Urgell i senyor de Montpeller, va vèncer els

---

⁷ Text complet a *Poesies*, dins *Lectura popular*, VIII (Barcelona, s.a), 483-484.

moros de l'illa juntament amb el seu estol català pel setembre del citat any a la batalla de Portopí i va posar setge, així, a la capital mallorquina. Setmanes després, presa Madina Mayurqua el 31 de desembre del mateix any, va començar la repoblació catalana. D'ençà i amb motiu d'aquesta gesta, el 31 de desembre de cada any es commemora a l'illa la Festa de la Conquesta.

Amb la mort de Jaume I (1276) s'obri un període de pugnes entre els hereus del seu patrimoni – els seus fills Jaume II i Pere el Gran-. Absent el conqueridor, el regne de Mallorca (que incloïa l'arxipèlag balear, els comtats del Rosselló, Vallespir i Cerdanya i la baronia de Montpeller) es va independitzar de la resta de la Corona d'Aragó. El nou monarca, però (Jaume II) , s'hagué de sotmetre mitjançant un pacte d' infeudació amb el seu germà Pere el Gran. S'encetava el segle XIV amb una sèrie de noves conquestes i recuperacions de poder sobre l'arxipèlag fins que Pere el Cerimoniós de Catalunya i Aragó (fill d'Alfons el Liberal) va recuperar l'illa sense gairebé resistència l'any 1343 i va reincorporar-la així a la Corona d'Aragó.

La Guerra de Successió de 1700 va esdevenir un punt d'inflexió d'una transcendental rellevància política, cultural i social arreu dels països integradors de la Corona d'Aragó. Arran la mort de Carles II de Castella i d'Aragó, es reconeixia com a únic hereu Felip de Borbó, duc d'Anjou. Dins dels regnes hispànics, la Corona de Castella va donar suport al pretendent borbònic, mentre que els estats aragonesos s'alinearen amb el pretendent Carles d'Àustria. Per això, el triomf militar de Felip V va esdevenir la fi dels drets i privilegis dels regles de la Corona d'Aragó, que foren uniformitzats segons les lleis de Castella. Amb els reials Decrets de Nova Plata se'ls despullava d'institucions i lleis pròpies i s'accelerava la castellanització arreu dels territoris.

Amb el temps, l'illa va anar evolucionant en sintonia amb els avanços agraris, industrials i de serveis que s'avenien a la resta de la Península. El canvi econòmic, a més, arribava de la mà de la decadència de les antigues classes dirigents (noblesa i església), tot i que continuaven mantenint importants parcel·les de poder. Naixien així nous nuclis de poder al voltant de la burgesia comercial i industrial i el proletariat. Començaren a percebre's també, durant el primer terç del segle XIX i principis del XX els primers símptomes del nacionalisme polític a l'illa. Tot i això, un nou fet va frenar els avenços en aquesta direcció. L'aixecament militar del general Franco el 17 de juliol de 1936 va iniciar un conflicte bèl·lic entre el govern de la segona República contra una part de l'exèrcit i les organitzacions de dretes que va finalitzar amb la victòria dels franquistes i va convergir en un règim autoritari i dictatorial capitanejat pel mateix Franco. Aquest fou, llavors, l'escenari social i polític espanyol des del 1939 fins al 1975.

Sense cap mena de dubte, aquesta dictadura serà una experiència que tindrà un fidel ressò en cada ratlla escrita per Bonet. Així llavors, l'anàlisi de la seva obra no pot deslligar-se d'un element circumstancial de tan taxativa incidència.

Pel que fa als fets estrictament culturals que tingueren una transcendència definitiva a Mallorca en el període que ens ateny cal parlar de dos fenòmens: l'aparició de la publicació La Palma i el sorgiment de l'Escola Mallorquina. Pel que fa al primer,

La Palma esdevingué l'any 1840 el primer vehicle d'introducció del romanticisme a Mallorca, així com l'element que va donar pas al moviment renaixentista que recuperava història, llengua i tradicions. Per aquestes dates va consolidant-se a l'illa un col·lectiu de literats que succeeix als de la Renaixença durant els últims anys del segle XIX i principis del XX. Aquest col·lectiu serà l'artífex de la denominada edat d'or de les lletres mallorquines amb autors com els poetes Miquel Costa i Llobera, Joan Alcover o l'historiador i escriptor Miquel dels Sants Oliver. La influència de tots tres marcarà les directrius seguides pels membres de l'Escola Mallorquina de poesia, la qual podem definir com el pont d'unió entre els literats citats i la poesia de post-guerra a les Illes Balears.

Serà l'Escola Mallorquina l'encarregada de dominar el panorama de les lletres fins a finals dels anys vint, tot i que en aquesta dècada comença a entreveure's la influència de nous corrents. D'entre els noms trencadors hi destaquen Bartolomeu Rosselló-Pòrcel en poesia i Llorenç de Villalonga en narrativa (en aquest últim cas, cal puntualitzar l'obra *Mort de Dama*). Amb aquest escenari literari arrenca la Guerra Civil amb la dictadura franquista com a efecte principal. Això complica l'avenç literari en català, en ser aquesta una llengua perseguida per la forta censura. Tot i això, amb el pas del temps s'apaivagaren les pressions i va assistir-se a un moviment renovador de les lletres mallorquines pels anys cinquanta. I és en aquest grup on cal incloure el nostre protagonista, entre els escriptors que varen fer front a l'ofensiva franquista i també entre aquells que trencaren amb els postulats tradicionalistes de la vella Escola Mallorquina. L'autor Gabriel Janer Manila fa a l'article *Blai Bonet: nostàlgia dels orígens* una descripció clara i concisa d'aquest empeny revulsiu – donat el context històric imperant- de Bonet en l'ús de les paraules: "*dins les mans d'en Blai, es descarregaven –les paraules- de l'ampul·lositat inflada de la Postguerra i tornaven a ésser noves, verges. De sobte, eren més clares, més enceses, més carnals i sucoses. També més aspres.*"⁸

3. ACTIVITAT METODOLÒGICA

Pel que fa al sentit analític, definirem cadascun dels escrits de Bonet (sempre amb independència del seu gènere) com una representació lingüística d'una successió d'esdeveniments reals o ficticis que l'autor prefigura com el gruix de la seva obra.

Com hem apuntat a la introducció, centrarem la nostra anàlisi des d'una perspectiva particular: l'emoció i el discurs que l'autor se'n fa d'aquesta. L'element catalitzador que m'ha mogut a inserir l'emotivitat d'una obra en el centre de l'estudi és la concepció de l'emoció com un conjunt d'actituds estructurades social, cultural i lingüísticament, així com a l'element inicial que construeix el llenguatge i que revela el pensament i la intencionalitat⁹.

---

⁸ JANER MANILA, G. "Blai Bonet: nostalgia dels orígens" a *Bellver*. Nº 462. *Diario de Mallorca*, 20-12-2007.

⁹ PALMIRA, M. "La emoción y su realización discursiva". *Discurso.org*, nº3. Buenos Aires, 2003.

Així llavors, el que farem és un anàlisi qualitatiu de 9 obres de Blai Bonet (*Quatre poemes de setmana santa; Entre el coral i l'espiga; Has vist algun cop, Jordi Bonet, ca n'Amat a l'ombra?; Mister Evasió, El Mar, Judes i la primavera; Els ulls. Diari primer; La mirada. Diari segon i Pere Pau*), i com a instruments d'anàlisi emprarem cadascun dels recursos que convergeixen en la manifestació lingüística de la emoció: exemples i comparacions, expressions i termes connotatius, refranys, paràgrafs que evoquen records o costums, metàfores, etc... Per últim, i com a cloenda d'aquest anàlisi, redactarem unes conclusions generals que sintetitzaran els resultats obtinguts.

Cal matisar que l'objectiu central de la nostra recerca és trobar els elements de la cultura popular mallorquina subjacents en l'obra de Blai Bonet i que fan palesa una dualitat emocional envers la seva terra que es tradueix en una ferma estima i alhora en un ressentiment continu. Les marques d'aquesta contradictòria afectivitat les esbrinarem a través de la conjunció de tots els recursos lingüístics citats, que inferiran en el caràcter positiu o negatiu del discurs.

A. CULTURA POPULAR MALLORQUINA EN FORMA DE NOVEL·LA

• 'MÍSTER EVASIÓ'

1. PLANTEJAMENT GENERAL

Mister Evasió és la història d'un retorn, el retorn de Marc Esquert, d'un lloc que es diu "fora": "*aquestes ratlles pertanyen al darrer full escrit mentre era a viure a un lloc que es diu fora*" (pàg. 13), sentència que esdevé l'avantsala del relat d'una evasió.

Es tracta d'una de les novel·les més personals de Blai Bonet i en ella, a través de la figura del protagonista i entorn a dues idees circulars (la idea de la joventut i la idea del viatge) tracta de reflectir un moment històric determinat, a un indret determinat i a través d'aspectes tan rellevants com la família, la religió, la marginació social, etc...

Segons Margalida Pons a l'obra *Blai Bonet: maneres del color*, en publicar *Mister Evasió*, Bonet deixava enrere un passat molt lligat a l'illa i es llençava als grans espais, a la literatura sense fronteres. Això pot explicar la particularitat que té la novel·la i és que s'avança al seu moment pel fet de tractar la temàtica de la joventut barcelonina o instal·lada a Barcelona (aquest darrer és el cas del protagonista). I és precisament arran d'aquesta particularitat del personatge principal, arran del fet de marxar a la gran ciutat per tal d'emprendre els seus estudis a un seminari barceloní, que el protagonista experimenta sensacions contradictòries respecte a la seva pàtria: per una banda, enyora el seu passat i evoca amb tendresa el seu indret particular i els moments viscuts allà, però per altra banda, com sol succeir amb tot allò que té un elevat valor emocional, també mostra una actitud de ressentiment i crítica. Pons descriu aquesta actitud literària de Bonet com el traç d'uns personatges que ja no s'acalen sota la seva circumstància, sinó que lluiten per canviar-la. Defuig així la sobrevaloració de l'autòcton.

Quan l'autora diu allò de '*llençar-se als grans espais, a la literatura sense fronteres*' ho diu també per la demarcació d'un espai forà. La delimitació dels orígens es trasllada a Calella de Palafrugell (Girona) i esdevé aquest el punt de partida que el protagonista enyora. Tot i això, si centrem l'assumpte des d'un punt de vista simbòlic, veiem que tal transfuguisme no treu els contorns la qüestió que tractarem a la nostra anàlisi, ja que els elements estimats que causen major aflicció en Marc Esquert son elements que Bonet rememora constantment en la seva literatura i que s'adrecen a l'illa de Mallorca. En aquest sentit, situarem el mar en el primer lloc d'aquesta escala de mancances.

Per contra, i per tal d'esmentar la part més crítica envers les pròpies arrels, a *Míster Evasió* la trobem en forma d'una marcada rebel·lia dins el protagonista. Marc Esquert, és, sens dubte, posseïdor d'una mirada dura i escèptica envers el món. Aquesta mirada, tanmateix, esdevé un filtre d'avaluació culte i modern sobre l'entorn que l'envolta, palesant la vulnerabilitat dels éssers humans i les nostres febleses menys manifestes. Aquesta duresa i escepticisme propis del nostre protagonista és el que el converteixen en un personatge fortament subversiu i transgressor. De fet, com diu Pons al seu llibre, Marc es defineix constantment per oposició als altres: per la seva malaltia, és diferent als seus amics; per la seva actitud vital, s'aparta del professor de llatí; per la seva joventut, s'oposa al seu pare i al mestre Uriac, etc... Així llavors, d'aquesta diferència Blai Bonet defineix el seu home nou. A l'obra analitzada, el propi Esquert fa un balanç de les seves contrarietats. Llegim '*I jo sóc en Marc Esquert, empordanès i d'això, bon noi en pecat i d'allò, deixat de banda, pas solitari de mena, però tramuntanat de naixement i dallonat d'això de les bruixes de Cadaqués, il·lusionat així amb això, amb l'alegria d'allò altre, sadoll d'això, trencat per allò, que un n'arriba a estar amb els dallonses daixonats, fet un llàtzer, però sempre un home de viu en viu, estrictament de cara al pare, pare, i dallonant*' (pàg. 142)

Abans d'endinsar-nos en una enumeració dels aspectes lingüístics que configuren les nostres eines d'anàlisi, destacarem algunes ratlles que escapen als criteris categòrics emprats però no deixen de tenir una vàlua important per a l'estudi que ens ateny.

A *Míster Evasió* hi ha un paràgraf en particular que mostra molt clarament els sentiments més íntims del protagonista de l'obra respecte a la seva terra. Es tracta d'una reflexió que Marc Esquert ofereix al seu lector a les darreres pàgines del seu escrit personal i quan encara no ha abandonat la ciutat de Ginebra (Suïssa):

- '*La gent, dones que florien aquí i allà entre la multitud, caminaven sota la publicitat electrònica. Però jo enyorava un caló amb platja de Llicorella, em deia Marc Esquert, era planer, de pagès, murri, de salvatge cor, sortia de la clínica i anava sota les estrelles*' (pàg. 158)

Poques línies després, mentre viu els moments més íntims de la relació amb si mateix, Marc Esquert ret dins del seu quadern una oda al període vital de la seva adolescència, tot i palesant els orígens com a marc de referència:

- *'I ara, al començament de la carretera que tinc lliure, al penúltim full del bloc, que aguanto amb el pit sobre el volant, apunto els noms dels qui fins a hores d'ara, tres quarts de cinc, 2-setembre-1964, heu estat la meva terra: Àvia Antònia Esquert, pare, Oriol Esquert...'*

Dintre d'aquest paràgraf, crida l'atenció la denominació metafòrica de 'terra' al conjunt de persones que han conformat al llarg dels seus anys de vida la part sòlida de la pròpia persona i a les quals ha emprat de suport. També és destacable el fet que citi l'àvia Esquert en el primer lloc del llistat. Qualsevol lector que finalitzi la lectura de l'obra, a l'hora de posicionar els personatges dins la història completa de l'adolescència de Marc Esquert, conclourà que l'àvia és la columna vertebral del noi en tant que ha estat qui l'ha adreçat i l'ha instruït a nivell personal i a nivell educatiu, i això el jove Marc ho té força present al llarg de l'obra.

També cal precisar un dels punts de mira recurrents en el pensament del personatge principal: el mar. Citarem algunes apreciacions que ho confirmen:

- *'A la façana, en lletres altes, de bombetes blaves, molt, com el mar abans de llevantada'* (pàg. 159)

- *'robes interiors iridescents, com el fons del mar, robes interiors per a treure-se-les'* (pàg. 159)

- *'La fama que Barcelona és una ciutat bruta arrenca dels barcelonins mateixos. Els habitants de la ciutat, viuen d'esquena al mar'* (pàg. 78)

I per últim, i com a colofó final d'aquesta història d'una evasió, sentència Marc Esquert al seu quadern bitàcora: *'Adéu mar, a Déu mar'*.

I acte seguit presentarem els primers fruits del treball inicial d'aquesta recerca. Com que ja hem citat l'ordre escollit a fi d'obtenir major rèdit en termes organitzatius, presentarem la divisió del contingut de l'estudi:

2. COSTUMS I HÀBITS

Amb el terme 'costum' fem una doble referència. En primer lloc, parlem d'una manera d'actuar i/o obrar establerta per un llarg ús, repetició, etc... però, per altra banda, i més enllà de l'individualisme, en emprar 'costum' l'associem als hàbits d'una col·lectivitat o d'un poble.

- *'Sóc un xicot apocat, que la marea d'aquests anys ha llançat fora del poble'* (p.14)

- *'En Santi era un bordegàs de 12 anys. I feia seixanta quilos. Li dèiem "el Gras". Als pobles d'aquí, la gent té costum d'anomenar coses només pel seu nom; tot i que sovint facin el fatxada. Com a Menorca: hi vaig anar en acabar el batxillerat, i, a Villa Carlos, el carrer on hi ha l'església, es diu la Calle de la Religión'* (pàg. 22)

- En referència a les formes d'anomenar i a l'atribució de malnoms típiques d'un poble: '*I les noies de Can Soler, les de Can Mireu-me, en Joan de les angoixes, les bessones de Cal Sagrat Cor, na Florentina de can Perdon, els dos beneitons de Can Torres, la beata de can Materile, etc...*'(pàg.35)

3. RECURSOS RETÒRICS

En termes generals, Blai Bonet, a l'obra de Bonet els esdeveniments son relatats des d'una òptica molt personal i amb un toc notori d'humanisme. L'autor sovint opta per una modalitat força descriptiva als seus escrits. Aquesta modalitat es subjecta gràcies a un ampli volum de comparacions i exemples que ajuden al lector a entendre millor la intencionalitat discursiva. Son exemples i comparacions d'ús social molt localitzat a territoris de parla catalana i a la cultura imperant, fet que ratifica un llegat cultural de l'autor força arrelat als seus orígens.

D'entre el llistat de comparacions o símilis extrets de *Míster Evasió*, hi ha de caire molt divers. Aquest tipus de figura retòrica estableix una relació entre dos termes per mitjà de l'analogia. La relació de semblança es pot establir entre elements d'una mateixa categoria (individus, successos, etc.) o de categories diverses (éssers animats i inanimats, persones i forces de naturalesa, etc.). A continuació veurem com aquest recurs és fortament explotat per Bonet. Algunes comparacions són entenedores per si mateixes i d'ús generalitzat. Altres, en canvi, tenen un toc més inèdit i personal en ser fruit d'una creació personal de l'autor. Així, farem certs aclariments en aquelles comparacions que pensem mereixedores d'algun additiu explicatiu.

- 'Té la memòria que xiscla com un sac de gats' (pàg. 14)
- 'El primer que em marcà, com el ferro d'un brau' (pàg. 15)
- 'Penja la cadeneta de la campana, neta com els raïms de la custodia' (pàg. 15)
- 'L'Oriol: vuit anys més gran que jo, ros, magre com una arengada' (pàg. 17)
L'arengada és un tipus de sardina premsada i adobada amb salmorra, a l'estil dels arengs.
- 'La bossa del fel que havia rebentat i deixat groc algú. Com el safrà a l'arròs' (pàg. 19)
- 'La conversa, abans tan ferma, tot d'una es tallava. Com l'allioli' (pàg. 20)
- 'L'aire que allà a octubre ja talla com una gil·let' (pàg. 31)
- 'pàl·lida com una flor de safrà' (pàg. 36)

- 'L'humor és com la roba estesa. Si surt el sol s'asseca, si no, miri, humitat doble' (pàg. 97)

- 'El sol cremava com una pedra de molí' (pàg. 125)

- 'arrugada com una gallina orba' (pàg. 127)

- 'més vella que la torre dels Encantats de Caldetes' (pàg. 127) La Torre dels Encantats és una torre de guaita situada al terme municipal d'Arenys de Mar però més a prop de Caldetes. Els orígens no són del tot clars, alguns estudiosos la situen al segle XI o XII.

- 'de moment escriuré una ximpleria, com qui canta de por' (pàg. 141)

- 'quedar adormit com un arbre a l'hivern' (pàg. 159)

- 'a l'hora d'un rellotge que marca els qui s'han de separar, com el temps de març assenyala amb margarides menudes l'herba que s'ha de morir al juny' (pàg.161)

- 'fui com gat empaitat' (pàg. 168) Fa referència a una fugida similar a la d'un gat a qui empaiten, persegueixen.

- 'Dels setze anys ençà estimo molt fort. Com una supervivent d'Hiroshima. Com una que hagués vist aquell sol terrible de la bomba. I la ciutat que en quedà després'.(pàg. 168)

Pel que fa a l'ús de recursos retòrics, trobem a l'obra algunes metàfores. Es tracta d'un procediment cognitiu que permet comprendre un concepte en termes d'altre i, al mateix temps, permet transmetre una sèrie de continguts inferibles absents en altre tipus de construccions.

- "*En veure-la plorar, de l'habitació de Ginebra estant [...] se'm fa un arc de ballesta al coll*" (pàg. 30) Utilitza el terme 'arc de ballesta' que en realitat és un arc d'una arma ofensiva per a llançar projectils per tal de fer referència a un 'nus a la gola', a quelcom que li provoca certa tristesa.

- "*Tu quan comences a fer punta a una cosa, no acabes. A força de fer punta, et quedes sense llapis*" (pàg. 145)

4. RECURSOS LÈXICS

Els refranys, entesos com a frases sentencioses divulgades o proverbis, son peces que posseeixen un gran valor dins la categoria entesa com a cultura popular en tant que son sentències que han desafiat el pas del temps i s'han mantingut com a peça essencial del saber popular dins l'imaginari col·lectiu.

- 'El senyor Tapiola, el farmacèutic, diu que tant piquen les mosques com les abelles' (pàg. 34)

- '*no es tan feo el león como lo pintan*' (pàg. 140)

- 'Darrera la cara inflada, travessada per un bigoti gran, abandonat, apuntava un rostre del qual l'àvia hauria dit: "aquest, la terra el crida'. (pàg. 152)

Amb expressions connotatives volem fer referència a maneres de dir o fer pròpies d'un lloc que connoten en el sentit de comportar, més enllà del seu significat específic, altre significat expressiu o apel·latiu.

- '*Durant una temporada, al poble hi hagué més ganivet que pa*' (pàg. 14) En referència a la fam i la pobresa d'una època particular, segurament situada en els primers anys de la postguerra espanyola.

- '*El metge va confondre amb el "mal de San Vit*'. Tal vegada fa referència al mal de Sant Vit", una malaltia nerviosa, caracteritzada per una sèrie de tics.

- '*Al fons del pati, que, per tal d'encendre esca i donar matadura al pare, mai oblidó de dir senyorial*' (pàg. 15) Amb aquesta expressió es refereix a 'obrar malament, fer malifetes' (encendre esca) i donar turment (matadura) al seu pare.

- '*L'àvia, a la qual sempre li surt el camp de la Selva darrera de cada gest*'. (pàg. 17) Amb aquestes paraules es fa referència a una persona ruda i/o ordinària. Això es degut a que el personatge de l'àvia es descriu com una donota de Picasso pagesa i forta, amb pocs miraments a l'hora de menjar, beure o vestir, i molt religiosa.

- '*L'avi Esquert comprà aquest vaticà de poble a un baró cardat de quartos*' (pàg. 17) Amb el mot "quartos" es fa referència a una moneda antiga equivalent a tres cèntims de pesseta. Així, amb "cardat de quartos" vol dir-se d'una persona amb força poder econòmic.

- '*Vejam si en sortim de cloc-pius*' (pàg. 18) 'Cloc piu' és una onomatopeia emprada en l'expressió "estar (o anar) cloc-piu" , adjectiu que es diu dels ocells que van alcaiguts i arrupits, i també de les persones malaltisses.

- '*Com si dormís o m'hagués quedat en blanc, talment un beneitó mig figa mig raïm*' (pàg. 19). L'expressió 'mig figa mig raïm' fa referència a "en un estat d'indecisió, en una situació no clarament definida, etc. ".

- '*La mare, amb el somriure de salonet*' (pàg. 20) Amb aquesta expressió, Marc Esquert descriu la seva mare com una figura educada i composta.

- '*Tot el temps que la nora era a l'habitació, l'àvia Esquert no aixecava el morro*' (pàg. 20) Significa que no parlava, no enraonava.

- *'Això, afegit a les pomeries que deia la mare'* (pàg. 20) A Mallorca, una 'pomeria' és una bestiesa, una beneitura, sobretot la que cometen les dones.

- *'per alguna guspira que fiblava adesiara, seguida després d'un silenci d'hores, es veia que a casa hi havia força iogurt'* (pàg. 20) Amb això Esquert tracta de descriure la tensa relació entre la seva mare i la seva àvia. El terme "guspira" fa referència a alguna espurna en el sentit de 'baralla verbal'.

- *'Amb el que porto escrit, ja es podrà veure que l'avía i la mare, a més de sogra i nora, que ja era una situació amb força llops, eren dos núvols de signe contrari'* (pàg. 22) Es refereix a una situació perillosa, complicada.

- *'tot i que sovint facin el fatxenda'* (pàg. 22) Fer el fatxenda o fatxendar significa: que procura aparentar riquesa o donar-se importància amb la seva actitud, les seves paraules.

- *'li queia tort que no li haguessin donat carrera a l'Oriol'* (pàg. 31) Aquesta expressió significa 'caure malament, disgustar'.

- *'Suposo que li deus haver dit a mossèn Eudald que em mires de cua d'ull quan em despullo. Ja me n'he adonat, ja. Trobo que comencem molt aviat a sentir olor de sopes amb grell'* (pàg. 37) Vol dir que els actes denoten que comencem molt aviat a espavilar-nos, a saber entendre el món.

- *'en aquelles saons'* (pàg. 42) El terme 'saó' fa referència al temps en que succeeix una cosa, ocasió, coincidència, oportunitat. Així llavors, 'en aquella/es saó/ns' vol dir 'en aquell temps'.

- *'si és el company amb qui colla millor'* (pàg. 57) El verb 'collar' en aquest context significa unir, ajuntar bé dues peces.

- *'I quina manera de canviar l'aigua a les coses!'* (pàg. 63) Vol dir-se en el sentit de "capgirar les coses".

- *'Beus més que un sot de sorra'* (pàg. 72) Em referència a ingerir més aigua que un clot a la sorra.

- *'Això tu, que deus haver toreat a totes les places'* (pàg. 72) "Torejar a totes les places" es diu quan es fa referència a l'experiència en l'assumpte tractat, que es deu haver viscut situacions de totes les maneres possibles.

- *'tot el dia amb un ai al cor'* (pàg. 126) A l'Empordà o a Barc 'estar amb l'ai al cor' vol dir 'estar molt intranquil, ple de temença d'un perill que es considera pròxim'.

- *'El cor em diu que aquest fill teu ja ha sentit de sabatot'* (pàg. 127) Segons el DCVB 'sentir de sabatot' vol dir "estar a la pubertat, començar a tenir impulsos sexuals".

- *'El vaig veure envellit. Amb poc vent a la vela'* (pàg. 129) Fa referència a una percepció de poca energia, poca vitalitat.

- *'D'una palla, en fas un paller'* (pàg. 145) Vol dir 'exagerar'.

- *'Dani, ara mereixes que et facin una cara nova'* (pàg. 145) Significa que ets mereixedor de rebre una pallissa, un bon cop.

- *'són llavorances de l'àvia Carbonell'* (pàg.149). Tot i que el significat de llavorances és 'garbelladures de blat' en aquest context vol dir coses pròpies de l'àvia.

- *'em sentia el rei al cos'* (pàg. 160) Vol dir que es sentia molt feliç i satisfet.

- *'Potser et penses que sóc una fresca, no ho sé, una dona amb poques feines al cap'* (pàg. 167)

- En alguns paràgrafs, el propi autor afirma que allò que diu és propi de sa terra: *'Veure profundament poques coses mena multituds de gent a cridar, com si parléssim a sords, a mossegar proïsmes, àlies fotre el del costat, a engegar guitzes com en diuen a Mallorca, Menorca o Eivissa, com una punta de bestiar dins una cort on es cala fort'* (pag. 31) Aquesta expressió, segons el DCVB significa "enviar a pastar fang, acomiadar de mala manera" (val, eiv).

Pel que fa al vocabulari pròpiament balear, inclourem en aquest apartat mots que són característics del dialecte, perquè no es trobem, o es troben molt rarament, en els altres. Ens hem ajudat del Diccionari català-valencià-balear de M.A Alcover i F. de B. Moll de l'Institut d'Estudis Catalans a fi de trobar el significat d'aquesta terminologia autòctona que empra l'autor a les seves obres.

Trobem a *Míster Evasió*:

- *'Quarto dels avis'* (pàg. 17): Quarto fa referència al dormitori.

- *'Té un dosser de domàs color de cel'* (pàg. 17). Segons el DCVB, el 'dosser' és una peça de tela rica que penja i que en la part superior es prolonga horitzontalment en forma rectangular, de forma que cobreix per darrera i per dalt un tron, un llit de gran luxe, una tribuna, etc...

- *'Mireu quina vida es dona aquest pollo'* (pàg. 18). 'Pollo' fa referència a un nen de poca edat, assimilant-lo amb el significat real del mot "poll", que és l'ocell petit, nat de poc temps, fill de la gallina.

- *'pantalon de fer feina'* (pàg. 32): 'Pantalon' és sinònim de pantaló.

- *'m'entrà feredat'* (pàg. 44). A Menorca vol dir gran admiració barrejada d'espant.

- 'tot el *fotimer* de nois' (pàg. 61) Vol dir 'multitud'.

- '*quitxalla*' (pàg. 67): 'Quitxalla' significa conjunt d'infants.

- 'vaig començar a sentir-me *xarnego* entre companys del col·legi' (pàg. 105) Fill de català i francesa o de francès i catalana. Sol emprar-se a l'Empordà o a la Garrotxa.

- '*al·lotell* / *al·lot*' (pàg. 111) A Mallorca i a Menorca, '*al·lot*' és qui està dins l'edat compresa entre els sis o set anys i els quinze.

- '*dallonses*' (pàg. 142): té els mateixos usos que hem indicats per al mot *daixò*.

- '*dallonar*', '*daixonar*' (pàg. 142): A Mallorca s'utilitza tot i tenir un significat indeterminat. S'usa en substitució de qualsevol altre verb quan el qui parla no troba el mot apropiat o no el vol usar.

- '*sadoll*' (pàg. 142): Aquest adjectiu s'usa per fer referència a qualcú satisfet plenament en la gana de menjar o en el desig d'alguna cosa.

- '*fet un llàtzer*' (pàg. 142): Llàtzer és un nom d'home, especialment d'un pobre leprós citat a l'Antic Testament i d'un personatge evangèlic ressuscitat miraculosament per Jesucrist. Així llavors, l'expressió '*fet un llàtzer*' significa 'en estat molt lamentable, sobretot, ple de ferides o contusions'.

- '*tramuntanat de naixement*' (pàg. 142) Fa referència al vent de Tramuntana, vent que bufa des del dit punt cardinal i que sol ser molt fred. En aquest sentit, pot interpretar-se com vent que bufa de l'Empordà- des d'on prové Marc Esquert- o de Mallorca – des d'on prové Blai Bonet-.

- 'la pluja granada, que es barallava sobre el teulat, queia a *escarada*, a bots i barrals' (pàg. 142) A Mallorca '*anar a escarada*' significa treballar amb gran intensitat, sense distreure's. També l'expressió '*ploure a bots i barrals*' significa ploure amb gran intensitat.

- '*semblava una mica enze*' (pàg. 152) Aquest substantiu fa referència a una persona aturada, mancada d'iniciativa i d'enteniment.

Els castellanismes són elements lingüístics del castellà que s'utilitzen en una altra llengua. En català, els barbarismes més utilitzats són els castellanismes, atesa la influència del castellà sobre el català al llarg dels segles. A l'obra de Bonet també trobem algunes d'aquestes incursions que els personatges empen tot creant un tipus de registre col·loquial als diàlegs de l'obra. Alguns exemples trobats a *Míster Evasió* són: *Hermano* (germà); *bocadillu* (entrepà); *assuntu* (assumpte); *cabo* (cap), *gamberru* (gamberro).

- **'EL MAR**

1. PLANTEJAMENT GENERAL

El 1958 Blai Bonet publica a Barcelona la novel·la *El Mar* com a la seva primera obra narrativa. En ella, Bonet assumia la tradició moderna internacional en literatura, la qual esdevé el punt revolucionari i alternatiu que ofereix l'autor al lector.

L'obra té una estructura politònica en el sentit musical del terme. Consta de 32 capítols, cadascun encapçalat pel nom del personatge que és, a la vegada, el narrador (Manuel Tur, Andreu Ramallo, Gabriel Caldentey i Sor Francisca Luna).

Els personatges adquireixen preeminència en àmbits moderns: dubten sobre la identitat personal, l'angoixa, el destí incert d'una societat deshumanitzada, etc... És per això que són abundants els monòlegs, les autoanàlisis, les reflexions, etc... que duent a terme els personatges (així llavors, podem dir que són, més que altra cosa, punts de vista).

Pel que fa al contingut, *'El mar és una síntesi de la vida al sanatori'* confessa l'autor a Jordi Coca en una conversa que l'escriptor català inclou a l'article ' Blai Bonet, el fons del mar'¹⁰. La vida, i sobretot la mort i l'agonia, a un sanatori per a malalts del pulmó és el referent que permet a l'escriptor donar-nos un fris dels personatges – de llenguatges- tan variat, ric, original i significant que constitueix un dels textos més innovadors de la literatura catalana contemporània¹¹.

Bonet va deixar dit en reiterades ocasions que l'estada en aquest centre mèdic per tal de sanar la malaltia provocada per la tendresa dels seus pulmons a la localitat de Bunyola (Mallorca) fou tancar les portes de casa per obrir-ne unes de noves. L'indret, on no arribava l'olor del mar, va provocar una forta enyorança en l'autor que va convertir la mancança en el símbol de la nostàlgia dels seus orígens. Així llavors, trobem en aquesta novel·la – com en gairebé totes les obres de Bonet-, referències constants a l'oceà: ' El pla és seré, vivent, com un mar' (pàg. 23), 'a ponent, el cel és calitjós, bla, tendre, com una navalla oberta damunt el mar' (pàg. 23).

2. COSTUMS I HÀBITS

A l'obra, Blai Bonet fa referència a alguns hàbits del poble on se situa l'acció que han esdevingut costums per l'ús repetit que en fa la comunitat.

- 'El meu pare no volia que sortíssim, a les nits, a prendre la fresca amb els homes i les dones del carrer' (pàg. 41)

---

¹⁰ COCA, J. 'Blai Bonet, el fons del mar' a BASILIO, B. *Blai Bonet. L'ombra de l'esperit. Antologia*. Inca, 1989. Conselleria d'Educació i Cultura del Govern Balear. Pàgs. 75-85.

¹¹ MESQUIDA, B. 'Blai Bonet, mestre d'epifanies verbals' a BASILIO, B. *Blai Bonet. L'ombra de l'esperit. Antologia*. Inca, 1989. Conselleria d'Educació i Cultura del Govern Balear. Pàgs 45-52.

- 'Els veig a tots topant amb el seu rostre i amb el llim del seu rostre en el mur vell i humit de la culpa que, en els pobles rurals, està plena de la humida tendresa dels qui pequen tristament, acorraladament, com si el pecat els dugués, un instant, més enllà del terme municipal' (pàg. 125)

3. RECURSOS RETÒRICS

El mar és una obra on hem trobat un abús de l'exemple i la comparació. Aquest fet es deu al monòleg intern dels personatges que dóna lloc a l'obra, ja que les reflexions dels mateixos mouen als mateixos a emprar maneres de fer-se entendre. Com a justificació interessant d'aquesta tendència, l'autor es justifica a través d'Andreu Ramallo a dintre de la novel·la: ' Jo, de vegades, faig comparances estranyes , com les de Damià Faura, que és el boig oficial del meu poble, i que se posa la llengua del seu ca dins la boca' (pàg. 112) Amb la imatge de Damià Faura 'que se posa la llengua del seu ca dins la boca', Blai Bonet vol donar a entendre que també els seus personatges es buiden al llibre sense cap entrebanc entre els seus pensaments més íntims i l'escriptura. Parlen tal com pensen, sense raonar al voltant d'allò que ha quedat dit.

Així llavors, com a elenc de 'comparances estranyes' extretes d'*El mar*:

- 'veu ronca, com de vi' (pàg. 35)
- 'estava blanc com la calç de la paret' (pàg. 40)
- 'm'estic endurint tot jo com una gaveta de guix que se pren' (pàg. 61)
- 'Estic plorant com un noi que no troba casa seva' (pàg. 61)
- 'Odiant-lo, com odiam el renou dels budells dins una sala de festes' (pàg.71)
- 'Les olivardes són com les velles, com les solteres plenes de presència i de mala olor' (pàg. 87)
- 'xuclaven la bromera de la cervesa, com els cavalls a l'abeurador municipal' (pàg. 94)
- 'reia tristament, movent-se molt, com si li caiguessin totes les rialles, com fulles caigudes de l'aire, com il·lusions perdudes' (pàg. 98)
- 'veia la claror de l'horabaixa que anava minvant com minva, de vegades, l'esperança en el cor dels homes' (pàg. 109)
- 'excitants com les pecats contats per un vell a un d'aquests nois que, pel carrer, canten la llista dels rius d'Espanya' (pàg. 110)

- 'les primalones amb la veu esquerdada, com la veu de les noies que comencen a perdre la gana quan ve la primavera' (pàg. 112)
- 'Enric Morell, solter, insomne i corruptor com l'aigua que podreix la fusta [...] Enric Morell és cardíac i té els ulls lluents com els asmàtics a la primavera' (pàg. 120)
- 'La paraula és com la claror que va d'un poble a un altre' (pàg. 129)
- 'Ell parla amb el gest cansat, com un camperol després d'haver-se rentat a la tarda' (pàg. 135)
- 'Joan Samon és adolescent, magre, alt i trist com els fills dels firers ambulants' (pàg. 141)
- 'amb una tristor com una gota de vinagre' (pàg. 144)
- 'La vida és escandalosa com la sang' (pàg. 145)
- 'La claror cau verticalment, com un ganivet' (pàg. 147)
- 'tenia una por, com la que deuen tenir els soldats el primer dia que van a la capsa de reclutes' (pàg. 157)

4. RECURSOS LÈXICS

Un dels punts on també trobem la cultura popular assumida per l'autor a través dels seus personatges és el llenguatge que aquests empren a l'hora d'expressar-se. D'entre les locucions i maneres de dir pròpies del vocabulari mallorquí, hem trobat a *El mar*:

- 'un noi que li dol tenir la cara de ganivet' (pàg. 34) Es diu que té 'cara de ganivet' a qui acostuma a portar armes o té un comportament violent.
- 'quedo més net que una plaça de toros el dia de la Candelera' (pàg. 91) L'expressió 'quedar net' vol dir romandre sense cap cèntim o sense res d'allò que es posseïa.
- 'Cadascú sap quin pa l'assacia' (pàg. 110) A Mallorca i a Menorca aquesta locució vol dir que cadascú coneix el seu propi estat i la raó dels seus actes.
- 'en el govern de la casa, era la meva mare qui portava els pantalons' (pàg. 114) 'Portar els pantalons' vol dir comandar. Es diu principalment de les dones que comanden més que els seus marits.
- 'mai no havia estat una altra cosa que un home sense ofici ni benefici' (pàg. 169) 'No tenir ofici ni benefici' significa no tenir una manera fixa de treballar, de guanyar-se la vida.

- 'els soldats estan a la lluna de València' (pàg. 178) 'Quedar o estar algú a la lluna de València' vol dir quedar o estar burlat, quedant frustrades les esperances que tenia. Aquesta locució s'explica perquè en pondre's el sol tancaven les portes de València, i els qui arribaven tard havien de passar la nit fora de la muralla.

Així mateix, els personatges també fan ús d'un lèxic específic propi de l'illa:

- *Substantius acabats amb 'am'*: 'corretjam' (pàg. 178) en lloc de conjunt de corretges.

- 'Semblava que els ulls li havien de *botir*' (pàg. 48) A Mallorca i a Menorca, s'empra el verb 'botir' en cas de ser alguna cosa llançada violentament per una força estranya i anar a caure a distància del punt d'origen.

- 'Quan surt de la sala de pneumo, duu el cinturó descordat (el *llombrígol* quasi infantil, descobert, pel corredor)' (pàg. 57) En balear, es diu 'llombrígol' a la cicatriu formada en mig del ventre en rompre's o tallar-se i assecar-se el cordó umbilical.

- 'El fill del bover, que *nomia* Gerard Galí' (pàg. 73) El verb 'nòmer' és un verb del dialecte mallorquí i menorquí que significa haver nom, anomenar-se.

- 'Als *sestadors* d'en Colombàs, les ovelles belaven' (pàg. 112) A Mallorca, el 'sestador' és un estable o corral cobert.

- 'El glopejava perquè no tenia *barram*' (pàg. 117) a Mallorca es diu 'barram' al conjunt de les mandíbules amb les dents.

- 'amb aquesta *broixa* alegria que tenen' (pàg. 127) A Mallorca i a Menorca, l'adjectiu 'broix/a' vol dir rònec, tot sol, sense acompanyament d'elements suavitzadors o milloradors.

- 'un redol de *pinotells* s'aixequen damunt la vermellor de les estepes seques' (pàg. 147). A Mallorca diuen 'pinotell' als pins petits.

- 'Una *bavarada* instantània de les olors concretes' (pàg. 163) A Mallorca, Menorca i Eivissa 'bavorada' i la seva variant 'bavarada' signifiquen exhalació de bavor.

- 'les marines plenes de *ravells*' (pàg. 176). El 'revell' (escrit també 'ravell'), a Mallorca i a Menorca és un arbre o arbust -sobretot alzina o mata- que ha crescut poc i té la rama molt espessa.

- 'les coses dolentes que fa, les *grufa* tot sol' (pàg. 177). En mallorquí, el verb 'grufar' vol dir remoure la terra, fang, etc., amb la grufa (part anterior del morro del porc).

5. ALTRES RECURSOS GRAMATICALS

Pel que fa a la morfologia i la sintaxi pròpies del dialecte balear, trobem a *El Mar* diversos exemples:

Els verbs de la primera conjugació tenen formes característiques. Les formes plurals de les 1a. i 2a. persones del present d'indicatiu són *cantam* i *cantau*; l'imperfet de subjuntiu és *cantàs*, *cantassis* o *cantasses* etc.

- 'no parlam' (pàg. 34)
- 'odiam el renou dels budells' (pàg. 71)
- 'Vosaltres portau més hores de vol' (pàg. 99)
- 'No la necessitam' (pàg. 110)
- 'nosaltres miram damunt nostre' (pàg. 122)
- 'Caminau corbats' (pàg. 137)
- 'assaltau la salvació' (pàg. 138)
- 'tots dos portam els dits plens de tinta' (pàg. 159)
- 'ens arplegam tots els homes' (pàg. 160)
- 'estam tot el dia pel camí' (pàg. 171)
- 'Els fills no arribau a enterrar els pares en vida [...] Els començau a tapar de pedres' (pàg. 172)

• 'JUDES I LA PRIMAVERA'

1. PLANTEJAMENT GENERAL

'Judes i la primavera' és la novel·la més contemporània que va escriure l'autor respecte a les altres dues analitzades. En ella, Blai Bonet parla de nou de la vida d'un poble mallorquí durant i després de la guerra, introduint també altres aspectes de les trajectòries vitals dels personatges: l'escola, el seminari, l'anada a Barcelona, el descobriment de la gran ciutat, la iniciació a la sexualitat, la vida del barri xinés, etc..

Pel que fa a les diferents veus del relat, Bonet juga amb un 'tu' multiplicat que és un avatar confessional del jo, i aporta així un to de consciència continguda i de perdó concedit a l'obra. Els diàlegs vius i el dialecte dels personatges és singular i creïble. Per una banda, tenim a don Macià, capellanesc i cultista; la mare d'en Salvador, que parla amb un lèxic popular i frases fetes; l'argot dels joves, la barreja amb el castellà, etc...

2. COSTUMS I HÀBITS

Pel que fa als costums, a l'obra en trobem relacionats amb un dels temes constants que fa servir Bonet al llarg de la seva bibliografia: el religiós. En aquest sentit, a 'Judes i la primavera' es dediquen unes ratlles al fet de prendre la comunió d'abans i després de les misses: 'I, quan hi havia comunió general, tots els de la colla hi anàveu junts, i en sortir, sovint vos acompanyàveu a casa' (pàg. 41). A continuació, el personatge partícip d'aquest costum reflexiona al voltant del mateix 'en el costum

d'aquesta alegria col·lectiva, vares conèixer que la Gràcia, encara que llavors en desconeguessis el nom, era visible. Era Gràcia perquè el goig del misteri prenia formes de la vida quotidiana'.

- A les pàgines 26 i 27, Bonet descriu hàbits populars en temps de guerra, fent una diferència de gènere: 'Davant la portassa de les cases, els homes desjunyien el mul', 'les dones i els nens entraven cap endintre les sarrietes de la menjua, el poal i la roba de dur per fora vila', 'les dones que tenien l'home detingut o llogat duien el matalàs a ca una veïna i el deixaven dins un quarto. A l'hora d'anar a jeure, l'estenien a la cuina'; 'a les cases dels milicians, el silenci començava més tard. En haver sopat, els homes sortien, sense dir res, de la cuina. Anaven a canviar-se de roba. S'uniformaven de pressa, i sortien al carrer'.

- 'Les dones anaven a l'església amb la cadira de plec en una mà i el rosari i el mocador blanc a l'altra. Els homes hi entraven a estols, sobretot els joves, que esperaven a ser-hi tots els de la colla per tal d'estar junts al mateix banc. Tothom duia el vestit bo, el de la Puríssima, el de Nadal, el de Pasqua, que sovint s'havien fet per anar a nocces o per acompanyar els nens a la primera comunió' (pàg. 43)

- A les pàgines 46 i 47, Blai narra els costums missals des de l'òptica de les diferents generacions: 'els vells s'havien fet amb aquests encunys de presència tan senzilla com la pastisseria pròpia de certes festes; però la vida que hi havia darrere el costumisme de Déu els era desconeguda. I davant la joventut del presbiteri romanien, la gorra acariciada per ambdues mans, sense cantar. Callaven entre el càntic de tothom, buits del seu cor i del que tenien enfront'; 'Després d'esmorzar, els promesos sortien a prendre el sol pel poble. S'aturaven davant el jardí enreixat dels senyors Morell, on la mimosa començava de florir'.

- 'Eren coses que, per a la gent del poble, per a la teva mare, no pertanyien a la vida de llevar-se cada dia, de fer herba pels animals, de pagar el cobrador de l'electricitat, de passar amb una cosa al cor davant el cementiri' (pàg. 51)

- 'La primera tarda, cap enllà a les quatre de l'horabaixa, l'hora en què les dones treien la cadira a la fresca' (pàg. 113)

Bonet també cita dos símbols que representen la cultura industrial i la cultura gastronòmica de la zona:

- 'El cendrer de *majòlica*, amb les quatre barres catalanes, és net' (pàg. 14): La majòlica és un tipus de ceràmica vidriada amb reflexos metàl·lics, que es fabricava antigament a Mallorca.

- 'L'aroma de l'*escaldum* que la vella Margarida sacsava a la cuina arribà fins a la penombra del saló' (pàg. 76). L'*escaldum* és un guisat de carn típic de Mallorca, generalment de gallina o pollastre, amb patates i sofrit de ceba, tomàtiques, alls, completat amb un poc de vin-blanc i amb salsa d'avellanes, ametlles o pinyons.

3. RECURSOS RETÒRICS

Dintre del sac de les figures retòriques, trobem a 'Judes i la primavera' una gran quantitat d'exemples i comparacions que evidencien de nou la gran tendència de Bonet a fer-se idea o donar valor als conceptes a través de la relació amb altres de naturalesa similar.

- 'Els mots boten [...] com el foc d'un carner' (pàg. 15)
- 'Un batlle declamatori, com un personatge de De Sicca' (pàg. 20)
- 'Porta ulleres, gruixudes com un cul d'ampolla' i seguidament 'té la cara de Doctor en Dret Canònic' (pàg. 21)
- 'L'amo en Pere, gran com un odre, sa com el gra d'all, el cap romà i la calba lluent com l'aram' (pàg. 28)
- 'arbres sota els estels, grossos i blancs com la clapa al front d'un vedell' (pàg. 29)
- 'tremolava com la fulla del pollancre' (pàg. 31)
- 'Don Jaume, que un tret fora del seu parany és com un peix dins el rostoll' (pàg. 31)
- 'El cinisme rosegava la conversa com un àcid' (pàg. 75)
- 'La vella Margarida, les mans sota el davantal, lenta i solemne com un ànec' (pàg. 78)
- 'El silenci s'estirà com la goma d'un tirador' (pàg. 79)
- 'Ho deven fer tot a poc a poc, amb un mínim de remor, com la seda que es desplega' (pàg. 97)
- 'Romangué un instant, amb les mans cap endavant, com una verònica sense vel' (pàg. 102).
- 'Miraves amb un plaer compungit com el d'estar nu a la platjai (pàg. 105)
- 'El reglament que és dolç com una mare i sever com un pare' (pàg. 108)
- 'Encara que només fos d'una manera llunyana, com el cant del gall sentit a la matinada des del llit' (pàg. 115)
- 'Les clapes del mar eren morades com el cop de pedra en un genoll' (pàg.119)

- 'El posat de don Macià, sempre tibant com una vela inflada en alta mar, amainava com un ruixat que, després de deixar rentat el carrer, convidava a pensar sota la pluja' (pàg. 132)

- 'Se li crispaven els dits, com una mordala que es mor' (pàg. 144)

- 'la conversa es triava. Com la llet' (pàg. 155)

- 'A la senyora Maria Roma, la veu li tremolà com el bel d'una cabrida' (pàg. 176).

- 'Una hi passa com el núvol que, en silenci, en cerca un altre de signe contrari, perquè esclati el llamp de la tempestat' (pàg. 177)

- 'El carrer estava mullat i lluïa, com escata de peix blau' (pàg. 189)

- 'Estic boja, com una vella, que no sopa a les nits' (pàg. 191)

- 'Et despertaven com si algú, d'un buf, fes volar la cendra d'un caliu' (pàg. 191)

- 'Els mots de la Mercedes pujaven i baixaven, com esquirols, pels teus nervis' (pàg. 191)

4. RECURSOS LÈXICS

Com que el fil de la història travessa majoritàriament la geografia d'un poble rural mallorquí, trobem una quantitat de refranys populars que aporten veracitat a la identitat cultural adquirida pels seus habitants (més concretament, aquells que esdevenen veus del relat):

- 'Cadascú sap quin pa l'assacia' (pàg. 23): a Mallorca i a Menorca, aquest refrany vol dir que cadascú coneix el seu propi estat i la raó dels seus actes.

- 'Als draps d'en Lluc, no tot era eixut' (pàg. 31)

- 'Qui té bon brou a casa, vol el cuinat de ca d'altri' (pàg. 34)

- 'Gent amb gent i cadascú a ca seva' (pàg. 35)

- 'Saben més un ase i un procurador que un procurador tot sol' (pàg. 36)

- 'Quan la llengua se'n va, és que la terra ve' (pàg. 171)

Seguint la línia marcada pels refranys, trobem també a l'obra analitzada una gran quantitat d'expressions connotatives de la zona geogràfica on s'ubica la novel·la (en aquest cas, l'illa de Mallorca).

- 'Fa un dia d'àngels' (pàg. 10): Un dia d'àngels: un dia molt bo, de temperatura agradable (Tortosa, Bal.)

- 'I si aquest comença de fer les coses tot sol, haurà de passar per lloc estret.' (pàg.12) La locució 'passar per lloc estret' vol dir passar un perill gros, una adversitat (Mall.)

- 'Som una mica grans perquè ens vinguin amb idees de francesos' (pàg. 16)

- 'Vaig de sol a sol amb elàstics posats' (pàg. 19) De sol a sol: des que surt el sol fins que es pon.

- 'Encara no hi has pensat? No, i ja deus haver entrat en quintes' (pàg. 22): Entrar en quinta: ésser sortejat en el dit sorteig.

- 'Si hi havia homenet de bon manament era ell' (pàg. 23): De bon manament: de bons costums i molta docilitat (Mall.)

- 'Don Macià, i ara em ve amb aquests coverbos?' (pàg. 31): Un coverbo és una conversa anecdòtica (Mall.)

- 'Tan de matí ha estaves orella alta?' (pàg. 34). Anar orella dreta, o orella alta: estar molt atent a allò que es diu, a allò que passa.

- 'I vostè que té una senyora que fa mirera' (pàg. 34): Fer mirera és fer ganades de mirar (Mall., Men.)

- 'Un altre se'n xuclaria els dits' (pàg. 34): Xuclar-se els dits, d'una cosa és trobar-la molt bona, prendre gran gust de menjar-la o de beure-la.

- 'i a vostè sembla que li fa mal d'ulls' (pàg. 34): Fer mal d'ulls és fer malpensar o provocar disgust, indignació.

- 'Si vostè també serà d'aquests que a qualsevol hora senten olor de sopes amb grell' (pàg. 35). Es refereix a l'adolescència, al començar a sentir impulsos sexuals (Mall.)

- 'Una sempre ha d'anar amb set pams d'ulls' (pàg. 35). Viure amb set pams d'ulls vol dir estar molt atent, vigilant.

- 'Ara n'anava a dir una com unes cases' (pàg. 35). Vol dir dir-ne una cosa exagerada.

- 'Que en Lluc i jo ja tenim la nostra música per a cantar Completes' (pàg. 35). *Tenir musiques* vol dir tenir baralles, disputes acalorades, o bé assumptes difícils, trastorns, embolics.

- 'El meu home no ha anat mai d'aquestes solfes' (pàg. 35): *No anar de solfes* o *No estar per a solfes* vol dir no estar disposat a atendre a coses insignificants o que no interessin.

- 'Cadascú ha de fer olor del seu maneig' (pàg. 54). A Mallorca, 'maneig' vol dir el conjunt de coses que s'han de manejar o regir en un assumpte.

- 'Sobretot s'astorava d'aquesta manera, a l'època en que davant casa teva hi hagué una companyia de soldats' (pàg. 55): 'Astorar' vol dir espantar, commoure intensament de por o d'admiració (Cat., Val., Al., Mall.)

- 'digué una paraula de tornar vermell' (pàg. 55): 'Tornar vermell' o 'Fer-se vermell' vol dir enrojolar-se.

- 'Anava sempre de captiris, que una fulla de julivert, que un tomàtec, que un llumí...' (pàg. 55). 'Anar de captiri' fa referència a l'acte de captar o demanar almoina (or., bal.)

- 'El sentíreu fer l'amistat al gos' (pàg. 76). A Mallorca i a Menorca, 'fer s'amistat' significa reconciliar-se.

- 'En tenir-lo davant, d'una clatellada el va fer besar en terra' (pàg. 94). A Mallorca, 'besar en terra' significa caure per davant; humiliar-se molt.

- 'Aquells vuit dies, a la casa hi havia una alegria i tothom tirava una mica la capa al toro' (pàg. 113) Tirar la capa al toro vol dir prendre una decisió enèrgica, obrar amb resolució, prescindir de miraments.

- 'Don Macià no podia trencar alè' (pàg. 129). 'Prendre alè' o 'Trencar alè' o 'Cobrar alè' o 'Tornar alè' vol dir vèncer la dificultat d'alè, reprendre la respiració.

- 'Jo, que tinc el geni més curt que una cua de conill' (pàg. 136). 'Tenir el geni curt' vol dir tenir una índole irritable.

- 'Diu a en Llorenç que ha sabut que anava prim de salut' (pàg. 143). Aquesta expressió vol dir que malalteja, que té la salut dèbil. A continuació, diu: 'al teu pare ara només li mancava tenir-te xerec'. Sempre en la mateixa línia, a Mallorca i a Eivissa, l'adjectiu 'xerec-a' vol dir malaltís o indispost de salut.

- 'Maria, a la vila n'hi passa una de pinyol vermell' (pàg. 149). A Mallorca, 'de pinyol vermell' vol dir de gran qualitat, extremadament bo.

- 'Quin xerratòrum hi ha pel poble' (pàg. 149). A Mallorca i Menorca, 'xerratòrum' és sinònim de xerradissa.

- 'Quina cara ha de donar, i no sabem si és fura o mostel' (pàg. 152) A les Balears, la 'fura' i el 'mostel' són dos tipus de mamífers carnissers de diferent espècie.

- 'Tot comença com un carnavà, i acaba com el rosari de l'aurora' (pàg. 175). En català aquesta expressió significa acabar malament, amb baralles, amb ruïna, amb fracàs, etc.

- 'La cicatriu morada, amb els punts com dents d'una calavera, feia mal barram' (pàg. 209). A Mallorca, 'fer mal barram' vol dir fer mala cara.

- 'Van a lloure, esvalotant, esperant que algú els interni de bell nou' (pàg. 211). A Mallorca i a Menorca 'a lloure' significa en llibertat, sense subjecció.

Bonet també deixa veure les seves arrels a través d'una gran quantitat de lèxic específic de la zona. Els exemples de trets dialectals inclosos a 'Judes i la primavera' són:

- 'I, referint-se a tu i al *xueta*'. L'adjectiu *xueta* designa un cristià mallorquí descendent de jueus conversos, relapses i posteriorment reconvertits.

- 'Foi, no Salvador?' (pàg. 22). La interjecció 'foi!' expressa els més diversos afectes, i no és sinó una reducció eufèmica de *fotre* (Mall., Men.).

- 'Ara, aquest *al·lot*, tenia set' (pàg. 23). A Mallorca, Menorca i Eivissa, *al·lot* és el qui està dins l'edat compresa entre els sis o set anys i els quinze.

- 'Rentes les *ancolles* que havien romàs al rentador havent dinat' (pàg. 33): *Ancolla* és un tros d'atuell romput o cosa vella que arraconen per inservible (Amengual Dicc.)

- 'Les *escudelles* de terra, les culleres, les forquetes, la ganiveta' (pàg. 33). L'*escudella* és un plat fondo, en forma de casquet esfèric, generalment sense anses, que serveix per a menjar la minestra o cuinat entre gent rústica (Maestr., Val., Mall.)

- 'Arrebatada a la porta negra de murques hi tenies la *falcella*' (pàg. 34). La '*falcella*' significa 'dalla' (eina consistent en una fulla d'acer, lleugerament corbada, de quatre o cinc pams de llargària, posada a l'extrem d'un mànec més llarg, que s'agafa amb les dues mans i serveix per a segar herba sense haver-se d'inclinar el segador) a Mallorca.

- 'No sé quina *curolla* duen' (pàg. 34): Una '*curolla*' és una idea fixa acompanyada de desig (Mall.)

- 'Els escrúpols de les senyores piadoses no tenen, per sort, més importància que la d'un *macolí*' (pàg. 75) o 'si el dit surt abans del darrer gloriapatri, demà portaré, tot el dia, un *macolí* dins la sabata' (pàg. 116). '*Macolí*' a Mallorca significa pedra molt petita.

- 'Vares sentir *trespoleig* a dalt' (pàg. 76). A Balears 'trespoleig' és l'acció o l'efecte de trepitjar reiteradament una cosa fins a endurir-la.

- 'Margarida, plorant per ella mateixa i sense *motar*' (pàg. 80). A Mallorca, 'motar' és dir un mot.

- 'La roba desordenada, polsosa i el cap *escambuixat*'. A Balears, 'escambuixar' es treure el cambuix (cobricap) d'una cosa.

- 'I al senyor rector també, que fa la cara *niala*' (pàg. 83). A Mallorca, l'adjectiu 'nial-a' vol dir buit, mancat de substància o de bona gràcia.

- 'En Llorenç romangué dret a l'altra banda de la taula, amb la bata *esburbada*' (pàg. 98). A Mallorca, 'esburbat-ada' és un adjectiu que significa mancat d'atenció a la cosa que es fa; que obra sense mirament.

- 'Després els ulls li començaren de guspirejar en la terrosa, indefinida cara de *miot*' (pàg. 103). A Mallorca, 'miot' significa home molt piadós, especialment el qui viu en comunitat amb altres sense esser clergue.

- 'Fou com sentir la *bavor* del mar' (pàg. 130). A les Balears, 'bavor' vol dir vapor d'un cos en fermentació o en ebullició.

- 'Fent cucaveles, una darrere l'altra, vaig travessar el terrat' (pàg. 136) i també 'Jo, en ser casat, faré *cucaveles*' (pàg. 200). A Mallorca, una cucavela és una tombarella; volta que fa el cos d'una persona o animal posant el cap en terra i doblegant-se l'ossa fins a caure d'esquena.

- 'Pujàveu la costa pel *caminoi* fet amb el pas de la gent' (pàg. 144). En balear, un 'caminoi' és un camí estret.

- 'Havien tingut lloc a les tenebres exteriors, les mateixes que *espoltrien* de por el faraó i els egipcis' (pàg. 162) A Mallorca 'espoltrir' significa escampar polsim damunt una cosa.

- 'Pujaven o baixaven enraonant enraonant, o *badocant* davant els quioscos o les parades de llibres' (pàg. 190). A Mallorca, 'badocar' significa fer de badoc, mirar sense fixesa.

- 'La vibració metàl·lica de les cigales, que *brunien* a l'altra banda de la barana' (pàg. 206). A Mallorca, 'brunir' vol dir fer remor fosca i seguida produïda per la velocitat del moviment.

Per últim, dintre d'aquest apartat de recursos lèxics, trobem que l'autor també es fa servir dels castellanismes per tal de donar veracitat a l'argot dels joves que apareixen a la novel·la. Veiem alguns exemples:

- 'Que vós, que vós... *Vostè* és castellanisme' (pàg. 14)

- 'De vegades, arribava a casa, sense els *gemelos* de la camisa' (pàg. 178)
- 'Una *Hermana*, amb la *toca* i la bata blanques' (pàg. 204)

B. CULTURA POPULAR MALLORQUINA EN FORMA DE POEMARI

• 'QUATRE POEMES DE SETMANA SANTA'

1. PLANTEJAMENT GENERAL

'Quatre poemes de setmana santa' és el poemari que enceta la bibliografia literària de Blai Bonet. Bonet s'estrenava amb una força lírica que avançava el que seria l'estil que el definiria posteriorment. La crítica va parlar de 'renovació total, integral, de la poesia mallorquina' -referint-se als cànons establerts fins aleshores per l'Escola Mallorquina- a l'hora de valorar l'aspecte formal d'aquest primer treball. El ben cert és que aquests quatre poemes, tot i que es limiten a una descripció de rituals, contenen un llenguatge ric en imatges i hi traspua una gran força derivada de l'ús de la metàfora.

Com a temàtica principal hi trobem el sentiment religiós al servei del festeig d'unes determinades cerimònies litúrgiques. Com a complement, trobem que s'orna la religió amb motius florals (hi ha violetes, gessamins, anemones, lliris, etc..) que aporten al contingut dels poemes el toc de color i vivacitat sempre present en l'obra de l'escriptor mallorquí. Per tant, trobem a dintre dels quatre poemes dos camps semàntics: naturalesa i litúrgia.

D'altra banda, trobem a 'Quatre poemes de setmana santa' uns versos embolcallats d'una sensualitat expressiva important sorgida del desig humà del protagonista que escriu els versos en primera persona. D'aquí podem deduir que el referent religiós esdevé una màscara perfecta per expressar d'una manera lícita les passions. Apunta Margalida Pons al pròleg de *El Color*¹², que en Bonet el desig és molt més que no pas un tema. No és l'objecte de l'escriptura sinó el seu punt d'origen.

Així llavors, trobem a <<Parasceve>> un erotisme que, anant molt més enllà dels codis de la literatura mística, planteja el contacte sexual amb la divinitat: '*No puc parlar, que tinc la meua boca -urna de sol ponent, flors de safrà-, inflada de tant glopejar la deixa de l'Amat: blanca lluna del seu cel...*'. La <<blanca lluna>> no és una representació de l'eucaristia, sinó una mostra primerenca i descarada de la sexualització d'un llenguatge en el qual els atributs de l'oralitat (boca, saliva, llavi, mossec) tenen el privilegi de la comunió amb l'esperma divina. <<Deixau-me omplir la boca de donzell>>, diu uns versos abans.

---

¹² BONET, B. *El color*. Palma, 2007. Consell de Mallorca. pàg. 31.

Pel que fa al tema identitari, trobem que <<la invocació a les creus de fusta>> del poema <<Parasceve>> és un enfilall de preguntes a l'entorn de l'enyorança que la fusta tallada sent del bosc.

*'Quan dormiu damunt canopeus vermells,
pensau en les magranes del ponent,
aquells ponents virils dels anys seglars?'*

També trobem els versos embolcallats d'una 'textura illenca' que dona uniformitat a la compilació i que es manifesta en la recreació d'un univers geogràfic i humà de Santanyí i, més àmpliament, de Mallorca.

2. RECURSOS RETÒRICS

Al poema 'Domenica in palmis':

- 'túniques tristes' (pàg. 69) Personificació, en tant que atribueix a les túniques (objecte) la qualitat de tristes (qualitat humana).

- 'branques sumisses' (pàg. 69) Personificació, en tant que atribueix a les branques (objecte) la qualitat de sumisses (qualitat humana).

- 'Els aromes són cavalls de les falzies' (pàg. 70) Metàfora que identifica els 'aromes' amb 'cavalls', ja que són portadors de l'olor de les falzies.

- 'Pits de vela' (pàg. 71) Metàfora.

- 'La badia, anell de barques' (pàg. 71). Metàfora, ja que identifica la 'badia' amb un 'anell', ja que les barques s'introdueixen a l'endinsada ampla dins la línia de la vorera del mar que és la badia.

- 'Tres fonts d'un plor de llimones' (pàg. 70) Hipèrbole, ja que es tracta d'una amplificació creixent o decreixent que consisteix a exagerar les coses, augmentant-les o disminuint-les, amb la finalitat d'intensificar l'expressió.

- 'Les fonts s'ofeguen de lliris' (pàg. 71) Hipèrbole, en tant que s'exageren les coses amb la finalitat d'intensificar l'expressió.

Al poema 'Dijous sant':

- 'sembren el camp de l'aire de rams i papallones' (pàg. 73) Hipèrbole.

- 'És el silenci, taula de radiant blancor' (pàg. 73) Metàfora que identifica el 'silenci' amb una 'taula de radiant blancor' per tal d'expressar la puresa i la transparència del moment.

- 'on mengen pans de llum -llum àzima?- els aromes' (pàg. 73). És una personificació, ja que atorga qualitats humanes als aromes 'mengen'.

- 'El cistell dels jardins se trenca desmaiats als peus del Dijous Sant' (pàg. 73). Blai Bonet emprà aquí una personificació i atorga la qualitat humana de 'desmaiar-se' al cistell dels jardins. Vol expressar la magnificència de l'esdeveniment i l'expectació que causa.

- 'El cel, color de mar, gronxa rems de gesmins i barques d'anèmones, per blaus d'aire, remant' (pàg. 73). El poeta assigna al 'cel' les accions de 'gronxar rems' i 'remar' i les barreja amb 'gesmins' i 'anèmones', per tal d'expressar l'abundància d'aquestes plantes i la importància de la seva simbologia en l'esdeveniment.

- 'El campanar consola ses campanes' (pàg. 73) Personificació, ja que el poeta atorga al campanar la qualitat de consolar.

- 'tres tulipans de bronze vinclats de pena' (pàg. 73) El poeta atorga als tulipans la qualitat de passar pena. És important també que Blai Bonet diu 'de bronze' per fer referència al color.

- 'Una porta del temple, or i malva, assusta el silenci allargat' (pàg. 73) L'autor atorga a la 'porta' la qualitat d'assustar i, a més, atorga al 'silenci' la qualitat física d'ésser allargat.

- 'Les seves mans són grocs canaris plàcids dins un estany' (pàg. 73) Metàfora.

- 'Els carrers blancs són venes de quietud' (pàg. 74) Metàfora

Al poema 'Parasceve':

- 'Tinc la meva boca – urna de sol ponent, flors de safrà-'. Metàfora en tant que identifica la boca amb una urna.

3. RECURSOS LÈXICS:

Al poema 'Domenica in palmis', trobem un lèxic propi del dialecte balear com ara:

- 'Llenyam' (pàg. 69) A Mallorca vol dir conjunt de llenya o de fusta de construcció; matèria llenyosa per a construcció.

- 'palmes nines' (pàg. 70). 'Nina' a Mallorca vol dir 'noia petita'.

- 'morint, enmig de vexil·les' (pàg. 70). A Mallorca es diu 'vexil·la' a cadascuna de les dues banderes de tela morada damunt la qual van pintades o brodades les insígnies de la passió, que s'exhibeixen durant la quaresma a les esglésies i a les processons.

Al poema 'Dijous Sant':

- 'ploren les maçoles' (pàg. 74) A les Balears, les 'maçoles' són un instrument compost de diferents fustes articulades, que, posat en moviment, serveix per a fer un soroll sec que substitueix el so de les campanes en els Dijous i Divendres sant.

4. ALTRES RECURSOS GRAMATICALS:

En aquests quatre poemes trobem diversos exemples d'article 'salat' de la modalitat illenca del català. A 'Domenica in palmis' trobem 'sa llum' (pàg. 70); així com també trobem a 'Dijous Sant' l'article 'ses campanes' (pàg. 73) i a 'Parasceve' l'article 'sa sang' (pàg. 76).

També trobem la modalitat illenca de pronom possessiu 'mes espatlles' (pàg. 76) al poema 'Parasceve'.

Pel que fa a les formes verbals, trobem la forma imperativa del balear als verbs 'Deixau-me', 'Segau-me' i 'Despullau-me' (pàg. 75).

• 'ENTRE EL CORAL I L'ESPIGA'

1. PLANTEJAMENT GENERAL

'Entre el coral i l'espiga' és potser, la peça de l'obra de Blai Bonet analitzada que s'ajusta més al perfil que confirma la nostra hipòtesi. Com hem avançat al llarg del cos del treball, una afecció pulmonar fa que el poeta hagi de ser internat al sanatori de Caubet i que, posteriorment, hagi de traslladar-se, per recomanació mèdica, a l'ecosistema del Montseny (Barcelona). El 1952 treu a la llum el poemari que ens ateny, fruit de la reflexió produïda d'aquesta separació 'no buscada' del seu entorn habitual. Diu Margalida Pons a 'Blai Bonet, maneres del color' que a 'El coral i l'espiga', l'autor inicia un moviment centrífug de dissolució en les coses, com si volgués fondre la seva personalitat en l'entorn per tal d'explicar-lo i participar de la natura en cada objecte.

El ben cert és que el poemari presenta un fort sentit de la forma, i les estratègies estilístiques emprades (recursos retòrics) unides a la gran força dramàtica del lèxic emprat fan que en resulti un material poètic potent i penetrant. A més, la distància entre l'autor i referent és minimitza, probablement perquè Blai Bonet volia fer partícip al lector d'aquests anys difícils de la malaltia.

A continuació citarem certs passatges del poemari que il·lustren el valor que el poeta atorga a la seva vida al poble, als costums, la gent, la geografia propera al mar, etc... En primer lloc, trobem enmig d'un dels poemes que conformen el llibre la sentència que hem escollit per obrir el treball:

*'És rònc beure el vi de terres llunyanes
quan pengen raïms d'or en la pròpia parra'* (El Color, pàg. 123)

També he cregut convenient destacar re recurs de la sinèdoque (figura retòrica mitjançant la qual es pren la part pel tot) que emprà Blai Bonet al llarg d'aquest poemari i amb la qual pren 'el mar' com a imatge que il·lustra la seva vida a Santanyí. Dels 36 poemes que conformen el poemari, 22 recullen al·lusions al mar:

El mar hi és present als poemes 'Visita, abans..', 'Soledat oberta', 'La cala', 'Mar adolescent', 'Germà del mar', 'Mariner absent', 'Càntic', 'Dècimes de l'amor fugitiu', 'Gradual de l'amor impossible', 'Glauc i amant', 'Carta al pintor Bernareggi', 'Mar en calma', 'Joc amorós' (tots els poemes de la part *Al Coral*) i 'Jacint i Nard', 'Celest gelosia', 'Set', 'Versos a l'aigua clara', 'Primavera infantil', 'Soledat' (dels poemes de la part *A l'espiga*), 'Aula', 'Crist d'olivera' i 'Ara adéu... però no adéu' (de la part *d'Altres poemes*).

Contràriament, només a catorze poemes s'evita fer-ne referència (menys de la meitat). Els pomes en que no es fa referència són: 'Plenitud de l'amor', 'Camins de la tarda', 'Ets un sol', 'Vagant sota el ponent', 'Primavera alta', 'Íntima primavera', 'Elegia de l'arbre' (dels poemes de la part *A l'espiga*, 'Flautista', 'Escala', 'La vaca morta', 'Amor', 'Balada dels organillers', 'Als innombrables ocells morts per un trebolí d'aigua' i 'Epifania' (de la part *d'Altres poemes*).

Així llavors, d'entre les referències que es fan a aquesta massa d'aigua natural tan significativa a la literatura del nostre poeta, he fet una selecció de les més representatives, en les quals es mostra clarament l'estima que l'autor sent :

- 'A la mar, propera i inabastable, com el cor que batega tan a prop dels dits [...] I, amb el cap sobre el coixí, com Rupert Broock, sent la mar dins ses venes' (pàg. 85)

- 'Jo l'estim molt, a la mar' (pàg. 115)

- 'on venim tots els que tenim l'ànima plena de salistre [...] els que tenim la veu de cova de mar' (pàg. 170) A Mallorca, el 'celistre' (escrit a vegades *salistre*) és un vent molt fred i penetrant.

- 'Blai posa sa veu de mariner desterrat del mar' (Pàg. 86) Aquí, he volgut donar-li notorietat al vers en tant que representa una síntesi clara del que és el sentit global del poemari. El poeta continua explicant a continuació: ' la mar que no arribarà mai, a l'espiga, que, immòbil, s'inclina cap al coral. I Blai, entre el coral i l'espiga, turmentat per l'amor que afua i la mort que agarrota, diu ses queixes al bri i al brot que no es poden lligar' (pàg. 86)

També cal subratllar el primer dels poemes del llibre: 'Soledat oberta' esdevé clau per entendre el que trobarem després. Ens situa, ens contextualitza i marca les bases sobre les quals s'alcen la resta de poemes del poemari. Blai Bonet es mostra nostàlgic per trobar-se físicament llunyà del seu poble. Es troba internat al sanatori, la qual cosa li fa enyorar la mar, la gent, els carrers i el parlar de Santanyí. Diu Bonet:

*'I no vull tanta parla que s'esquerda.
Mes, les meves paraules de <<bellveure>>,
<<taronja>>, <<llimonera>>, <<estrella>>, <<amic>>,
les tenc obscures, fent una plorada
al carreró banyat de La Gran Pena' (El Color, pàg. 91)*

Altres poemes molt significatius per al tema que ens ateny és el de 'Adéu... però no adéu'(poema que tanca el poemari). És un cant del poeta a la seva terra, la qual ha de deixar però la qual persistirà en ell. El contingut d'aquest poema s'entén amb claredat si el situem dintre del context en què va ser escrit el poemari: el temps en que Blai va ingressar al sanatori de Caubet per tal de sanar-se de la seva malaltia. Al poema, hi ha una tornada que expressa el lament de l'autor per aquesta separació i que diu:

*'Ai, ai, la vila dormida,
ai, ai, que la deixaré!
Ai, ai, com la ploraria,
ai, ai, com la ploraré!' (El Color, pàg. 173-174)*

Per últim, he volgut esmicar dos conceptes jacents dintre dels poemes: per una banda, les mostres d'enyor i per altra banda, les mostres de fe i esperança en què el poeta somia alliberar-se de la malaltia que ara el té corprès.

Per tant, veiem l'enyorança en:

- *'Per escales de sospirs
m'invadeix tota la sal' (El Color, pàg. 101)*
- *'Plora la meva barca per les ones.
Plora el pas les seves antigues rames de pi,
quan sent passar el vent per la seva altura,
com una melodia podada' (El Color, pàg. 103)*
- *'Jo tenc un mort tot amarat de sal' (El color, pàg. 107)*
- *'Viure en el mar i enyorar tant la terra!
Besar el mar tot sentint calfreds de mar!
Així es va esqueixant la vida meva,
germana del marisc i del quitrà.' (El Color, pàg. 109)*
- *'Tot remull... menys la meua sequedat' (El Color, pàg. 109)*
- *'En processó lenta dels trists de la vida,
baix jo, com un monjo, fanal en mà' (El Color, pàg. 151)*

Pel que fa a les mostres d'esperança, trobem:

- 'Però un dia, sortí molt -molt!-, de sol,
i em pujaren pel coll eixes paraules:
<<Estrella>>, <<ala>>, <<llimonera>>, <<sal>>,
<<núvol>>, <<fill>>, <<mare>>, <<rosa>>, <<frescor>>, <<aigua>>.
- 'Oh veu! Oh càntic!
En mossegar-me, Deú, deixà saliva
dins la nafra i frescor del seu gran llavi.
I la saliva m'inondà la sang.
I em va néixer una veu plena de nius.' (El Color, pàg. 92)
- 'És curiós... però jo no tenc pena.
És ver que ja fa temps no he vist estrelles,
ni aquell mar tan senzill que va a la platja
plena de lliris blaus, callada i sola.
- 'És cert. Hi ha poques coses d'alegria.
Però sempre hi ha un brot de taronger
que va, en silenci, cap a la taronja' (El Color, pàg. 92)
- 'Senyor, alenau
a la barca mia!
Que els remes no fan via.
Senyor, alenau!' (El Color, pàg. 152)

2. RECURSOS RETÒRICS

Troblem a 'Entre el coral i l'espiga' una gran quantitat de figures retòriques que abracen, des de la metàfora i la sinestèsia fins a l'unió de contraris (oxímoron) o l'exageració desmesurada (hipèrbaton):

- 'La mar, arca translúcida, sonora, vivent, del coral' (pàg. 87) Metàfora que identifica la mar amb una arca translúcida.
- 'La parla [...], agre ganivet que em reboteix' (pàg. 91) Metàfora que identifica la parla amb un 'agre ganivet' en tant que fereix.
- 'Aquest carreró de sang, per on ningú no passa, i tot pas hi ressona' (pàg. 91) Oxímoron on s'uneixen dos contraris: 'un carreró per on ningú passa' i 'on tot pas hi ressona'.
- 'Baixau a caçar dèntols al bosc del meu fons!' (pàg. 100) Trobem aquí un impossible, nom que es dona a la figura retòrica que onsisteix en afirmar que succeiran coses que no són possibles, és a dir, que s'alteraran les lleis de la natura si no s'esdevé allò que s'assegura. En aquest cas, un dèntol és un peix, per tant el bosc

no és el seu hàbitat natural. Hi ha també una metàfora en tant que identifica el seu interior amb un bosc.

- 'La meva pell era cega' (pàg. 104) Sinestèsia en tant que uneix el tacte, la pell... amb el sentit de la visió a través de la ceguesa.

- 'Jo una espiga, ja blanca i per l'amor cuita' (pàg. 106) Metàfora que identifica el narrador amb una espiga.

- 'Si ets mort, et contempli viu' (pàg. 107) Oxímoron que uneix dos contraris: un 'tu' mort i un 'tu' viu.

- 'els pits de l'horabaixa' (pàg. 110) Metàfora.

- 'la mar verda, ensopida, allargada dins el llit [...] Sempre vestida de sol i rames de pi que et miren.[...] Mar verda, rius verda vida'(pàg. 115) Personificació que dota a la mar de qualitats humanes com 'estar ensopida', 'estar allargada dins el llist', 'estar vestida' i 'riure'.

- 'De salat que té el color' (pàg. 115) Sinestèsia. Es barregen el sentit del gust -salat- i el de la vista -color-.

- 'El mar canta, lila, lila' (pàg. 117) Personificació que dota al mar de qualitats humanes com 'cantar'.

- 'Vaig tornant vas d'argila assolellada, inflammat d'amor d'aigua, cos de teula' (pàg. 133). Metàfora on el 'cos de teula' fa referència a la malaltia del poeta -tuberculos-, mentre que 'inflammat d'amor d'aigua' fa referència a l'estima i l'enyor que sent per la seva terra, Santanyí, municipi de mar.

- 'Tota la tarda beu a les piques de l'ansia' (pàg. 134). Personificació on al concepte abstracte de 'tarda' se li assigna la qualitat humana de 'beure' un altre concepte immaterial com és l'ansia.

- 'La nit comença a alenar' (pàg. 140) i 'l'aroma guaita als balcons dels arbres' (pàg. 142) Personificació on s'atribueixen qualitats humanes com 'alenyar' o 'guaitar' a conceptes no humans i no materials com 'la nit' o 'l'aroma'.

- 'Ets rialla de Déu, aigua' i 'a tu, líquida arpa de silencis'(pàg. 141) Metàfores. El poeta identifica l'aigua amb la 'rialla de Déu' i amb una 'arpa de silencis'.

- 'Jo vull ésser palmera: voluntat vertical amb remes de palma' (pàg. 143) Metàfora que identifica les palmes de la palmera amb 'remes'.

- 'el vent s'ha agenollat davant el sol' (pàg. 155) Personificació que atribueix la qualitat humana d'agenollar-se a un concepte no humà com 'el vent'.

- 'i la llum torna cega i olorosa' (pàg. 155) Sinestèsia. Conjuga el sentit de la visió (llum cega) amb el sentit de l'olfacte (llum olorosa).

- 'Mira el campanar, llum rosa mou el seu cor de campana' (pàg. 157). Metàfora que identifica la campana amb el cor del campanar.

- 'Els nins, ocells dins la gàbia del col·legi' (pàg. 167). És una metàfora que identifica els nins a l'aula escolar amb els ocells a la gàbia.

- 'I neixies, neixies cada dia una mica més mort' (pàg. 169) Oxímoron que uneix dos contraris com és el verb néixer i el participi verbal 'mort'.

- 'El riu de llana eixa nit [...] al mar de llum que riu?' (pàg. 171). Aquí trobem un impossible. El riu és un corrent natural d'aigua i el mar una massa natural d'aigua. En canvi, al poema traeixen el seu estat natural i apareixen en un estat fantàstic (riu de llana /mar de llum).

- 'La Verge té el pit defora, pujol amb fontinyons blaus' (pàg. 172). Metàfora que associa el pit de la Verge amb un pujol amb fonts petites blaves.

En general, 'Entre el coral i l'espiga' és un poemari que mostra un paisatge humanitzat i molt animat. Els elements del paisatge són, en moltes ocasions, subjectes d'accions dels poemes. Veiem alguns exemples:

- Al poema 'Elegia de l'arbre'. El poeta adreça el poema a un arbre que 'té el cor sincer', que 'obri l'ull primer -la primavera!-', que 'té alegria en veure els germans', que 'mira el camp ple d'anyells infants', que 'sent un fill empelt movent-se pel seu cos' etc... (pàgs. 149-150)

- *'L'aigua dorm, nua, gelada.
El cel, alt, li ha regalat
un gipó blau brodat d'ales'* (pàg. 161)

3. RECURSOS LÈXICS

El llenguatge poètic, a diferència d'aquell que trobem a les novel·les de Bonet, dóna un menor joc a l'hora d'inserir elements que denoten una clara cultura identitària lligada al lloc d'origen del poeta. Als poemes trobem més bé un llenguatge al servei de figures i imatges on els senyals identitàris es mostren a través de símbols. Tot i això, hem trobat a 'El coral i l'espiga' algunes expressions i maneres de dir i un llistat de lèxic propi del dialecte balear.

Expressions:

- 'Quan véns del cel, *de puntes*, aigua nina' (pàg. 141). 'Anar de puntes' vol dir caminar sostenint-se sobre les puntes dels peus.

- 'et diuen tots a tu: << *cama d'aranya*>>!' (pàg. 141). A Mallorca 'cama d'aranya' vol dir plovisquilla molt prima, de gotes menudes.

- 'els crits a *lloure*' (pàg. 148). A Mallorca i a Menorca l'expressió 'a lloure' vol dir en llibertat, sense subjecció.

Lèxic dialectal:

- 'damunt la porta un *anyí* i un ram verd' (pàg. 86). En mallorquí es diu 'anyí' a la pell i llana d'anyell.

- 'allà l'Aljub amb un *fasser* a la vora' (pàg. 86). A Mallorca i a Menorca, u n 'fasser' és una palmera.

- 'Un *mostel* en xuclava' (pàg. 92). A Mallorca i a Menorca un 'mostel' és un mamífer carnívor de l'espècie *Mustela vulgaris*.

- 'Carritxeres de sol' (pàg. 95) A Mallorca una 'carritxera' és una mata de càrritx (planta de la família de les arundinàcies).

- 'Sots l'últim cel de *donarda*' (pàg. 99) Una 'donarda' és l'atzavara a Mallorca.

- 'amb una barca verda a faisó d'ull' (pàg. 107) 'A faisó' o 'a la faisó de' significa 'segons la manera de'.

- 'bracejant molt *xalesta* per la sang' (pàg. 108) En mallorquí, l'adjectiu 'xalest-a' vol dir alegre, vivaç.

- 'sens deixar als *cocons* un grum de sal' (pàg. 109). En balear, un 'cocó' és un clot natural obert en la roca, dins el qual es posa aigua quan plou o quan hi arriba la mar.

- 'i am veu de fulles *nines* va parlant' (pàg. 110); 'a la tarda, quan han volat els *nins*' (pàg. 113); 'La *nina* que, fa poc, va restar muda' i 'diu el *nin* -pobre *nin*!-' (pàg. 145) En balear, 'nin-a' vol dir noi petit.

- 'i aquell *jai* pescador' (pàg. 113). Un 'jai' és un vell, una persona de molta edat.

- 'per ma *gorja*' (pàg. 117). En balear, 'gorja' vol dir gola, gargamella.

- 'fa *caeres* d'aroma' (pàg. 128) i 'la *caera* de la tarda' (pàg. 159). A Mallorca, una 'caera' o 'casera' vol dir cau, amagatall, enfony on viu habitualment una persona o animal.

- 'Brotonau, que ja muir!' (pàg. 129). 'Brotonar' vol dir 'treure brontons' que en balear són els ulls d'una planta pròxims a badar-se i convertir-se en flor.

- 'Llengües i brots al *capçull* de la gràcia' (pàg. 134). A Palma, Manacor i Santanyí, un 'capçull' és un ull de favera o d'altra planta, que es lleva per evitar que perjudiqui la producció, sia perquè té malaltia, sia perquè creix massa .

- 'i sent un lent nedar d'*ànedes*' (pàg. 139). En mallorquí '*àneda*' o '*ànnera*' és l'animal de ploma, aquàtic, de l'orde de les palmípedes, dels gèneres *Anas* i *Mergusm* principalment ('*ànec*' a Catalunya i el País Valencià).

- 'Entre la *bauxa* dels ocells silvestres' (pàg. 141). En balear, la '*bauxa*' és l'esplai, diversió molt alegre.

- 'i la porta, com una *mainadera*' (pàg. 141) Una *mainadera* és una dona o noia encarregada de guardar un infant o infants.

- 'Visca el salt de la *bardissa*!' (pàg. 148) A Mallorca, la '*bardissa*' és una garlanda d'argelagues i altres plantes espinoses que es posa damunt una paret per impedir que el bestiar la salti.

- 'tots criden contemplant els *tany*s novells' (pàg. 150). A Mallorca I a Eivissa un '*tany*' és un brot que surt a la soca d'un arbre.

Lèxic propi estrictament de Santanyí:

- 'Jo dic que tu dels nius ets el *manet*' (pàg. 149) A Santanyí, un '*manet*' és un tet, al·lot que serva un infant petit.

Formació de mots:

- Sufix '-all': '*menudall* d'estam' (pàg. 113). S'empra '*menudall*' en lloc de conjunt de peces o coses molt menudes. El sufix '*all*', adherit al radical d'un nom, indica el mateix objecte significat pel primitiu, però amb un matís de vivesa, de manifestació o visibilitat especial de l'objecte.

4. ALTRES RECURSOS GRAMATICALS

Pel que fa a la morfologia verbal, trobem a *Entre el coral i l'espiga* certs trets característics dels verbs balears:

Desinència Ø a la 1a persona del present d'indicatiu:

- 'Si ets mort, et contempl viu' (pàg. 107)
- 'De nit quan mir el cel i toc la mar' (pàg. 111)
- 'Ai, camp veïnat del mar, t'estim, t'estim' (pàg. 111)
- 'Per tu m'eixug la vena' (pàg. 127)
- 'I tot sol, clav les agulles' (pàg. 139)

- 'buida el sol i ompl caminois' (pàg. 140)
- 'Jo pens' (pàg. 149)

Els verbs de la primera conjugació tenen formes característiques. Les formes plurals de les 1a. i 2a. persones del present d'indicatiu són *cantam* i *cantau*; l'imperfet de subjuntiu és *cantàs*, *cantassis* o *cantasses* etc.

- 'Mirau' (pàg. 85); 'Entrau, per endins!' (pàg. 87); 'Analitzau-me la veu' (pàg. 99)
- 'si vós que matau' (pàg. 106)
- 'Records meus que voltau, com a gavines' (pàg. 111)
- 'Passau com passa l'aire, i l'aire, el brodau tant' (pàg. 155)

Pel que fa als imperatius, la 2a persona del plural és consignada idèntica a la 2a persona del plural de l'indicatiu present.

- 'Treis cel d'alba, fruita amiga' (pàg. 106)
- 'Brotonau, que ja muir!' (pàg. 129).
- 'Feis tots una olor d'ànima!' (pàg. 131) En el cas de fer, s'accepta *feis i feu*.
- 'Feis-me l'èxtasi més dolç, salau-me el cel dins els ulls!' (pàg. 135)

Presentes d'indicatiu:

- 'Veis?' (pàg. 86)
- 'jo no tenc pena' (pàg. 92)
- 'que, enverinant-me, som mort' (pàg. 105)
- 'que feis del meu cos cansat' (pàg. 106)
- 'Vénc, cenyit pels cilicis de l'amor' (pàg. 121)
- 'Som l'únic que ploro les hores morades' (pàg. 151)

Participi:

- 'els rams d'olivera han fuit del meu cor' (pàg. 151)

En quant a qüestions de morfologia nominal, els possessius podrien definir-se coma "de + pronom personal". Es caracteritza pel fet d'especificar un nom indicant dixi personal, és a dir, que indica la relació de possessió que s'estableix entre les persones del discurs i el nom que se segueix, és a dir, actualitzen un sintagma nominal per a indicar la relació amb les persones del discurs.

En català hi ha dos paradigmes: el sistema àton (*mon, ton, son, ma, ta, sa*) i el sistema tònic (*el meu, el teu, el seu, el nostre, el vostre*). Normalment les formes àtones s'usen en poesia, davant noms de parentiu, en frases fetes i en refranys. En el present poemari trobem:

- 'sa bellesa austera' (pàg. 85)
- 'mes entranyes de volcà' (pàg. 109)

- 'Anau com ma suor i mes llàgrimes' (pàg. 111)
- 'ton palpar' i 'sovint per *ma* gorja tos rulls blaus' (pàg. 117)
- 'que tot, humit o sec, té ses entranyes' (pàg. 123) Pronom personal
- 'sa falda' (pàg. 123); 'mes cabrides' (pàg. 123)
- 'ton escut' (pàg. 124)
- 'amb sos braços d'or i lila' (pàg. 140)
- 'la gràcia de ses banderes' (pàg. 171)

Trobem també un demostratiu, que especifica un nom indicant dixi espacial. Segons Sebastià Bonet a la gramàtica normativa balear del segle XX¹³ i atenent al paradigma dels demostratius, s'usa a les Illes *aquest* o *est/aqueix*, o *eix/aquell* (en masculí singular). Veiem l'exemple trobat a l'obra: 'Si jo fos el mar, *eix* mar' (pàg. 116)

- **'HAS VIST ALGUN COP, JORDI BONET, CA N'AMAT A L'OMBRA?'**

1. PLANTEJAMENT GENERAL

Travessat el llindar dels anys seixanta, Bonet decideix tornar a Mallorca. Amb el retorn a l'illa es considera que la seva novel·lística i la seva poesia es faran més desiguals i en certa manera menys reeixides. Pel que fa als versos, es considera que Bonet entra dins una etapa de poesia civil, sense que es perdi gens ni mica tota la sensualitat anterior.

L'any 1976, Bonet publica 'Has vist algun cop, Jordi Bonet, ca n'amat a l'ombra?', un llibre considerat absolutament revelador de suma d'experiències, d'assoliments expressius i fita cabdal d'un avanç textual que situa Blai Bonet en un dels millors llocs de la literatura catalana actual¹⁴.

El ben cert és que si d'alguna cosa s'allunya aquesta proposta literària blaibonetiana, és de l'estructura convencional dels textos poètics. Aquest text està a mig camí entre poesia i prosa, i investiga amb els llenguatges introduint una barreja de registres que abracen el col·loquial i el literari, l'argot, el culte i el dialectal. Aquest tret innovador, però, no va ser entès per la crítica, que va titllar l'obra com a fracàs i va opinar que Bonet '*barreja indiscriminadament dialectalismes de les àrees més heterogènies amb purs i simples castellanismes en una síntesi aberrant i amorfa*' i que, a més, l'estructura és '*caòtica*' i el discurs '*farragós*'.¹⁵

El poema naix a partir de Jordi Bonet, escriptor català que va residir a Quebec durant la seva trajectòria professional, que amb els seus murals *La Mort*, *l'Espai* i *La llibertat*, esdevé l'estímul que mou a Blai Bonet a l'escriptura del text que analitzem.

---

¹³ BONET, S. *Les gramàtiques normatives valencianes i balears del segle XX*. Col. Biblioteca lingüística catalana. València, 2000. Publicacions de la Universitat de València.

¹⁴ ALBERTÍ, J. 'Blai Bonet, un poeta digerit'. *Reduccions*, nº14. Vic, setembre 1981. Pàg. 53.

¹⁵ Crítica de Pere Gimferrer, extreta de l'article de Josep Albertí citat anteriorment.

Pel que fa a la seva estructura, la trobem dividida en diversos segments (anàlegs a escenes fílmiques) on es confegeix el discurs del poema sense divisions convencionals i amb alguns mètodes propis de la narrativa. El tema, en canvi, abraça dos punts centrals: la lluita del poeta amb el seu pensament (l'obra reflecteix les seves preocupacions espirituals, sexuals, històriques i socials) i la localització pràctica d'aquest en un lloc que en certa manera el determina.

El gran *collage*, troba la seva sublimació tant en el llenguatge popular tradicional com en els modismes més actuals des d'una zona – la del sud mallorquí- fortament influïda per la cruïlla de cultures i societats. El fil que creua el discurs és el sexual, l'eròtic, el qual, lluny d'al·ludir al món espiritual – com feia Bonet als poemaris iniciadors- cada cop es fa més terrenal, més quotidià.

Un dels punts més confusos i alhora atractius de l'obra és el seu punt de vista, ja que ens trobem davant un poemari polifònic. En principi sembla que el narrador és el propi Blai Bonet, i així ho mostra parlant en primera persona i inclús citant-se a ell mateix a les pàgines 38 ('t'enyoro a una punta del carnet d'identitat, on em dic Blai, per no gaire), 53 ('El 'jo' és en Blai Bonet, tot ell calmes del tro'), 79 ('En veure'l, però, escrivint Blai Bonet, c/Palma, 74, Santanyí, Mallorca'). Tot i això, de sobte ens trobem amb altres ratlles que parlen d'un Joan: 'com a pena de què tens, Joan, ara?' (pàg. 15); 'Sense Tu no em dic Joan' (pàg. 35); 'En Joan té disset anys fets davall dels tejanos' (pàg. 69); 'vas sentir que no eres casat com eres en Joan' (pàg. 77).

Seguidament, també es conta la història d'un tal José en tercera persona: 'Els hi tenia i, de més a prop, en José els veia color de cel rentat' (pàg. 37), el qual tractava de conquerir una noia vora el mar; la d'un Miquel a la pàgina 44 ('no veies cap color de la terra on poder ser en Miquel'); la d'un Josep a la pàgina 60 ('Mira aquesta dona, Josep, colga't amb ella abans de morir'); la del Pare don Baal a la pàgina 62 ('En un balancí valencià, don Baal seia al carrer, llegint Cela en català').

També hi ha confusió a la pàgina 26, quan l'autor conta la primera vegada en què va pagar per estar amb una dona. Tot i això, encara que el narrador parla en primera persona, canvia de sobte a tercera per contar la història d'un tal Miquel: 'No em costà gaires pessetes, tres-centes i la feredat, la classe particular, on en Miquel aprenqué que cal tenir un rostre de paparra per a gosar dir 'amor' o 'entrega'.

El contingut de *Has vist algun cop, Jordi Bonet, ca n'amat a l'ombra?* s'ajusta al perfil marcat pels temes constants que apareixen a les obres de Blai Bonet: s'hi barregen els principis de l'ètica, la religió, la dicotomia entre el bé i el mal, les passions i temptacions innates, l'homosexualitat i la por d'acceptar-la, etc... Veiem algunes frases que ho il·lustren bé:

- 'sobretot l'esplendor humana, on la crisi és la personalitat' (pàg. 9)
- 'així agafaràs la bruta malaltia de la decència' (pàg. 9)
- 'Perdona'm, perquè sé el que faig, digueres' (pàg. 21)

- 'Te n'anaves del cap. No tenies món. La vida només suava tota sola. Et veien la pedra del barram. Eren dos i duïen el banyador posat a lloc comú, davant teu, que els destriaves sense poder-hi pensar' Sexualitat nonada, que traspua sense permís i crea dubtes, angoixes, etc... en xocar amb la moral inculcada.

- 'Perquè quan hi ha salut, no hi ha Déu' (pàg. 27)

- 'En aquest quarto, on em fico dins dels pantalons, cada matí, sense saber de mi mateix per què poso ma vida dins la camisa de força dels calçons' (pàg. 38)

- 'On sóc súbdit nacional [...] Fins i tot quan m'he tret els calçons, mira Tu el que són les coses posades en estat, jo sense calçons i tot membre d'estat' (pàg. 39)

- 'Aquí, que és lloc tancat i sense numeració, aquí sé sense numeració qui sóc jo perquè Tu no m'ho deixes oblidar' (pàg. 42)

Com a últim apunt al voltant del contingut del poemari, cal subratllar la importància que Bonet dóna sempre a l'observació (externa i interna) a les seves obres: 'La mirada dels ulls en Tu escodrinyà' (pàg. 16); 'L'altària era la meua mirada, la Mirada en mi, pobre de mi, [rica mirada en mi...]' (pàg. 29).

Per últim, i lligant la situació geogràfica de l'obra a l'objectiu últim d'aquesta i del nostre treball (trobar els vincles entre literatura i orígens), cal fer atenció al fet que Bonet acaba d'escriure 'Has vist algun cop...' a Cala Figuera (Santanyí). El municipi és citat a l'obra a la pàgina 44, així com altres indrets que fan que el lector es situï en el marc de l'obra: Cala Morlanda, a les pàgines 12 i 15 i Cala Mandia, a la pàgina 77 (totes dues pertanyents al municipi de Manacor, Mallorca).

2. RECURSOS RETÒRICS

Com hem avançat anteriorment, a '*Has vist algun cop...*', Bonet introdueix una novetat a la seva trajectòria coma poeta: l'ús de mètodes i estructures pròpies de la narrativa. Així, al poemari és ric en descripcions que es reforcen gràcies a un ampli nombre d'exemples i comparacions que fan el text més llegidor per al lector.

- 'Tornava blanc, com torrat de la calç' (pàg. 11)

- 'Anava mogut estrictament com un poltre de dos anys, quan el donen per primera vegada' (pàg. 27)

- 'Era un tremolor alegre, com l'oratge en un pi' (pàg. 27)

- 'La rialla em sortí igual que la cresta a un gall que no fa res contra la cresta, sinó just caponar perquè ha crestat' (pàg. 30)

- 'Va ser un cop de riulla ben pegat en terra, com el d'un que cau de l'Ase i, en ser a baix, amb el cruixit de l'ossada troba pedra de la terra d'antany i la verdor d'enguany' (pàg. 30)

- 'mumare, que em deia malsofrit, com qui dóna lletuga a un canari magror tot ell' (pàg. 33)

- 'Aquell matí, tenia la cara encapotada com una matinada verdala a punt de ploure' (pàg. 36)

- 'Dir-ho duu tanta tristor municipal com un ramell de violetes collides, venudes' (pàg. 41)

- 'Del cos que, tot el dia, va amb mi, talment un mestre que dóna ofici al mosso' (pàg. 52)

- 'Gratava, com a l'any de la picor' (pàg. 71) L'expressió 'l'any de la picor' vol dir de temps molt antic.

- 'la bondat sense xampany és agra com la intel·ligència de qui hi veu i no parla ni mota' (pàg. 77)

- 'perquè t'eres amic, com un balcó ho és de carrer que passa amb els arbres aturats' (pàg. 77)

Pel que fa a les figures retòriques, columnes vertebrals del llenguatge poètic, n'hem trobat de modalitat diferent a l'obra present. Veiem un llistat per ordre d'aparició:

- 'Seràs un esteta. I això és el pitxer de cervesa que aida a empassar-se el pa florit' (pàg. 9) Metàfora. Compara a la persona que fixa el seu interès en l'estètica amb un 'pitxer de cervesa que aida a empassar-se el pa florit', és a dir, amb quelcom que aboleix puntualment el fàstic o desplaer, però no el fa desaparèixer.

- 'Les paraules de mitja hora abans de l'hora anaven vestides, duien sabates de pell de porc' (pàg. 26) Personificació. Assigna al concepte 'paraules' qualitats humanes com anar vestides, dur sabates, etc..

- 'Vaig armar el fobiol, el de la solfa amb oratge [...] perquè ell hi posava la fusta i els forats cecs, jo l'oratge de les mans, i tots dos teníem música pel mànec' (pàg. 34). Metàfora en la qual il·lustra la pràctica de la masturbació del protagonista.

- 'que escolto amb els ulls l'herba del món' Sinestèsia. Associa l'acció 'escoltar' (sentit de l'oïda) amb el sentit de la visió (els ulls).

- 'Sé amb tot el paladar de les mans' (pàg. 41). Sinestèsia on l'autor associa el paladar (sentit del gust) amb el sentit del tacte (mans).
- 'Per manca de decisió, vaig decidir' (pàg. 51) Oxímoron on l'autor ajunta dos contraris: 'manca de decisió' i l'acció de 'decidir'.
- 'El 'jo' és en Blai Bonet, tot ell calmes del tro' (pàg. 53) Oxímoron. Associa dos conceptes oposats com son tro i calma.
- 'El ramell caminava amb els peus de n'Aina' (pàg. 76) Personificació. Atribueix a un objecte – un ramell- qualitats humanes com és el caminar.

3. RECURSOS LÈXICS

En primer lloc, trobem que a través del lèxic, Bonet ens fa partícips de certs símbols de la cultura popular mallorquina:

- 'Hi havia mar d'almadrava' (pàg. 12) L'almadrava' és una xarxa grossa i de mallatge variat, que es deixa calada dins la mar, on les tonyines, els dofins i altres peixos grossos són empresonats i després pescats per una altra xarxa deixada en el fons de la mar, que pujant, els fa sortir damunt l'aigua, i allà els mata un pescador armat de llança i els agafen els tripulants de dues o tres barques que enrevolten la dita xarxa. A Mallorca, en concret, la grandària de l'almadrava és de 150 a 500 braces; a cada quatre braces du un pedral, i a cada banda una corda.

- 'Cal fer una cleca doble de Xoriguer, que és una ginebrota de Menorca' (pàg. 42)

A Has vist, algun cop, Jordi Bonet... l'autor cita una sèrie de refranys, que són una de les màximes expressions de cultura popular en tractar-se de proverbis o frases sentencioses divulgades oralment de generació en generació. En aquesta obra, Blai Bonet fa servir els següents:

- 'per on ralla, peca' (pàg. 52) En mallorquí, 'rallar' vol dir parlar, expressar pensaments o sentiments mitjançant el llenguatge.

- 'Hostes vingueren, que ens digueren qui érem!' (pàg. 57) Es diu quan els senyors legítims d'una cosa són foragitats per gent adventícia i que té menys drets que aquells.

- 'Set eren que l'aguantaven, i encara pixava tort' (pàg. 71)

També trobem un llarg llistat d'expressions o maneres de dir:

- 'Fer el cap viu' (pàg. 9) Vol dir espavilar-se, anar amb compte.

- 'estava enmig com els dijous' (pàg. 11) la locució 'estar (o posar-se) en mig, com el dijous' vol dir estar o posar-se enmig d'un lloc de trànsit, on es fa nosa.

- 'S'esblanqueïa com si anés cap a les darreries' (pàg. 11) L'expressió 'les darreries de l'home' són les quatre destinacions finals de l'ànima humana en separar-se del cos, o sia: mort, judici, infern i glòria.

- 'Just agafat per la ganya i l'ham' (pàg. 14) i 'agafada per la ganya, sense gemec' (pàg. 15). A Mallorca i a Menorca, quan es diu 'tenir algú per la ganya' vol dir tenir-lo agafat, subjecte, subjugat.

- 'Cada vegada que mengeu sards, ha de ser perquè, al poble, sempre faci Blanquerna com que fer maig' (pàg. 15) 'Fer-se' o 'Donar-se un maig' (d'una cosa) vol dir prendre'n un panxó, afartar-se'n.

- 'treuen les al·lotes a rotlo' (pàg. 18) 'Treure a rotlo' vol dir fer aparèixer, anomenar, citar, fer que es parli d'una cosa.

- 'Anaves de puput i mala gana' (pàg. 19) 'Anar de puput' significa obrar amb desgana, molt lentament.

- 'en queda arreglat i a punt de pastora mia' (pàg. 20) A Mallorca i a Menorca, 'estar a punt de pastora mia' és estar una cosa en la millor disposició, en l'estat més perfecte.

- 'La colla no pot ser dita, just feta i després desmuntada, com un dia de xeremies' (pàg. 20). A Mallorca, un 'dia de xeremies' és un dia de festa grossa.

- 'En el temps de dir Jesús' (pàg. 22).' En un dir «Jesús» vol dir en un moment.

- 'La mèl·lera que duia' (pàg. 29). 'Mèl·lera' vol dir 'merla' en dialecte balear. La locució 'dur mèl·lera' significa estar en estat embriac.

- 'Li feia fer la gallina orba' (pàg. 30) Dintre de la cultura popular mallorquina i eivissenca, la 'gallina orba' és un joc en què tapen els ulls a un jugador amb un mocador; els altres transiten al voltant d'ell, i en tenir ocasió li peguen cops de mà o de mocador o de corretja, fins que ell arriba a agafar-ne un, i si endevina qui és, deixa de parar, i continua el joc tapant els ulls al qui ha estat agafat.

- 'Li feia fer els ous en terra' (pàg. 30) A Mallorca, 'Fer els ous en terra' significa fracassar, no obtenir allò que es volia.

- 'Li feia fer el fetge per la boca' (pàg. 30) 'F el fetge per la boca' vol dir fer un esforç molt gros, com ara treballant, caminant molt de pressa, rient desmesuradament, irritant-se amb excés.

- 'Li feia rentar llana negra' (pàg. 30) 'Fer rentar llana negra a algú' vol dir fer-li passar molta pena o treball.

- 'Li feia perdre l'oremus' (pàg. 30) 'Perdre l'oremus' vol dir desorientar-se, perdre la memòria o l'esment d'allò que s'ha de dir o fe.

- 'a més de no saber fer una o amb un tassó' (pàg. 32) 'No saber fer una O amb un got/un tassó' vol dir ésser molt ignorant o desmanyotat.

- 'el qui matava el porc en divendres' (pàg. 32) A Mallorca, 'matar es porc en divendres, a algú' vol dir fer-li una feta inconvenient per a ell, desbaratar-li els seus projectes, fer-li una mala passada.

- 'el qui no sabia de quin llenyam faria la creu' (pàg. 32) A Mallorca, 'no saber de quin llenyam fer la creu' significa no tenir els mitjans necessaris per a fer una cosa.

- 'un que sempre tenia ous o colomins' (pàg. 32) A Mallorca i a Menorca, 'tenir ous o colomins' vol dir tenir una cosa o una altra que molesta, que entrebanca, que fa nosa.

- 'el qui havia fet Pasqua abans del Ram' (pàg. 33) 'Fer Pasqua abans del Ram' significa anticipar les coses; especialment, tenir comerç carnal abans del matrimoni.

- 'per anar a fermar l'ase de la vida a la cafeteria Chicago' (pàg. 35). A Mallorca, l'expressió 'no saber, qualcú, on ha de fermar s'ase' vol dir no saber què ha de fer, estar desvagat sense poder-se entretenir.

- 'no és que porti el tigre del rossinyol al cos' (pàg. 52). Quan diem que algú porta el 'tigre' a dintre, fem referència al seu costat més cruel.

- 'Punyeta món! Vatua món!' (pàg. 57) 'Vatua' o 'Voto a ' és una frase incompleta; la frase completa és *Voto a Déu* o *Voto a Cristo*, i aquestes dues expressions, considerades blasfemes, s'han deformat per eufemisme en moltes maneres. En el cas de Mallorca, sol dir-se 'Vatua el món!'.

Pel que fa al lèxic específicament balear, la present obra ens ofereix els exemples que hem seleccionat al següent llistat:

- Sèrie de substantius acabats amb 'am' i 'um' per expressar col·lectivitat. L'um' a final de mot és un sufix llatí que en les derivacions catalanes ha pres valor col·lectiu, potser amb un matís pejoratiu: 'cabrum' (pàg. 13) vol dir bestiar compost de cabres; 'cordam' (pàg. 17) per conjunt de cordes; 'llynyam' (pàg. 23) per conjunt de llenya o de fusta de construcció; 'portam' (pàg. 28) per conjunt de portes; 'animalum' per multitud d'animals.

- 'En mirar el meu *al·lot*' (pàg. 11) A Mallorca, Menorca i Eivissa, un 'al·lot' és el qui està dins l'edat compresa entre els sis o set anys i els quinze.

- 'sense parlar ni *motar* s'amarava' (pàg. 11) En mallorquí, 'motar' vol dir 'dir un mot'.
- 'podia d'aturat entorn del moviment *vaiver'* (pàg. 11) En mallorquí, l'adjectiu 'vaiver/a' vol dir que va contínuament d'un costat a l'altre sense objecte determinat.
- 'l'atapeïment de la terra i de la *llecor'* (pàg. 11) A Mallorca, 'llecor' significa suc vital, substanciós, sia de les plantes, sia de la terra de conreu, sia dels animals.
- 'xiscles de *verratell'* (pàg. 12) A Mallorca, un 'verratell' és un porc jove no castrat.
- 'En feien una *vega'* (pàg. 12) A les Illes Balears, 'fer una vega' vol dir fer una sortida al camp i una menjada a l'aire lliure, la mateixa menjada.
- 'La negror *repelenc* de les cames' (pàg. 13) En mallorquí i menorquí, l'adjectiu 'repelenc/a' vol dir que ve a repèl; aspre, que és difícil de treballar o de tractar.
- 'M'agradava *ferm'* (pàg. 13) 'Ferm' usat adverbialment significa 'amb força; intensament'.
- 'feia feina a *balquena'* (pàg. 14) A Mallorca, 'balquena' vol dir abundància.
- 'fins al *llombrígol'* (pàg. 14) En balear, el 'llombrígol' és la cicatriu formada en mig del ventre en rompre's o tallar-se i assecar-se el cordó umbilical.
- 'Sense *esmorrellar'* (pàg. 15) A les Illes Balears, 'esmorrellar' vol dir rompre la boca o vorera d'un recipient.
- 'on les *vaires* negres de la fosca envergaven olor de fems' (pàg. 16) A Mallorca, 'vaira' vol dir redol d'algar enmig d'un paratge arenós o pedrós del fons de la mar.
- 'home damunt una *bavarada'* (pàg. 17) A Mallorca 'bavorada' (i la seva variant 'bavarada') vol dir exhalació de bavor.
- 'tenia la boca devers l'herba del fenàs i *grufava'* (pàg. 21) 'Grufar' en mallorquí vol dir remoure la terra, fang, etc., amb la grufa – part anterior del morro del porc-.
- 'Estaves *desanat'* (pàg. 23) En mallorquí, l'adjectiu 'desanat/ada' vol dir defallit; extremadament dèbil per falta d'aliment.
- '*Aregar* la situació, diuen esbravar-la, retre-la, abraonar-s'hi per no *botir fora'* (pàg. 27). A Mallorca, 'aregar' vol dir adondar, avesar a obrar d'una nova manera; obligar a obrar segons llei. 'Botir', en canvi, a Mallorca i a Menorca vol dir

esser llançat violentament per una força estranya i anar a caure a distància del punt d'origen.

- 'Pep feia *blaiures* (pàg. 30)'. A Mallorca, una 'blaiura' és una acció pròpia dels 'blais'; al seu torn, un 'blai' és una 'persona curta d'enteniment'.

- 'Li feia fer *tàstara*, li feia fer l'ase' (pàg. 30) En mallorquí i menorquí, 'tàstara' vol dir clovella o pellerofa de la farina d'ordi o civada. Així, 'fer tàstara' seria equivalent a 'fer l'ase', que vol dir fer estupideses.

- 'M'ho passava *passerell*' (pàg. 31) A Mallorca i a Menorca, un 'passerell' és una persona viva, astuta o molt alegre.

- 'Donant a menjar a Na Xispa, que m'era molt *cussa*' (pàg. 31). A les Illes Balears, la 'cussa' és la femella del ca.

- 'però amb *mumare*, que em deia malsofrit' (pàg. 33). A Mallorca i a Menorca, 'mumare' és la forma dialectal per *ma mare*.

- 'Estava *xalest* ferm' (pàg. 35) En mallorquí i en menorquí, l'adjectiu 'xalest/a' vol dir alegre, vivaç.

- 'Entorn dels *barraculls* ja buits de Moraleda' (pàg. 36). A Mallorca es diu 'barracull' a la barraca petita i malgirbada.

- 'Botant de *mac en mac*' (pàg. 36) En balear, un 'mac' és un còdol (tros de pedra, generalment de forma redonenca).

- 'Es movien amb l'*embatol* damunt el ciment de les boleres' (pàg. 37). A Mallorca i a Menorca un 'embatol' és un embat suau; ventet fluix i fresc, generalment de la banda de la mar.

- 'el *caminoi* davallava a les roques' (pàg. 37). En balear, un 'caminoi' és un camí estret.

- 'esperava que li donessin llenya [...] que *atupa* i fa rei' (pàg. 41) En balear, 'tupar' o 'atupar' vol dir donar cops forts, sia agredint, sia per aplanar o pitjar una cosa.

- 'quan vinc del *barrobí*' (pàg. 43) A Mallorca i a Menorca, un 'barrobí' és una explosió produïda dins una roca per tal de trencar-la.

- 'Feia uns ulls com un *xot*' (pàg. 44) A Palma de Mallorca i a Sóller, un 'xot' és sinònim d'anyell.

- 'Dents que mostren el *barram*' (pàg. 49) A Mallorca, el 'barram' és el conjunt de les mandíbules amb les dents.

- 'un pitxer amb llevamans és més *plantós*' (pàg. 49) En balear, l'adjectiu 'plantós' vol dir ben plantat, que fa bona planta.
- 'Per manca de llibertat, ha d'anar a *lloure*' (pàg. 50) A Mallorca i a Menorca, 'a lloure' significa en llibertat, sense subjecció.
- 'barba *grenyal*' (pàg. 51) En mallorquí, l'adjectiu 'grenyal' vol dir verdós, encara no ben madur o no acabat de granar.
- 'dos aixinglons de raïm de *calop* negre' (pàg. 51) A Mallorca i a Menorca, el 'calop' és una classe de raïm gros i molt saborós, apreciat com el millor.
- 'amb els dos cantells, *esmorrellats* tots dos' (pàg. 55). A les Illes balears, el verb 'esmorrellar' vol dir rompre la boca o vorera d'un recipient.
- 'Duc a la butxaca tot quant volia, que era molta verdor en *doblers*' (pàg. 67). A Mallorca i a Menorca, 'doblers' (en plural) fa referència a la moneda en general, riquesa amonedada.
- 'sóc un home que mira l'*antigüea* juvenil de l'espai' (pàg. 67) A Mallorca i a Menorca, 'antigüea' vol dir temps antic.
- 'és l'única modista de fer-se veure pels *estugosos*' (pàg. 70) a Mallorca i a Menorca, 'estugós' vol dir que sent repugnància; triat, molt exigent en el menjar.
- 'que era un clauganxo' (pàg. 79) A Mallorca, un 'clauganxo' és un clau doblegat en angle recte, que serveix per a penjar objectes.

Formació de mots:

- '**-ell/ -ella**': Sufix de valor essencialment diminutiu. Exemples: 'jovenell' (pàg. 11); 'al·lotell' (pàg. 12); 'vinagrella tendrella' (pàg. 28); 'haver nat mascllell' (pàg. 29)
- '**-enc/-enca**': Sufix d'origen germànic, molt viu en català. Forma adjectius que tenen el valor d'expressar participació de la qualitat o de l'objecte significat pel primitiu. Exemples: 'morenenc' (pàg. 13).
- '**-ot/-ota**': En català nord-oriental aquest sufix té significació diminutivo-pejorativa. A la resta del territori català -com en el nostre cas- té un valor augmentatiu amb algun matis pejoratiu. Exemples trobats: 'mans grossotes', 'masclots', 'lletrotés' (pàg. 37)
- '**-txo/-txa**': Els sufixos preromànics '-itx', '-atx' i '-utx' són molt freqüents en la toponímia mossàrab balear: 'homenetxos' (pàg. 39); 'pisetxo' (pàg. 76)

A continuació seleccionarem els castellanismes que empra Bonet per tal de reflexar la influència castellana a les zones de parla catalana:

- 'Et vas posar els *vaqueros*' (pàg. 13)

- 'té disset anys davall els *tejanos*' (pàg. 69)

4. ALTRES RECURSOS GRAMATICALS

Morfologia verbal:

Desinència Ø a la 1a persona del present d'indicatiu:

- 'Però el crid', 'visc dret i no som persona', 'i ador el bon cor' (pàg. 35)
- 'jo que estim tant' (pàg. 36)

Morfologia nominal: gran paràgraf dedicat als articles salats a la pàgina 65: 'Sa Dona Morta, Ses Angoixes, Es Camp de Sa Bataia, Son Amer, Sa Marina de Na Rosera, Ses Tasques, Sa Marineta, Es Racó de N'Aulet, Ses Orelletes, Ses Mires, Ses Valentines, Sa Bassinquarta, Ca Na Xot, Na Clapés, Es Torrent d'En Verger, Ses Rotes Noves... '

C. CULTURA POPULAR MALLORQUINA EN FORMA DE DIATARI

Els diaris són el gènere que més substància ens aporta si atenem a l'objectiu del nostre treball. Tot i que, com hem pogut observar fins al moment, tota l'escriptura de Bonet s'inscriu en l'interval existent entre percepció i vivència, el ben cert és que és en aquest gènere on la dinàmica es percep més clarament.

L'àmbit autobiogràfic de Bonet es concentra en quatre títols: Els ulls (1973), La mirada (1975), La motivació i el film (1990) i Pere Pau (1991). Per a la nostra anàlisi, ens hem servit de tres d'ells, descartant 'La motivació i el film' com a material d'estudi.

En primer lloc, cal assenyalar que l'obra 'autobiogràfica' d'aquest autor té una característica comuna: s'allunya del concepte tradicional de diari íntim. En Bonet, més que un relat íntim d'allò personal, el que trobem és un relat que avança cap a la simultaneïtat entre sensació i discurs¹⁶. Així llavors, trobem en Bonet una manera única de tractar el gènere del diari si la comparem amb l'escriptura memorialística característica dels escriptors catalans moderns. Bonet, en canvi, aposta pel fragmentarisme, l'amalgama i el *collage* impressionista com a formes vàlides del relat. Sovint, la clau dels seus dietaris és un to anecdòtic unit a un suport ideològic que fa de sostre de les anècdotes. Així, trobem als tres títols analitzats salts al passat més remot, salts a la infància i l'adolescència, referències actuals... al mateix temps que impressions al voltant de corrents moderns com l'art, reflexions al voltant de certs valors, referències i opinions al voltant d'altres literats i gent de lletres, etc...

Altra característica comuna dels dietaris de Blai Bonet és el 'jo' que es construeix. Aquest 'jo' no es correspon amb la personalitat biogràfica de l'autor, sinó

---

¹⁶ PONS, M. *Blai Bonet, maneres del color*. Barcelona, 1993. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Pàg. 225.

que es limita a ser una expressió purament íntima. En Bonet, l'espai autobiogràfic és adjectiu, no subjectiu, i es troba al servei del pensament. El que trobem, llavors, és un Bonet observador de la realitat, que té l'ofici de mirar i que a través 'de la Mirada' crea un 'jo' diluït en moltes personalitats, transfigurat, que representa a l'home que ens engloba a tots.

- **'ELS ULLS. DIARI PRIMER'**

1. PLANTEJAMENT GENERAL

En tota la trajectòria de Blai Bonet, i més específicament en aquesta sèrie formada per *Els Ulls* i *La Mirada*, trobem que l'autor tracta de bastir un edifici on s'integren les característiques essencials de la persona humana a partir de la meitat del segle XX: l'ull que ho engoleix tot com a ens socials i com a individu desolat amb la seva pròpia angoixa, la passió d'una localització concreta, el relat de la circumstància històrica, de la contradicció religiosa, de la màgia de la sexualitat, etc...

En aquest gènere blaibonetià és on la veritat i la ficció es mesclen amb més naturalitat. En el cas que ens ateny *-Els ulls-*, la línia biogràfica, per bé que desdibuixada i vacil·lant, és intel·ligible: els records de la infantesa, la descripció del nucli familiar es barregen amb notes històriques o pseudo-històriques. Els horitzons de la memòria són el naixement de la germana de l'escriptor, l'escola, la figura del pare, etc... Fins i tot, Bonet s'atreveix a incloure dades personals pròpies al relat. Veiem de quina manera enceta el seu diari primer: *'L'avi Blai i la seva colla transportaven a coll els sacs des de la costa de Santanyí a la garriga de Lluçmajor, trenta quilòmetres. Aquesta casa, la meua, té el número 74 del carrer de Palma i està aferrada a la de l'avi, el garriguer major del Rafal dels Porcs, mil vuit-centes quarterades, propietat del marquès de Barberà, de Barcelona.'*

Explica Jordi Coca, escriptor i amic de Blai Bonet, a l'article 'Blai Bonet, el fons del mar' que en una de les seves converses plegats, va proposar-li al nostre autor d'anar a fer unes fotografies al Rafal. En la vida real, tal i com conta Bonet a l'inici de *Els ulls*, l'avi i el pare del poeta van ser garriguers del Rafal; és a dir, els encarregats de les bèsties i de les persones. 'I en Blai també hauria estat garriguer, sinó que anà a petar al seminari i després, durant anys, a diversos sanatoris, amb els pulmons plens de caverne', concreta Coca. Per tant, aquest Rafal va convertir-se en un record lligat al pare.

A *Els ulls*, a més, també trobem referències del seu pas a la vida adulta, el trasllat a Barcelona, la inserció en el món dels literats i encontres amb gent de lletres com Clementina Arderiu, Carles Riba, Rosselló Porcel, Salvador Espriu, Josep Maria Castellet, Josep Pla, etc...

Aquestes peces biogràfiques o pseudo-biogràfiques són les que han estat més útils a l'hora d'analitzar la cultura popular inserida dintre dels diaris de l'autor. Pel

que fa al contingut, trobem referències al poble, a Santanyí: *'A Santanyí, un pobletxo de tres mil habitants'* (pàg. 31); *'Els nois no érem de dreta ni d'esquerra.. Tampoc no sabíem que existissin. Els nois érem de Santanyí, érem nois del poble'* (pàg. 34).

També trobem referències al mar, constant a l'obra de Bonet i símbol identitari per excel·lència: *'Jo era un home de deu anys amb la mar enfront de la mirada. [...] En recordo l'estranyament de cop sec viu i tot d'una espoltrit de tenir deu anys i mirar la terra com si ja l'enyorés, tot i ser-hi damunt.'* (pàgs. 20-21). La ratlla que tanca el llibre també cita al mar i, a més, és on veiem una imatge clara de Bonet: *'Sóc un noi caparrut, però m'agrada anar nu al mar i escric'* (pàg. 201)

Enmig del diari, trobem un fragment on un taxista català reconeix la identitat del protagonista a través del seu parlar: *'-Ah, coi! Ja deia jo <<aquest xicot enraona com a mallorquí>>'* (pàg. 125) i, per últim, per reforçar aquesta qüestió d'estima 'nacional', trobem unes ratlles on el narrador defineix la relació amb <<sa terra>>: *'Em menaren a reconèixer per primera vegada el sentiment de la seguretat i una mica d'autoritat damunt la terra: experiència de la terra sentida com a <<meva>>: que forma part, no de la meva persona, però sí de la meva personalitat'* (pàgs. 45.46)

2. COSTUMS I HÀBITS

A *Els ulls*, trobem dos costums que actuen com a símbols identitaris, en tant que mantenen una relació d'analogia amb l'illa de Mallorca més generalment, i amb Santanyí, més específicament:

- *'La meva mare, com cada hora baixa, ens va fer trempó per a tots quatre, vinga mullar-hi pa, vinga mullar-hi pa'* (pàg. 38) El 'trempó' és una menja típica de Mallorca composta de trossos de tomàtiga, de pebre verd, de ceba i a vegades d'altres hortalisses, ben barrejats i amanits amb oli i sal i a vegades vinagre.

- *'En Corem, l'idiota, que de sol a sol voltava el poble cantant les cançons de l'església'* (pàg. 62) i *'Joan Vidal, àlies Cavallero a Santanyí'* (pàg. 161). Aquests dos exemples fan referència al costum dels pobles d'assignar malnoms als seus habitants, prenent-los d'algun defecte, vici, qualitat...

3. RECURSOS RETÒRICS

Bonet usa una gran quantitat de comparacions, recurs retòric per excel·lència que permet a l'autor fer més entenedors els conceptes en sotmetre'ls a una relació d'analogia amb altres conceptes.

- *'xisclaven com un esbart d'estornells'* (pàg. 8 i pàg. 80)
- *'aquest llit: emblanquinat com una tomba nova'* (pàg. 12)

- 'I veia la mar a prop, lluent com una ganivetada blavenca darrera els penyals dels Baus' (pàg. 19)
- 'Els llibres han quedat en mi sempre més o menys com el sol d'un estiu damunt la pell' (pàg. 33)
- 'I la pols del carrer cremava sota els peus, com la solada d'un forn' (pàg. 35)
- 'La veu també xiscla. Com un porc amb dos pams de ganiveta dins el cascabós. També com les gavines xisclen abans d'una temporalada al mar' (pàg. 39)
- 'El fet que em marcà, com un ferro marca un bou de toreig' (pàg. 39)
- 'La deixés en aquell desconhort que s'encaparronava a perllongar i a fer créixer com el llevat de la pasta' (pàg. 58)
- 'Pujava mesella i més sana que un gra d'all' (pàg. 60)
- 'Més freda que el nas d'un ca' (pàg. 60)
- 'No deixar-les passar de llarg, com passa una orquídea pels ulls d'un cec' (pàg. 62)
- 'Instal·lat en mi, com les feres d'un circ en la fira d'un poble' (pàg. 66)
- 'El sol queia com a plom sobre el camp'(pàg. 79)
- 'En B.B. anava aperduat pels carrers, com un paper amb una misèria d'escrit emportat pel vent' (pàg. 84)
- 'A en B.B. el cor se li esvalotà com un cistell de pomes que es trabuca' (pàg. 87)
- 'La Loreto, magra com un mànec d'escombra, llargaruda com un penó i vestida de negre com una directora o una miliciana, enraonava com un procurador' (pàg. 88)
- 'Era vell, magre, alt com a de no passar pels portals' (pàg. 104)
- 'S'alçà el coll de l'abric fins per damunt de les orelles, com un espia que ve del fred del cine' (pàg. 109)
- 'Es tragué de les fesomies la M de Miró, es posà la M de Mao i la de Marcuse, que li escauen més o menys com un peix dins un rostoll' (pàg. 153)
- 'Amb una cara rodona com una pa de dos duros i encesa com a de color de remolatxa' (pàg. 169)

- 'La pregunta té bec interior, com els avencs' (pàg. 195)

A banda de les comparacions, Bonet també deixa veure el seu 'jo' poètic a l'obra a través d'altres figures i recursos retòrics:

- 'Al desert que vaig trobar als vostres ulls' (pàg. 63) Hipèrbole, en tant que es tracta d'un recurs per intensificar l'expressió del mot 'ulls' (contenen un desert), per tal de fer referència a una mirada perduda, sense cap punt clar.

- 'Amb els ulls es menjava la bragueta del jovenell' (pàg. 88) Sinestèsia, associa una acció del sentit del gust (menjar) amb el sentit de la visió (els ulls).

- 'Va ser el cor qui féu memòria dels ulls verds' (pàg. 91-92) Sinècdoque. Pren la part (el cor) per fer referència al concepte 'passió' o la part humana més passional.

- 'La humiliació i l'orgull que mantenen el cor d'un home en estat d'erecció' (pàg. 95) Hipèrbole, en tant que es tracta d'un recurs per intensificar l'expressió del mot 'cor' (en estat d'erecció).

- 'Quedar marcat per gent marcada és una experiència de ferro' (pàg. 96) Hipèrbole, en tant que es tracta d'un recurs per intensificar l'expressió del mot 'experiència' (de ferro).

- 'ulls blaus que reien al fons del rostre verd' (pàg. 128) Personificació, en tant que es dota a un element no humanitzat (els ulls) d'una acció pròpia dels humans: riure.

- 'les acàcies i el silenci van tornar a quedar verds, color de l'aire' (pàg. 130) Sinestèsia en tant que designar l'associació de fenòmens visuals a sensacions percebudes pels altres sentits – com el tacte en aquest cas- (color de l'aire).

- 'modernista des de la barretina fins als ulls de poll' (pàg. 201) Trobem una catacresi, és a dir, un fenomen d'ordre semàntic que consisteix a aplicar per analogia el significat d'un mot a un altre i que neix d'una inòpia de mots en el sistema lingüístic, i que és assimilada pel llenguatge comú. En aquest cas 'barretina' fa referència al punt més alt del cap i 'ulls de poll' fan referència al punt que hi ha més a sota dels peus.

- 'Posava ganivets a tot de situacions' (pàg. 206) És una metàfora que vol dir que era una persona a qui agradava fer tragèdia, el 'ganivet' és la imatge del 'costat tràgic' de les situacions.

4. RECURSOS LÈXICS

L'autor emprà una sèrie de frases fetes, locucions connotatives i maneres de dir que ens situen dintre del parlar tradicional balear:

- 'Els grans en diuen *fer-ho*. Els capellans en diuen *fer coses lletges*, però'. (pàg. 29) 'Fer-ho (a algú)' és una forma eufèmica per a designar l'acte sexual.

- 'Fer una vega'(pàg. 38) A Mallorca i a Menorca, 'fer una vega' significa fer una sortida al camp i una menjada a l'aire lliure; la mateixa menjada.

- Jo he portat sempre un rei al cos (pàg. 46) L'expressió 'tenir un rei al cos' vol dir esser molt orgullós, no admetre imposicions de ningú.

- 'Sabries dos i dos quan fan' (pàg. 52) A Mallorca, l'expressió 'Sabràs dos i dos quants fan' es diu en to d'amenaça a qualcú, com volent-li dir: Sabràs jo qui som, te sabrà greu, te'n penediràs, en tocaràs les conseqüències.

- 'Mirar-se totes dues com dos galls forasters' (pàg. 55) Vol dir 'mirar-se amb estranyesa'

- 'La cosa que em feia pujar més la sang a la cresta' (pàg. 56) L'expressió 'pujar la sang a la cresta' (a algú) vol dir venir-li un accés passional.

- 'Jo la coneixia de sòl a rel' (pàg. 58) A Mallorca, l'expressió 'de sòl a rel -o arrel-' vol dir des dels fonaments; completament.

- 'Sentir olor de sabatot' (pàg. 59) A Mallorca, l'expressió 'Sentir olor de sabatot' vol dir estar a la pubertat, començar a sentir impulsos sexuals.

- 'Endiumenjar-se a punt de pastora mia' (pàg. 59) A Mallorca i a Menorca, 'estar a punt de pastora mia' significa estar una cosa en la millor disposició, en l'estat més perfecte.

- 'T'agradava fer-hi perols' (pàg. 60) A Mallorca 'fer perols' vol dir passar el temps parlant sense necessitat o de coses insubstancials.

- 'Feren net en el temps de dir Jesús' (pàg. 61) L'expressió 'En un dir «Jesús»' significa en un moment.

- 'Menjava volant, que no donava raó a les barres' (pàg. 88) A Mallorca, l'expressió 'No donar-se raó a les barres' vol dir parlar o menjar molt i sense interrupció.

- 'B.B, enc que no sabés de quin pa faria sopes ni de quin llenyam havia de fer la creu' (pàg. 90) Aquestes expressions fan referència a que no en sabia gens al voltant del seu futur.

- 'Era un bergantell de devers catorze anys, xerec, magre, pigat i amb uns ulls de saber-la tan llarga com és' (pàg. 99) L'expressió 'saber-la llarga' vol dir tenir molta experiència i astúcia.

- 'Espriu era de casa bona, feia nom' (pàg. 105) 'Fer nom' o 'Tenir nom' significa tenir fama, ésser cèlebre.

- 'És un dir per anar fent' (pàg. 105) L'expressió 'és un dir' es diu per a suavitzar l'efecte d'una cosa que s'ha manifestat, com volent indicar que no és tant com s'ha afirmat, o que és una simple suposició.

- 'Si es passa puta tot l'any' (pàg. 111). En llenguatge grosser, l'adjectiu 'puta' s'aplica a tota mena de persones o coses per expressar la seva condició de dolentes, perilloses, difícils.

- 'Té el cervell i el cor a l'edat burral' (pàg. 115) A Mallorca, la locució 'edat burral' fa referència a l'edat compresa entre els dotze i els setze anys, en què se solen dir i fer molts de disbarats.

- 'Vénen ganas de fer una atzagaiada de debò, vénen ganas de fer una aixecada de camisa' (pàg. 176). En aquesta oració, 'atzagaiada' vol dir una acció irreflexiva, inconsiderada. Per la seva banda, la locució anàloga 'aixecar la camisa' vol dir enganyar qualcú per riure-se'n.

- 'Devers les darreries d'aquest any, tornà a reviscolar i treure faves d'olla' (pàg. 181) L'expressió 'treure faves d'olla' vol dir revifar-se, refer-se d'una malaltia, d'un estat ruïnós, d'un defecte greu, etc.

- 'Pegà la darrera revinclada i estirà els potons l'any 1908' (pàg. 182). A Mallorca, l'expressió 'estirar els potons' vol dir morir-se.

Lèxic dialectal balear:

- 'anar *primatxola*' (pàg. 6). A Mallorca i a Menorca l'adjectiu 'primatxol' vol dir prim, considerablement llarguer.

- 'Maria, he de veure si seràs poma, *mem* si seràs poma' (pàg. 7). A Mallorca, 'mem' és la contracció de *meem* (=veiam).

- 'quin *moixot*, aiai!' (pàg. 7) 'Moixot' és l'augmentatiu de moixó, que a Mallorca vol dir gat petit.

- 'El meu pare, alt, prim, *abrinat*' (pàg. 11). A Mallorca, l'adjectiu 'abrinat' vol dir llarg i dret, sense grops (parlant d'arbres o fusta).

- 'Garriguer del Rafal dels Porcs, aquesta mateixos que *grufen* en els versos finals de l'Eneida' (pàg. 18) A Mallorca, 'grufar' vol dir remoure la terra, fang, etc., amb la grufa.

- 'ou d'ànnera' (pàg. 18) 'Ànnera' és la variant balear d'àneda', que és l'animal de ploma, aquàtic, de l'orde de les palmípedes, dels gèneres *Anas* i *Mergus* principalment.

- 'aquest *al·lotell* una cosa o altra tindrà de nou' (pàg. 18) A les Balears, un 'al·lot' és el qui està dins l'edat compresa entre els sis o set anys i els quinze.

- 'Del *casull* obert, en sento ara' (pàg. 19) A Mallorca, un 'casull' és una casa petita i pobra.

- 'Pel *comellar* de mates i de pins barraquers' (pàg. 22) Al Priorat i a Mallorca, el 'comellar' és l'espai de terra ample i pregon, de sòl inclinat per la depressió del terreny, que està entre terres més elevades.

- 'Que no has de pegar un *capfico* avui?'(pàg. 23) A Mallorca, un 'capfico' és l'acte de capficar dins l'aigua.

- 'esteva enutjat *ferm*, i com *empegueït*' (pàg. 26) A Mallorca, 'ferm' usat adverbialment, significa 'amb força, intensament'. L'adjectiu 'empegueït', vol dir avergonyit.

- 'Redell' (pàg. 28) La interjecció 'redell' és un eufemisme de 'redéu'.

- 'Una mà al manillar, l'altra a *lloure*' (pàg. 42) A Mallorca i a Menorca, la locució 'a lloure' vol dir en llibertat, sense subjecció.

- 'No havia parlat ni *motat* de la incautació' (pàg. 42) En mallorquí, el verb 'motar' significa 'dir un mot'.

- 'Anaves carregat de coses petites, que et feien anar *mújol* o esquiu' (pàg. 53) A Mallorca, l'adjectiu 'mújol/a' vol dir taciturn.

- 'Començarem d'anar esmussos'(pàg.58) A Mallorca, l'adjectiu 'esmús/ussa' vol dir malhumorat, que manifesta disgust o irritació.

- 'Enc que em matessin' (pàg. 59) Aquesta conjunció és la grafia incorrecta d'*anc* en la locució conjuncional *enc que* (=anc que, encara que).

- 'El *poagre* del càstig' (pàg. 59) El 'poagre' significa la 'cor-agror'.

- 'la nena, *cuitora* com era, sortí de pressa a cercar-te'(pàg. 60) A Mallorca, l'adjectiu 'cuitor/a' vol dir frissós, que fa les coses de pressa o abans del temps oportú, o vol que les hi facin.

- ' El plat i la vianda *botiren* un tros lluny' (pàg. 61) A Mallorca i a Menorca, el verb 'botir' vol dir esser llançat violentament per una força estranya i anar a caure a distància del punt d'origen.
- ' un *bergantell* que amb prou feines tenia disset anys' (pàg. 63) A Mallorca, un 'bergantell' és un home que està en la primera joventut, adolescent.
- ' quan van sentir el *trespoleig* damunt les lloses' (pàg. 67) En balear, el 'trespoleig' és l'acció i efecte de trespolejar.
- ' El *cus* alçà el cap i obrí la boca' (pàg. 68) A Mallorca i a Menorca, un 'cus' és un ca petit, de poca edat.
- 'En B.B. *badocà* davant la cantúria ingènua' (pàg. 83) A Mallorca, 'badocar' significa fer de badoc, mirar sense fixesa.
- 'bola vermella per *agafatall*' (pàg. 85) A Mallorca i a Menorca, un 'agafatall' és un lloc per on poden agafar amb certa comoditat una cosa.
- 'sortia una olor d'*escaldum*' (pàg. 86) A Mallorca, els 'escaldums' (alguna vegada, com en aquest cas, usat en singular 'escaldum') són un guisat de carn, generalment de gallina o pollastre, amb patates i sofrit de ceba, tomàtiques, alls, completat amb un poc de vin-blanc i amb salsa d'avellanes, ametlles o pinyons.
- ' per tal de no *travelar* amb els hàbits' (pàg. 87) En mallorquí i menorquí, 'travelar' significa 'ensopegar'.
- 'Ser una mica *bagassa*' (pàg. 89) El mot 'bagassa' vol dir prostituta.
- ' Cercaren un *xibiu* on passar la nit' (pàg. 94) En mallorquí, un 'xibiu' és un lloc on s'enganya la gent o on es preparen o executen actes il·límits o clandestins.
- 'Vam enraonar de gust, més *vitencs* que mai' (pàg. 108) A Mallorca i a Eivissa, l'adjectiu 'vitenc/enca' vol dir fort, enèrgic, que te molta vitalitat o resistència.
- 'he quedat fora: jo sóc molt *estugós*' (pàg. 116) A Mallorca, l'adjectiu 'estugós/osa' vol dir que sent repugnància; triat, molt exigent en el menjar.
- 'El camí era estret. Un camí *caminoi*' (pàg. 126) En dialecte balear, un 'caminoi' és un camí estret.
- 'La tia Clara devia ser una *sòl·lera* individual' (pàg. 160) A Mallorca, una 'sòl·lera' és una dona dolenta o poc digna de confiança.
- 'Quan la nit comença de ser *grenyal*' (pàg. 171) En mallorquí, l'adjectiu 'grenyal' vol dir verdós, encara no ben madur o no acabat de granar.

Aclariments al voltant del vocabulari mallorquí que fa el mateix Blai Bonet a *Els ulls*:

- 'una gorra de visera, una *gorra amb ventalla* el mallorquí diu' (pàg. 6)
- 'Una galeta, que a Mallorca també es diu *una paciència*' (pàg. 6)
- 'Com una <<deu>>, que en català vol dir una font' (pàg. 8)
- 'Cada any per Pasqua *anava a rebre bitllet*, sinònim de confessar o combregar. [...] El bitllet el donava el confessor, que també es diu <<el confés>>'.(pàg. 10)
- 'Dugué de postres, *darrerria* el mallorquí en diu' (pàg. 12)
- 'El ganivet, el *trinxet* ell en deia' (pàg. 21)
- 'En la meua vida hi hagué novetat. El mallorquí en diu <<un de nou>>'. (pàg. 22)
- 'El mallorquí diu *rota* al camp propietat del senyor' (pàg. 24)
- 'Al temps de la consagració, que a Santanyí es diu <<quan alcen Déu>>'. (pàg. 25)
- 'A l'hora del *xubec*, de la gent que tanca una estona les cases per anar a fer una sesta' (pàg. 31)
- 'Era el més brutet, un *brutanxo*, el mallorquí diu' (pàg. 32)
- 'Amb paper de seda verd per a la menta, *alçapiu* a Mallorca en diuen' (pàg. 32)
- 'Els al·lots vam pensar que l'Ajuntament també feia *al·lotades*. Jo en deia *caboteries*, el meu pare *pardaleries*, la meua mare només deia: <<Ai, Sang Preciosa!>>'. (pàg. 35)
- 'Unes atzavares, *donardes* el mallorquí en diu' (pàg. 102) o 'donardes, atzavares en català' (pàg. 159)
- 'Les dues d'anar a pegar un mos, una bocinada el manacorí de Manacor diu' (pàg. 106)
- 'gros com el bec d'un ànec, ànnera en mallorquí' (pàg. 127)
- 'En la persona, el dolor més estrictament salvatgí és una set de Color, una <<setada>> el mallorquí diu' (pàg. 155)

- 'L'home congriat i criat a l'illa, més concretament, l'home criat d'illa, és expressionista de complexió: de molta gent arplegada, en diu <<un genter>>, una gentada. D'un grup de poetes, en diu <<el poetum>>. D'un pillastre, en diu <<un pardal assolellat>>. Un que duu les ombres mortes és <<un colló>>, perquè <<el pardal sempre es fica endins, i els collons sempre es queden a la porta>>, el *Diccionari català-valencià-balear* també ho diu, en fascicles, naturalment' (pàg. 155)

- 'És un home jove, <<un jovençà>> el mallorquí diu, molt alt, <<un capoll>> el mallorquí diu, molt senzill, fins i tot una miquetxa tímid, massa discret i tot, <<molt senyor>> el mallorquí diu' (pàg. 156)

- 'Les barreres ja estaven tancades amb cademat, amb pany de maleta el mallorquí diu' (pàg. 159)

- 'Hi tallava tomàtec, tomàtec i tomàtec, una tremponada el mallorquí diu' (pàg. 163)

Bonet empra també el recurs de la sufixació per tal de formar mots amb un matís diferent a aquell del primitiu. Veiem alguns exemples:

- **-txo/-txa:** Els sufixos preromànics '-itx', '-atx' i '-utx' són molt freqüents en la toponímia mossàrab balear: 'germanetxa' (pàg. 7); 'pobletxo' (pàg. 31); 'estacionetxa' (pàg. 69); Guatller**etxa** (pàg. 87); 'miralletxo' (pàg. 101); 'tavernutxos' (pàg. 116); 'miquetxa' i 'guapetxa' (pàg. 156); 'Nonelletxo' (pàg. 195); 'andalusetxo' (pàg. 196)

-**ell/-ella o el-lo/ el-la:** Sufix de valor essencialment diminutiu. Exemples: 'al·lotell' (pàg. 18); 'ullastrell' (pàg. 24); 'masclells' (pàg. 197); 'jovenel-lo' (pàg. 195).

- **ot/ ota:** En català nord-oriental aquest sufix té significació diminutivo-pejorativa. A la resta del territori català -com en el nostre cas- té un valor augmentatiu amb algun matís pejoratiu. Exemples trobats: 'masclellota' (pàg. 5)

- **um:** L'-'um' a final de mot és un sufix llatí que en les derivacions catalanes ha pres valor col·lectiu, potser amb un matís pejoratiu¹⁷ : 'Tot d'*animalum* amb la *butza* treta' (pàg. 32) 'Animalum' vol dir 'conjunt d'animals'; 'com un *orellam* planxat' (pàg. 99) A Mallorca, l'*orellam*' és el conjunt de les dues orelles, sobretot si són grosses.ç

- **oi:** En baleàric, trobem la grafia -oi en alguns mots usats literàriament, com ara *alzinoi*, *alegroi*, *bonicoi*, *caminoi*, *frescoi*, *margaridoia*, *mansoi*, *micoia*, *tristoi*, *xicoi*. Exemple: 'L'entrada era un passadís una micoia ample' (pàg. 139).

---

¹⁷ MOLL, F. *Gramàtica històrica catalana*. València, 2006. Publicacions de la Universitat de València. Pàg. 262.

Per últim, també trobem a Els ulls la inclusió de mots castellanismes que exemplifiquen fins a quin punt patim encara la influència de Castella a les zones de parla catalana:

- 'Fer-ho *barato*' (pàg. 28)
- 'No tenia ni *fulana* idea' (pàg. 26)
- 'com un pecat d'*hermano*' (pàg. 97)
- 'els nois de la *mansana*' (pàg. 97)
- '*algu* per picar?' (pàg. 99) En aquest cas l'ús del castellanisme està justificat per voler l'autor recrear l'argot juvenil d'un jove a un bar de Barcelona.
- 'on un *criadero*, un viver de musclos es veia enmig de les aigües' (pàg. 102)
- 'tinc aquests *tejanos*' (pàg. 112)
- 'A buscar una pela *por ahí*' (pàg. 113)
- 'Tant de *cuentu* per Nadal' (pàg. 113) * Recrea el fenomen barceloní de pronunciar una 'u' final en el cas dels mots que acaben amb 'o'.
- 'Vine i coneixeràs la Cartoixa per dintre, la Cartoixa *en su salsa*' (pàg. 136). I a continuació aclareix l'autor, entre parèntesis, a mode d'incís: 'Aquestes *endenades* brusqueres en castellà són una de les incisions fondes, que ratllen el caràcter i el llenguatge del mallorquí ben raçat'.
- 'Hem de ser valents, feels, confiats, intrépidos' (pàg. 136)
- 'un *sombrero* d'ala ampla' (pàg. 193)
- 'la mateixa cara de *criu* que el Pablo' (pàg. 195)
- 'els *punyeteros* coixos' (pàg. 199)

5. ALTRES RECURSOS GRAMATICALS:

Morfologia verbal:

Desinència Ø a la 1a persona del present d'indicatiu:

- "- o t'he despert?" (pàg. 25)

A la gramàtica normativa balear¹⁸, les formes particulars del subjuntiu present (en aquest cas, del verb tenir) són: *tengui, tenguis, tenguin*.

- Fragment del diàleg: '-Bon dia tingui'; '-És que a Mallorca ja no diuen <<tengui>>?' (pàg. 128)

Morfologia nominal:

Article salat:

- 'Com a Mallorca sa poma?' (pàg. 161)

---

¹⁸ BONET, S. *Les gramàtiques normatives valencianes i balears del segle XX*. Col. Biblioteca lingüística catalana. València, 2000. Publicacions de la Universitat de València

- **'LA MIRADA. DIARI SEGON'**

'Perquè analitzar-se i treure's els ulls són el mateix acte i el mateix resultat'

1. PLANTEJAMENT GENERAL

La mirada (diari segon) continua – també formalment- el camí d'*Els ulls*, però des d'una òptica més pessimista. Blai Bonet enceta el seu diari segon tot fent al·lusió al seu 'primer 24 de desembre fora de casa, de Santanyí' (pàg. 8). ' El lloc on es viu, és per a l'home el seu dimoni', continua citant Heràclit. Pàgines després, hi posa encara més èmfasi en aquesta actitud: 'quan hi penso, i em pregunten si, per entendre-ho tot, hi ha potser res millor que conèixer la condició humana, sovint he de respondre que hi ha encara una cosa millor que conèixer la condició humana, i és ignorar-la' (pàg. 63). Tot i això, les seves paraules no creen un sentiment de queixa, sinó de diagnòstic, i així ho demostra el fragment d'un diàleg a l'obra que estudiem: '- Es una crítica?'; '-No'; '-Una queixa?'; '-No'; '-Doncs?'; '-És un diagnòstic' (pàg. 213).

En aquesta obra, Bonet narra els fets avinguts durant la infantesa des d'una perspectiva diversa a la que ho fa en la resta d'obres: conta l'abandó que va haver de patir quan era ben menut 'a causa d'una raó tan immediata, tan vulgar que feia assumpte i tot, com era el fet que a ca nostra no els era possible de tenir-me [...] No té ni la primària idea del fet irreversible que, en la condició humana, significa veure les conseqüències de la procreació irresponsable, la procreació convertida en una història que ja fa un metre setanta d'estatura...' (pàg. 46). En canvi, ratlles després qualifica de positiu l'ingrés al sanatori en tant que va atorgar-li una quota d'autonomia molt preuada dins la seva trajectòria vital, i així mateix ho sentència a *La mirada* quan diu: 'en mi, hi havia novetat: haver nat de disset anys' (pàg. 47).

En aquest dietari, Bonet també fa un repàs de les diferents èpoques que ha viscut (infantesa, adolescència al sanatori, joventut a Barcelona amb altres poetes, etc...). Així llavors, el nus temàtic el formen les mateixes cordes: coneixences d'escriptors, teoria religiosa, impressions sobre l'art... En aquest sentit, i connectant el fet d'escriure amb allò explicat als paràgrafs anteriors, Blai Bonet justifica la seva vocació d'escriptor com allò que l'ha salvat: 'I, just per mitjà de la vida en la paraula, un home pot aconseguir salvar l'ànima, i <<ànima>> no té aquí el significat escatològic, religiós, tradicional, que sovint li donem senzillament perquè els significats doctrinals no costen res... <<Salvar l'ànima>> té aquí, en mi, la seva significança real: justificar la condició il·lusionada, humana, de els nostres activitats zoològiques generals' (pàg. 37)

Si espedacem el contingut, hi ha un tema constant que abraça el relat de cap a fi i que justifica el títol que Bonet ha escollit per anomenar-lo: *La mirada*.

- *'Ho deso tot a la retina i m'hi confonc. Un exercici d'humilitat i alhora una tasca encomanada: ésser els ulls del meu lloc i el meu temps. M'hi lliuro a la comanda i m'agrada, m'asserena tastar l'ànima de la vida i de les coses, ser-ne part'.*

- *'La mirada és la personalitat, i que la personalitat està feta d'una multitud de persones que han romàs' (pàg. 67)*

Pel que fa al sentiment identitari, trobem referències al mar que ens corroboren la importància que aquest símbol té en la vida de l'escriptor: *'escric en moments en què necessito despullar-me, baixar a les roques, a la mar, i nedar' (pàg. 106)* També cal apuntar una cita clau que fa del filòsof i escriptor francès Charles Péguy que esdevé força escaient tenint en compte el tema que ens ateny: *'Això, però, fins el dia en que algú tingué la mala idea de topar amb aquesta curta frase del poeta: <<qui consent a cedir un pam de territori nacional és un porc>>. De llavors ençà, vaig parlar sovint de Charles Péguy' (pàg. 225)*

2. COSTUMS I HÀBITS

Al llarg del cos de *La mirada*, trobem diverses referències als costums i hàbits de la localitat de Santanyí. Alguns d'ells, com veiem, estretament lligats a la tradició religiosa.

- *'Endreçaven amb verdesca el plesbiteri de l'església per a la Missa del Gall' (pàg. 7)*

- *'A un poble de tres mil habitants com Santanyí, un telegrama fa com feredat, significa una mort, s'afua barram de mala notícia, fa témer-se'n de la citació per un judici, bramula mobilització militar' (pàg. 40)*

- *'No és com als pobles fets de cases arreplegades, on la gent del carrer acut a les hores de l'agonia, i ajuda a endreçar la cambra, quan el moribund ha estirat els potons, i les dones fortes aiden a vestir el mort, i posar-li papers de diari sota la roba perquè el difunt no sembli tan consumit, tan desfigurat, i la canavera faci una mica més de cos' (pàg. 81).*

Blai Bonet també fa referència a certes tradicions gastronòmiques:

- *'En Blas menjà dues cullerades de sopes mallorquines, que és una menjua nacional illenca' (pàg. 17)*

3. RECURSOS RETÒRICS

Pel que fa als recursos retòrics, abunda la comparació. A través d'aquest recurs, Bonet compara un objecte, una persona o un fet amb un altre que hom suposa més conegut a fi de fer més sensible aquest o una propietat d'aquest. Veiem alguns exemples:

- 'Feia un mal barram com de Crist del Montañés' (pàg. 17)
- 'En la cara d'època fumada per les fogueres de Felip II' (pàg. 19)
- 'I amb una neurosi com tot el segle XVI a Toledo' (pàg. 22)
- 'Més xalest que un canari' (pàg. 52)
- 'A don Llorenç de Villalonga, la mort de Camus li caigué talment fulles d'una tulipa que es desfulla sobre una consola' (pàg. 102).
- 'rossenc com a d'or cernut' (pàg. 119)
- 'Els llavis acopats com un cul de gallina' (pàg. 120)
- '<<Ai, Cuanito>>, xisclà com un mul que rep el cop de maça damunt la closca' (pàg. 133)
- 'Espantant com el blat de l'any tretze' (pàg. 134)
- 'La Nely cridà amb els braços estesos com les cames d'una tintorera' (pàg. 134)
- 'Sempre tot sol, com un botxí (executor de les sentències de mort)' (pàg. 138)
- 'Pel temps davant el mar, que lluià, com un espai de mercuri' (pàg. 155)
- 'Duia alcohol sota el vestit. Com qui du una orquídia' (pàg. 236)
- 'Nerviós com un esquirol' (pàg. 247)
- 'Un senyor que se'ls grata està més vist que les monarquies i l'Orfeó Català' (pàg. 284)
- 'Jo he passat per sobre com un caragol bover va pel silenci i la verdor d'una fulla' (pàg. 286)

També trobem al llarg de La mirada altres recursos que abracen els trops¹⁹ (metàfora, personificació, prosopopeia) fins l'impossible o l'hipèrbaton. Veiem alguns exemples:

- 'Dos silencis van passar' (pàg. 92) Personificació. Atribueix a un concepte no humanitzat (com el silenci) l'acció de 'passar'.

---

¹⁹ Figures retòriques que es basen en una relació d'analogia. Definició extreta d'ORIOL DAUDER, J.A; ORIOL I GIRALT, J. *Diccionari de figures retòriques i altres recursos expressius*. Barcelona, 1995. Llibres de l'Índex.

- 'Duia una tristor molt jove' (pàg. 126) Personificació. Atribueix a un concepte no humanitzat (com la tristor) la qualitat de jove.

- 'Cor desficiós' (pàg. 144) Sinècdoque. Aquesta figura s'ha definit tradicionalment com un recurs que consisteix a estendre o restringir el significat d'un mot, prenent el tot per la part o la part pel tot. En aquest cas es pren un òrgan (el cor) per fer referència a una persona desficiosa.

- 'L'exigència muda de la idea' (pàg. 147) Personificació. Atribueix a un concepte no humanitzat (com l'exigència) la qualitat de muda.

- 'Esquitxaven el silenci de l'habitació' (pàg. 160) Impossible. Aquesta figura representa una acció no possible com és 'esquitxar el silenci'.

- 'Els ulls de Dietmar van somriure' (pàg. 168) Personificació. Atribueix als ulls la particularitat humana de somriure.

- 'Aquí batega un detall essencial' (pàg. 209) Hipèrbole, en tant que es tracta d'un recurs per intensificar l'expressió del mot 'detall' (que batega).

- 'Quan els ulls ja estan llimats ferm' (pàg. 215) Hipèrbole, en tant que es tracta d'un recurs per intensificar l'expressió del mot 'ulls' (llimats ferm).

- 'A fi de fer-se càrrec de com està drogada l'atmosfera' (pàg. 221) Hipèrbole, en tant que es tracta d'un recurs per intensificar l'expressió del mot 'atmosfera' (drogada).

- 'Bevia per recordar' (pàg. 285) Oxímoron en tant que representa la unió d'accions amb efecte contrari: 'beure' (que normalment té l'efecte de produir buits en la memòria) amb 'recordar'.

4. RECURSOS LÈXICS

En l'apartat de recursos lèxics, s'ha seleccionat un llistat d'aquells recursos que emprava Bonet per tal de mostrar fins a quin punt és ric el dialecte matern a través d'expressions i maneres de dir.

- 'Per les costes de la Rabassada l'aigua queia a trompons' (pàg. 14). La locució 'a trompons' significa en abundància.

- 'L'enviaren a fregir ous de lloca, a filar estopa' (pàg. 18). A Mallorca, l'expressió 'Enviar a fregir ous de lloca' vol dir enviar a mal viatge, engegar, expulsar algú.

- 'La dotzena de veïns també feien cara de no haver-ne vist mai de més fresques' (pàg. 19). Segons el diccionari català-valencià-balear, en mallorquí 'No me n'he vistes mai de més fresques' ho diu el qui es troba en una situació estranya, nova per a ell, de la qual veu difícil sortir.

- 'Han envellit, han perdut saba' (pàg. 21). En sentit figurat, 'perdre saba' vol dir perdre suc vital; allò que dóna vida, que expressa vitalitat.

- 'Aquestes oposicions m'havien deixat esmocat' (pàg. 22). En sentit figurat, 'esmocar' significa donar una sorpresa desagradable.

- 'Una maleta de vint quilos, portada de cantell' (pàg. 25). 'Estar o posar de cantell' significa estar o posar una cosa de manera que reposi damunt la seva cara més estreta.

- 'Un rival de la memòria en el sentit que té <<recordar>>: enyorar passivament, estar empardalat el mallorquí diu' (pàg. 28).

- 'Jo era a l'edat burral' (pàg. 31). A Mallorca es diu 'edat burral' a l'edat compresa entre els dotze i els setze anys, en què se solen dir i fer molts de disbarats.

- 'Ta mare per paga avui no ha pogut venir a esperar-te a l'estació' (pàg. 33). La locució 'per paga' vol dir per afegitó, endemés (del que ja s'ha dit).

- 'El món de les lletres començà a fer-me olor de peix' (pàg. 41). 'Fer olor de peix' significa presentar indicis desagradables.

- 'Dels equinoccis, el mallorquí en diu <<canòcies>>, <<passar moltes canòcies>>, una paraula abstracta que significa tots els tràfecs que van des de passar-ho turc, passar-ho puta, parir eriçons de cantell, fins a allò bíblic i catecisme d'anar d'Herodes a Pilat' (pàg. 43)

- 'Tret del que en mallorquí es diu espolsar la prunera, jo estava en blanc de tots els paradisos corporals' (pàg. 51)

- 'Joan començà a caminar, peu de gat, peu de gat' (pàg. 52). 'A peu de gat' vol dir sense fer soroll.

- 'Poc ho sóc jo, de nano. Que no faig bondat, prop de cinc anys, fa' (pàg. 79). Fer bondat significa portar-se bé, complir les obligacions.

- 'Vostè era maco de sucari-hi pa' (pàg. 81). 'Poder-hi sucari-hi pa' és diu d'una cosa molt interessant o divertida; principalment referint-se a esdeveniments graciosos o de gran interès per al públic.

- 'De misteri i cançonera, aquest d'aquí, en té per pa i per a sal' (pàg. 84). 'Per pa i per a sal' vol dir en gran abundància o amb molta freqüència.

- 'Dues donarres, altotes, que, quan orinaven de dretes, el pixat, en ser a terra, ja devia ser fred' (pàg. 84). Expressió per donar èmfasi a l'adjectiu 'altotes'.

- 'Desconfiat i cara de prunes agres' (pàg. 89). Fer cara de prunes agres vol dir fer cara trista o de mal humor.

- 'Les candeles que, el dia de la Candelera, es beneeixen i reparteixen a totes les parroquials i conventuals de Mallorca, tenen els dos darrers centímetres de cera tenyits de verd. Quan un assumpte o altre urgeix, el mallorquí en diu que 'crema del verd'. Els Primeres Col·loquis Internacionals de Poesia de Formentor *cremaven del verd* (pàg. 99).

- 'Gallot de baralla – en referència a Anthony Kerrigan-' (pàg. 101). Gall de baralla o de brega es diu a qui té un fort instint de lluita i es sol aprofitar per als espectacles anomenats bregues de galls.

- 'És bon al·lot, però la sap tan llarga com és' (pàg. 110). 'Saber-la llarga' vol dir esser molt astut o experimentat, esser difícil d'enganyar.

- 'Tenen caràcter de ramat, sobretot els mascles' (pàg. 119). Vol dir que fan el que veuen fer als seus (explicació al mateix paràgraf).

- 'En Serrat seia a terra. Estava a la gatzó' (pàg. 128) 'La gatzó' apareix en una rondalla mallorquina per a designar la multitud dels filisteus reunits en el temple que enderrocà Samsó.

- 'La seva cara degué fer planta en temps dels roigs' (pàg. 131). 'Fer planta' vol dir tenir bon aspecte, cridar l'atenció per la seva bona presència.

- 'Era una dona raçada, un tros de dona el mallorquí diu [...] Alta, més alta que la justícia, el mallorquí diu, abrinada ferm' (pàg. 131)

- 'Ja no hi veien. La llengua els havia tornat ja grossa' (pàg. 132). L'expressió 'tenir la llengua grossa' vol dir parlar sense claretat, confusament.

- 'Ja amb una xeremia de panteix' (pàg. 132). En mallorquí i menorquí, una 'xeremia' és la manera d'anomenar la cornamusa (instrument musical). En aquest cas es refereix a un estat embriac. L'expressió 'tot i *anar gat*' (pàg. 133) es refereix també a estar embriac.

- 'Quan a la Misericòrdiali donaren l'absoluta, que ve a ser com donar les portes pels ulls' (pàg. 135). 'Donar la porta o les portes per la cara, o pels ulls' vol dir tancar la porta a algú, no deixar-lo entrar, negar-li el pas.

- 'Sense dir ase ni bèstia' (pàg. 136). A les Balears, aquesta locució expressa no dir res, callar en un assumpte en què caldria parlar.

- 'A fi que no estigués tot el dia amb les mans a l'amor de les tres taronges' (pàg. 137). 'Contemplar (o pensar en) l'amor de les tres taronges' vol dir estar distret, divagar pensant en coses fantàstiques o inútils.

- 'Queia un sol d'aquell que socarra el cul a les llebres, el mallorquí diu' (pàg. 155)

- 'La gent que fa feina i es dutxa, d'aquest desbaratament en diu <<anar d'oros>>, <<anar fora corda>>, <<anar arrencat>>, <<enfilat-se per les parets>>. N'hi ha que en diuen <<fer-ho>>, jo en conec' (pàg. 158). Aquestes expressions tenen significats diferents, per exemple, a Mallorca 'anar fora corda' vol dir exaltar-se molt. 'Anar d'oros', en canvi, vol dir caure, anar de redolons. En el context, Blai Bonet es refereix al fet de patir una alteració a causa d'una temptació.

- 'La Fiona duia males ombres' (pàg. 167) A Mallorca es diu 'mala ombra' a un mal averany, mal aspecte o influència dolenta.

- 'Cantem l'himne, que no cantar-lo fa pardal, encara que cantar-lo fa colló' (pàg. 169) A Mallorca 'pardal' és sinònim de penis, mentre que el 'colló' és el testicle.

- 'Només dibuixada sota la lluna que duia cercle, la lluna duu rotllo, senyal d'aigua els mariners diuen' (pàg. 169)

- 'En el temps de dir Jesús, són de bell nou a l'esplanada de l'església' (pàg. 189) 'En un dir «Jesús»' vol dir en un moment.

- 'En passar una nena que té tot el que cal, li diuen: -Estàs com Déu!' (pàg. 193)

- 'No és poca virtut per a criatures verdals, que tenen el cap i les cames plens d'ocells' (pàg. 197). Blai Bonet, amb l'adjectiu 'verdall' que acompanya a criatures, li està donant el significat que s'assigna a les figues o les olives 'verdals': que tenen el color verd fins quan són madures. Pel que fa a l'expressió 'tenir el cap ple d'ocells' es diu a qui és molt frívol o va carregat d'il·lusions.

- 'a un ésser del temps dels moros' (pàg. 198). Fa referència a l'etapa musulmana de la Península Ibèrica (segle VIII) per referir-se a un ésser antic, remot en el temps.

- 'Tenia el somriure del qui ja ho sap tot, del qui en sap de tots els colors' (pàg. 198)

- 'Me casu en dena' (pàg. 199) 'Cagar-se en algú o en alguna cosa' és menysprear-la insolentment. Aquesta accepció és la base de blasfèmies i grosseries que a voltes se suavitzen per eufemisme canviant el *cago* en *caso* («me caso en...») o substituint el nom sagrat objecte de la flastomia per un nom inofensiu, com en el cas de «me cago en dena».

- 'I ara va de bo, el mallorquí diu, quan arriba en un punt central' (pàg. 208)

- 'Es malmenen, tornen carn de vas' (pàg. 213). A Mallorca, 'pudir com a carn de vas' significa fer molta pudor.

- 'fa la puta i la ramoneta' (pàg. 224). Aquesta expressió fa referència al procurar enganyar algú amb adulacions i afalacs.

- 'almenys una vegada a la vida, apareix una frase popular, clarivident <<està malalt de mort>>, <<està moridor>>, <<està a les darreres>>, <<ell, que era tot vida>>' (pàg. 282) Totes aquestes frases es diuen quan algú està a punt de morir.

A continuació, citarem un llistat de trets dialectals balears inclosos a *La mirada*:

- 'És llesta *ferm*' (pàg. 16); 's'alegraren *ferm*' (pàg. 41); 'distreien *ferm* la gent' (pàg. 42). A Mallorca, 'ferm' usat adverbialment significa 'molt, en gran manera'.

- 'Aquella el duia de sac, <<*de saca*>> el mallorquí diu' (pàg. 17)

- '*flastomies* contra el Vaticà i la Sagrada Família' (pàg. 19). A Mallorca i a Menorca, una 'flastomia' és una blasfèmia, maledicció.

- 'un ara, un *suara*, aquí, enllà...' (pàg. 27). 'Ara..., suara...' (o bé 'suara..., suara...') són conjuncions combinades per a indicar accions o esdeveniments alternatius.

- 'sempre triat, *triat de cama* el mallorquí diu' (pàg. 27)

- 'És el mateix *portam* que tenim ara 1972' (pàg. 30). Un 'portam' és un conjunt de portes.

- 'on la cisterna amb el brocal, el *coll de la cisterna* el mallorquí diu' (pàg. 30)

- '*Idò*, ara és qüestió de menjar molt' (pàg. 31). La conjunció 'idò' significa 'doncs' en mallorquí i menorquí.

- 'a causa precisament del caràcter elemental, *gropellut*' (pàg. 33) o 'amb el call de les mans agafat al cantell *gropellut*' (pàg. 60). A Mallorca es diu 'gropellut' a qui té grops, qui manca de finor.

- 'Aquell *decapvespre*' (pàg. 39). A les Balears, el *decapvespre* és el *capvespre*, la tarda (espai de temps des de migdia fins que es fa de nit).

- 'A *entrada de fosca* tornaré a passar, *mem*, si ja hi ha confirmació de la notícia' (pàg. 40): '*Mem*, si *menjam* molt, eh?' (pàg. 55). 'Entrada de fosca' significa quan comença a fer fosca, a venir la nit. En canvi, a Mallorca, 'mem' és la contracció de *meem* (=veiam).

- 'Tu ets un *busqueret*, i a Barcelona...' (pàg. 41). En sentit metafòric, 'ser un busqueret' significa ser un infant bellugadís i gracies a Mallorca i a Menorca. El significat real de 'busqueret' és ocell petitó i molt eixerit, de diverses espècies de la família dels sílvids.

- 'sense *agafatall* de protecció' (pàg. 42). A Mallorca i a Menorca, un 'agafatall' és un lloc per on poden agafar amb certa comoditat una cosa.

- 'que la mare, *mumare* el mallorquí diu' (pàg. 43)
- '*xerrim* de dones' (pàg. 44). En menorquí es diu '*xerrim*' a una xerrameca (xerradissa excessiva o indiscreta).
- 'Els dos pulmons fets un *fogasser*' (pàg. 44). A Mallorca i a Menorca, un '*fogasser*' és una peça de tela blanca fina, de fil o de cotó, dins la qual posen la llet apresada en quantitat suficient per a fer una fogassa, i pitjant-la dins el dit drap damunt el cavall de formatjar col·locat sobre l'olla colera, va sortint el serigot a través de la tela i es va donant forma a la peça.
- 'Ell em digué que *nomia* Joan Socias' (pàg. 48) El verb nòmer, en dialecte mallorquí i menorquí significa haver nom; anomenar-se.
- 'La *sòl·lera* es va asseure, de perfil' (pàg. 48). A Mallorca, una '*sòl·lera*' o '*súl·lera*' és una dona dolenta o poc digna de confiança.
- 'Deus estar *esbraonat*' (pàg. 51). L'adjectiu '*esbraonat*' vol dir 'adolorit i cansat dels braons i extremitats per excés de treball o per violent exercici corporal' a Mallorca i a Menorca.
- 'Em vaig *fumbre* a riure' (pàg. 51). '*Fumbre*' o '*Fúmer*' són variants eufèmiques de *fotre* amb tots els significats i usos d'aquest.
- 'tipus *rarenc*' (pàg. 58). A Mallorca, l'adjectiu '*rarenc-enca*' vol dir un poc rar; que rareja.
- 'vaig tenir un acudit *brusquer*' (pàg. 61). L'adjectiu dialectal '*brusquer*' vol dir 'dominat per una brusca, rampellut'.
- 'la misèria de *befa* d'al·lotell que ja *sent l'olor del sabatot*' (pàg. 62). '*Befa*' vol dir irrisió insolent i afrontosa, mentre que '*sentir l'olor del sabatot*' (expressió), a Mallorca vol dir estar a la pubertat, començar a sentir impulsos sexuals.
- 'insecte *disforjo*' (pàg. 67). A Mallorca i a Menorca s'utilitza l'adjectiu '*disforjo*' per fer referència a quelcom excessivament gros.
- 'per diferent *caminoi*' (pàg. 70). En balerar, un '*caminoi*' és un camí estret.
- 'ennegrit per la fumèrria de la cuina i el *verrim*' (pàg. 73). En mallorquí, '*verrim*' significa engrut de brutor.
- 'Jo també estic *fumut* del pulmó' (pàg. 76). L'adjectiu '*fumut*' és una deformació eufèmica de *fortut* en tots els significats i usos d'aquest mot.
- 'De fit a fit em mirava, el reputona. *Xalest* i *ferreguins*, *rebordonia*' (pàg. 81). L'adjectiu '*xalest*' vol dir alegre, vivaç, en mallorquí i en menorquí. En canvi, '*ferreguins*' (plural) és a Mallorca un instrument de música consistent en una barreta

de ferro doblegada en forma triangular, i a la qual, suspesa amb una cordellina, li peguen amb una altra barreta recta de ferro, fent-li donar un so molt vibrant amb què es sol acompanyar el de la guitarra. El verb 'rebordonir' significa fer perdre la pròpia virtut, adulterar, fer tornar com a bord.

- 'sentíem el *saluet* i el xepaxep del moribund tendral' (pàg. 84). En balear, 'saluet' vol dir remor confusa i persistent.

- 'la *bavor* autòctona, que *bavorava* el redol' (pàg. 84). A les Balears, es diu 'bavor' al vapor d'un cos en fermentació o en ebullició.

- 'no tornà a parlar ni *motar*' (pàg. 95). En mallorquí, 'motar' vol dir 'dir un mot'.

- 'Et transcriuré un manuscrit *envitricollat ferm*' (pàg. 107). A Mallorca i a Menorca, l'adjectiu 'envitricollat/ada' vol dir complicat, barrejat confusament, difícil de resoldre o de sortir-ne.

- 'Ja saps com és de festosona, la *cusseta* de ca nostra' (pàg. 108). A les Balears, la 'cussa' és la femella del ca.

- 'Li agradaria no tenir tants de pensaments ni *barrinera* en va' (pàg. 118). A Mallorca es diu 'barrinera' a les ganes de tenir acte sexual.

- 'Hi *badoca*' (pàg. 118). A Mallorca 'badocar' vol dir fer de badoc, mirar sense fixesa.

- 'Els *bergantells* del gremi d'hosteleria' (pàg. 126). A Mallorca 'bergantell' és l'home que està en la primera joventut, adolescent.

- 'Canastre de prunes clàudies, prunes de malalt el mallorquí diu' (pàg. 128)

- 'Gossos llargs d'*orellam*' (pàg. 128). A Mallorca es diu 'orellam' al conjunt de les dues orelles, sobretot si són grosses.

- 'Aquelles *vaires* i ombres masclelles de les dones que ja han acabat la posta' (pàg. 131). A Mallorca es diu 'vaira' al redol d'algar enmig d'un paratge arenós o pedrós del fons de la mar, i Blai Bonet ho utilitza per definir una dona.

- 'Senyor, *uep!*' (pàg. 133). A Mallorca i a Menorca, la interjecció 'uep!' s'utilitza per a cridar algú, per a fer-lo atendre o anar amb compte.

- 'negoci de nines joves, negoci de *pepes*' (pàg. 135). Una 'pepa' a Mallorca és una prostituta.

- 'L'eixam dels esdeveniments a *lloure*' (pàg. 145). A Mallorca i a Menorca, 'a lloure' vol dir en llibertat, sense subjecció.

- 'S'untà, poc a poc, amb una *pardaleria*, els llavis' (pàg. 162). A Mallorca, 'pardaleria' és sinònim de 'pardalada', que és una feta pròpia de persones astutes o egoistes.

- 'Se'n begué mitja a *galet*' (pàg. 166) 'Beure a galet (o al galet)' vol dir beure fent caure a la boca el raig de líquid que surt pel broc prim d'un atuell.

- 'la *salabror* que venia de la fosca' (pàg. 169) La 'salabror' és el gust salat.

- 'Perquè resulta ser una *caparrudesa*, i no una moral' (pàg. 214). A Mallorca i a Menorca, la 'caparrudesa' és la qualitat de caparrut, l'acció pròpia de caparruts (obstinats, que no es deixen convèncer).

- 'Estava com a *xalest*' (pàg. 246). En mallorquí i en menorquí, 'xalest' vol dir alegre, vivaç.

- 'Pujà en dos *llongos*' (pàg. 247). A Mallorca un 'llongo' és una passa molt llarga o un salt molt llarg.

- 'Els duia al *call* de la mà' (pàg. 247). A les Balears, el 'call' és el palmell de la mà.

- '*Travelava* de paraula en paraula' (pàg. 284). En mallorquí i en menorquí 'travelar' significa ensopegar.

Al llarg de l'obra, Blai Bonet emprà el recurs de formar mots gràcies a sufixos augmentatius o diminutius que aporten nous matisos a l'escriptura. Per explicar aquest fenomen de formació de mots, ens hem servit de la Gramàtica històrica catalana de Francesc de B. Moll²⁰.

- **ot/ota:** En català nord-oriental aquest sufix té significació diminutivo-pejorativa. A la resta del territori català –com en el nostre cas– té un valor augmentatiu amb algun matís pejoratiu. Exemples trobats: 'aquell migdiot de juny' (pàg. 25); 'ventrot' (pàg. 71); 'maredeuota' (pàg. 71); 'fotia una olorota de formatge de cabrum –en balear, bestiar de cabres–' (pàg. 72) ; 'era un cuinot, el triple de gran que l'entrada' (pàg. 73); 'miradota' i 'gallinota' (pàg. 82); 'ulladota de femellam mogut' (pàg. 83); 'fustotes del portal' (pàg. 83); 'magnífica olorota de dona' (pàg. 84);

- **ol/ola:** L'ofici d'aquest sufix era formar diminutius. Exemple: 'l'esglesiola una mica romànica' (pàg. 68)

---

²⁰ DE BORJA MOLL, F. *Gramàtica històrica catalana*. València, 2006. Publicacions de la Universitat de València.

- **anyo/ nya:** Servia en llatí principalment per a formar adjectius de pertinença. La forma femenina –anya dóna lloc a una sèrie de derivats també de matís despectiu o diminutiu. Exemple: ‘foganya’ (pàg. 34)

- **txo/txa:** Els sufixos preromànics ‘-itx’, ‘-atx’ i ‘-utx’ són molt freqüents en la toponímia mossàrab balear. Exemples: ‘la meva cambra, un quartutxo irregular’ (pàg. 41); ‘què noms, guapetxo?’ (pàg. 55); ‘era un al·lot romantiquetxo’ (pàg. 59); ‘saps molt de llatí, mallorquinetxo’ (pàg. 88); ‘el nometxo que ara li enverguen’ (pàg. 134); ‘bonatxàs’ (pàg. 220).

- **enc/enca:** Sufix d’origen germànic, molt viu en català. Forma adjectius que tenen el valor d’expressar participació de la qualitat o de l’objecte significat pel primitiu. Exemples: ‘morenenc’ (pàg. 118); ‘cabellera castanyenca’ (pàg. 129); ‘vermellenc’ (pàg. 199).

- **ell/ella:** Sufix de valor essencialment diminutiu. Exemples: ‘d’una manera molt al·lotella’ (pàg. 54); ‘dels jovenells aquests’ (pàg. 116).

- **arro/ arra:** Sufix no llatí, considerat d’origen ibèric, concretament basc. El sufix –arro en català és augmentatiu amb cert matís pejoratiu a causa de l’excés que suposa en l’objecte. Exemple: ‘dues donarres’ (pàg. 84)

- **às/ assa:** Originàriament, aquest sufix llatí indica pertinença o matèria. En romànic ha pres el valor d’augmentatiu. Exemple: ‘de carassa escaldada i ampla’ (pàg. 200)

- **ut/ uda:** S’aplica a radicals de substantius per a formar adjectius que expressen possessió abundant de la qualitat indicada pel primitiu. Exemple: ‘morretut’ (pàg. 89); ‘rostre llargarut’ (pàg. 117)

Per últim, Bonet no renúncia a incloure certs castellanismes que aporten versemblança al relat:

- ‘I aquest *tipo* ara és dins la cambra’ (pàg. 86)
- ‘El *visto bueno* i okay d’un empleat’ (pàg. 87)
- ‘I al *botones*’ (pàg. 88)
- ‘els de la meva *pandilla*’ (pàg. 104)
- ‘Anava en *justillos*, sostens en diuen ara’ (pàg. 135)
- ‘un xicot *tontu*’ (pàg. 178)
- ‘per què el vicari no duu el *cachorro* a beneir’ (pàg. 190)
- ‘tots són *la monda*’ (pàg. 193)
- ‘celebraven el fi de curs amb un polo i una *gaseosa* familiar’ (pàg. 197)
- ‘talment un parc infantil o un corral de *verbena*’ (pàg. 201)
- ‘Si t’has llançat a la *golferia*, és perquè vols’ (pàg. 204)

5. ALTRES RECURSOS GRAMATICALS

Pel que fa a la morfologia del dialecte balear, hi és present a *La mirada* a través de l'article salat 'Es pardal, vostè en Blai Bonet?' (pàg. 91) i a través de la forma verbal de la 1a persona del plural del verb 'suar' acabada en 'am' 'Idò, aquí suam com a cavalls' (pàg. 115).

• 'PERE PAU'

1. PLANTEJAMENT GENERAL

Pere Pau, el diari IV de Blai Bonet Forma part del cicle integrat per les obres *Els ulls* (1973), *La mirada* (1975) i *La motivació i el film* (1990). Aquesta obra és un homenatge a l'escriptor i cineasta italià Pier Paolo Pasolini –de la traducció del nom d'aquest personatge, el títol del llibre-, i dóna testimoni d'una fonda i antiga admiració: '*I aquí hi ha, avui, veieu-lo, en Pere Pau Pasolini, que és del partit comunista italià, que es creu ateu, que es declara homosexual i que crea Il Vangelo secondo Matteo*' (pàg. 34)

La composició d'aquest últim dietari és semblant a la d'*Els ulls* i *La mirada*, tot i que, en aquest últim quadern bitàcola, el rerefons biogràfic és relegat quasi completament. L'obra esdevé una nova amalgama de vivències, reflexions i al·lusions a diferents personatges i, de la mateixa manera que ocorre a la resta dels dietaris, el fil que la guarneix respon a una teoria poètica de la imminència i de la valoració del present²¹.

A les primeres planes, Bonet fa referència a un fet ocorregut a un temple de Biblos (ciutat del Líban que es troba a ran de mar, entre Síria i Palestina) i que reflecteix els valors que Bonet vol enaltir a l'obra: '*El gran sacerdot de Biblos començà la primera part de la celebració; una instrucció sobre la vida, el cos de la vida, la bellesa, la polivalència del sexe ara i aurora tot ell, instruccions sobre l'instant jove que la vida és, sobre les tècniques i la fantasia del plaer, sobre el diví de la terra i el diví juvenil de la raça humana*' (pàg. 11).

Altre punt important, és que a Pere Pau es repeteix el plantejament encetat amb *Els ulls* i *La mirada* d'establir en l'òrgan de la visió i en l'acte de l'observació el centre neuràlgic d'acció i reflexió del protagonista:

- '*la tria que la mirada feia en ell*' (pàg. 53)

- '*Un contemplador és sempre un hereu. L'Ull dels ulls és sempre un hereu*' (pàg. 81)

- '*És necessari recombinar la visió, mirar des d'un novell punt de vista i des d'un nou punt de mirada, manipular més cibernèticament una tradició: emprar els*

²¹ PONS, M. *Blai Bonet, maneres del color*. Barcelona, 1993. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Pàg. 240.

números tradicionals d'una forma més ràpida, més abstracta. [...] En la raça d'aquesta descoberta, l'home escodrinador endevina que el cor és un nen vestit de nena o una nena vestida...; també és un adolescent que fa de Julieta disfressada de Ganimedes...' (pàg. 81-82)

Per últim, i pel que fa a l'aspecte de l'obra que ens interessa estudiar, trobem a Pere Pau al·lusions a la seva terra natal amb un to de reconeixement de la importància dels orígens:

- 'La terra, que és la promesa i és la seva, és en ells la Necessitat, mentre reconeixen i nosaltres reconeixem amb ells que la Necessitat és la Personalitat. Com més Necessitat, més Personalitat' (pàg. 46)

2. COSTUMS I HÀBITS

També apareix a Pere Pau el relat del costum dels pobles d'apodarar o motejar (aplicar a algú mots o noms despectius):

- 'Ho digué el xicot de la Purificació, la venerable del poble, que tot aprofitant l'anomenada de la beata aucellera de l'àvia Puri, s'havia posat 'El Puri' com a nom de guerra als cartells de les novillades a les places de carros dels voltants. A la ciutat i al barri, com les coses perdudes i anunciades per la ràdio, l'àvia i la mare responen per 'Les Puri': la vella àvia Puri, la Puri filla de l'àvia Puri; el marit es deia el marit de la Puri, el gendre de la Puri, i, de feia poc ençà, li deien el pare de 'El Puri'. (pàg. 88)

3. RECURSOS RETÒRICS

Seguint l'esquema marcat a les fitxes de la resta d'obres analitzades, obrirem l'apartat de recursos retòrics amb un llistat de les diferents comparacions de les que Blai Bonet es fa servir per tal d'arrodonir el discurs i fer-lo més llegidor.

- 'com el cor que broda el paó exterior de la vida' (pàg. 10)
- 'tenen el cabell negre com la *móra de romeguer*' (pàg. 10)
- 'fesomia morenenca envesteix afinada com la veritat' (pàg. 11)
- 'llavis acopats talment un cul de gallina' (pàg. 12)
- 'El sol queia com argent viu' (pàg.25)
- 'fart de ser <<bon home>> i del seu hàbit blanc, que n'era però no gaire perquè duia més verrim que un eixugamans o una barra de galliner' (pàg. 31)
- 'llunyania consemblant a l'esperança d'alguna cosa que estava per fer' (pàg. 38)

- 'els comellars com aturonaments d'ossos espoltrits per la calç viva amb clapes verdes' (pàg. 45)

- 'les cames blanques com un glop de llet i de carn pitjada' (pàg. 51)

- 'tan dejuna de mascle com una novícia' (pàg. 51)

- 'la cintura prima com la d'un ca llebrer' (pàg. 56). A Mallorca es diu 'ca llebrer' al tipus de ca alt, prim, de cames molt primes, de color xocolatenc, i molt corredor que serveix per caçar llebres.

- 'Les calmes tornaven com el sol torna a sortir sobre el decorat destenyit d'un antic escenari sense espectacle' (pàg. 58)

- 'virtut esbojarrada -mancada d'enteniment- com un aucell sense ulls' (pàg. 60)

- 'era un silenci semblant al de la lluna enfilada al cel, a la remor de l'heura, de les aritges que s'arrapen a les parets i a les escletxes de les portes de les partions de les tanques' (pàg. 63)

- 'la mar guarnida com un arròs paella' (pàg. 65)

- 'Blanc, com una paletada de calç, el ressol m'entra per la finestra' (pàg. 66)

- 'D'aquesta feta, menuda com un gra de blat mill' (pàg. 68)

- 'I l'Isidre plorava. Com un soldadet que, aquella matinada, s'ha d'embarcar cap a la guerra de Melilla' (pàg. 107)

- 'Un tros de carn torrada, gros com el quaranta dos d'una sabata' (pàg. 118)

- 'polsosa com una flor del camí' (pàg. 118)

- 'clapada pertot arreu de taques marró com les que tenen els plàtans massa madurs' (pàg. 129)

- 'Les orelles altes, vives, com dues fulles de lletuga' (pàg. 154)

Bonet també usa altres tipus de recursos retòrics que aporten el to poètic a l'obra:

- 'A posta de sol el vent s'agenolla', d'altres en diuen <<el vent fa reverència al sol>>' (pàg. 32) Personificació, atribueix a un element no humanitzat (el vent) una acció pròpia dels humans (agenollar-se, fer una reverència).

- 'Amb un bon temps i un cel estirat a la veu' (pàg. 32) Metàfora. Un 'cel estirat' a la veu vol dir un to suau i agradable.

- 'les aixelles de les fulles' (pàg. 45 i pàgina 122) Metàfora. Les 'aixelles' de les fulles és una imatge per referir-se al punt laminar superior que s'uneix amb el tronc.

- 'ona de la vida que trenqui damunt el cos de la seva existència' (pàg. 50) Metàfora, una 'ona' de la vida és una imatge per referir-se a una etapa, un gir vital.

- 'L'estol de les dones' (pàg. 51) És una metàfora que també funciona com a eufemisme. Anomena 'estol' (conjunt de naus) 'de les dones' per referir-se als seus atributs sexuals.

- 'cames que criden i menen el noi cap a la dona' (pàg. 51) Trobem en aquesta oració una prosopopeia, figura retòrica que consisteix a fer parlar coses inanimades. La personificació i la prosopopeia no sempre s'identifiquen.

- 'd'aquesta profunditat asseguda que era el pare gallec de C.J.C' (pàg. 60) Trobem una sinècdoque en què es pren una part de la personalitat (la profunditat) pel tot d'una persona (el pare gallec de C.J.C).

- 'La funcionalitat de tota Obra consisteix en regenerar, ha de regenerar. *La follia en la immobilitat, el crit en el silenci*, la implosió que regalima són la facilitat que fa viables les situacions que no són viables' (pàg. 65). Oració que conté diversos oxímorons (unió en una mateixa expressió de mots o unitats sintàctiques de sentit contrari).

- 'l'estiu furiós i bell com un animal fresc' (pàg. 65) Personificació, s'atribueix a un element no humà (l'estiu) qualitats humanes com la fúria.

- 'En la mirada recosida de la dona' (pàg. 74) Hipèrbole, en tant que es tracta d'un recurs per intensificar l'expressió del mot 'mirada' (recosida).

- 'No entra en el passadís fosc i lent de les pubertats, en la calenta cristalleria entelada de l'adolescència' (pàg. 87). Metàfores. La primera identifica les pubertats amb un passadís fosc i lent, deixant constància de la manca de determinació de claredat i del gran eix temporal que caracteritza el període púber; la segona identifica l'adolescència amb una cristalleria entelada, reiterant-se en el fet de la manca de clarividència d'aquesta etapa vital.

- 'cel escombrat' (pàg. 106) Hipèrbole, en tant que es tracta d'un recurs per intensificar l'expressió del mot 'cel' (escombrat), per fer referència a un cel net i clar.

4. RECURSOS LÈXICS

Pel que fa als recursos lèxics, i seguint també la línia encetada amb les altres obres, he seleccionat un llistat d'expressions connotatives i maneres de dir pròpies del dialecte balear, que més enllà del seu significat específic, fan referència a altre significat expressiu o apel·latiu.

- 'ara ja sap més del que sabia abans de venir a cercar buranyes' (pàg. 15) A Mallorca, l'expressió 'cercar buranyes' vol dir inquirir maliciosament notícies de qualcú, amb intenció de descobrir els seus defectes.

- 'd'una palla en fan un paller, els nois' (pàg. 15) 'D'una palla fa un paller' es diu del qui exagera les coses i dóna gran importància a circumstàncies petites.

- 'l'al·lotimada, que ja sentia l'olor del sabatot' (pàg. 16) A Mallorca, 'sentir olor de sabatot' vol dir estar a la pubertat, començar a sentir impulsos sexuals.

- 'tinc de bon de ver ganes ferm' (pàg. 22). La locució 'de bon de ver' vol dir en veritat i seriosament, no per joc ni burla.

- 'El cavall de mal any que sóc, en lloc de parir-me me sembla que m'hagin cagat' (pàg. 25)

- 'les colles de <<bons homens>> passaven de llis' (pàg. 29) 'Passar de llis' vol dir passar sense aturar-se.

- 'cas de sentir-se molt prim de panxa o de no haver tastat en dos dies la Gràcia de Déu' (pàg. 29) 'Prim de panxa' vol dir mal alimentat, mentre que 'encara no he tastat la gràcia de Déu' vol dir que encara no he menjat res.

- 'paraulotes de muntanya, <<etes, de porcell!>>, <<cara de gallina orba, què em fas dir!>>, <<nyema!>>, <<nyemes!>>. <<mem, tu, acosta els ossos>>, <<no facis els roïssos tan grossos>>' (pàg. 47)

- 'En el temps de dir Jesús es posà a punt de pastora mia i tot nu' (pàg. 62). 'En un dir Jesús' vol dir en un moment, mentre que a Mallorca diuen 'estar a punt de pastora mia' a estar una cosa en la millor disposició, en l'estat més perfecte.

- 'feren *anar fora corda* el Cos d'Aviació, la civil i la militar' (pàg. 71). A Mallorca, 'anar fora corda' vol dir exaltar-se molt,

- 'La gent vella, per on rallem, pequem' (pàg. 73). Aquesta expressió té sentit en tant que 'rallar' a Mallorca i a Menorca significa parlar; expressar pensaments o sentiments mitjançant el llenguatge.

- 'També ell, ja tingués tomàtec i portés túbies de cara de bacallà a casa per fer la confiança' (pàg. 74); 'tàctica d'enraonar en veu prou alta del tomàtec aquest'

(pàg. 84) i 'Jo crec que, entre el marquès i el Pasqual, hi havia tomàtec' (pàg. 160) No he trobat cap referència al voltant de l'expressió 'tenir tomàtec' al DCVB, tot i això, considero pertinent afegir-la perquè Bonet l'usa en reiterades ocasions. Pel context, pot endevinar-se que vol dir 'tenir un assumpte entre mans, més específicament una relació amorosa o sexual'.

- 'Déu n'hi do' (pàg. 78) A les Balears, aquesta expressió s'utilitza amb gran freqüència com a exclamació ponderativa, emfàtica, per a expressar la grandària o importància d'una cosa o l'admiració que ens produeix.

- 'Tant si fa un sol de cigales com si és hora blava' (pàg. 79). En termes aproximats, 'sol de cigales' fa referència a les hores de sol més potent, mentre que l' 'hora blava' és l'hora prèvia a la sortida del sol i la prèvia a la seva posada.

- 'Amb una mà de salze abandonada de la mà de Déu i amb l'altra tocant-se el redol de les poques feines' (pàg. 79) Per una banda, 'estar deixat de la mà de Déu' vol dir obrar sense seny, desordenadament, sense probabilitats de fer res de profit; d'altra banda, 'redol' vol dir figura circular i, per tant, en aquest cas podem equiparar 'redol de les poques feines' amb 'collons'. Així, 'tocar-se els collons' vol dir no fer res de profit.

- 'El cas, bruscament, s'és embullat. 'Embullat' és un dir. S'ha vist que el cas era tan complicat com hom podia preveure' (pàg. 84)

- 'Tens quartos, tu?' (pàg. 89). 'Tenir quartos' significa tenir diners, ésser ric.

- 'En veure que el morenet la mirava tan anyell i boca de sól·lera' (pàg. 94). 'A boca de sól·lera (o de súl·lera)' vol dir a l'aguait, esperant atentament una cosa que ha de passar o s'ha d'esdevenir.

- 'Un dia, en donà per la descosidura a la meva germana' (pàg. 109). 'Donar-ne pel descosit o per la descosidura' vol dir parlar indiscretament, sense la contenció deguda.

- 'allò et deixarà amb un pam de boca' (pàg. 112). L'expressió 'Amb un pam de boca' o 'amb un pam de boca oberta' vol dir esglaiat, sia badocant, sia pres de gran admiració.

- 'Un noi que tot just ha fet l'estirada o les creixences' (pàg. 113) 'Estar en la creixença' (un infant, un adolescent) vol dir estar en l'edat en què l'infant o el jove creix ràpidament.

- 'Sentia molt el paper d'escolà que duia la doma' (pàg. 121). A Mallorca, 'dur la doma' o 'dur-se'n la doma' vol dir esser el principal, el més considerat o respectat.

- 'veiam si serà fura o mostel, això' (pàg. 123). En mallorquí, la 'fura' i el 'mostel' són dos espècies de mamífers carnissers diferents.

- 'Em va fer pell de gallina' (pàg. 125). La locució 'pell de gallina' fa referència al borró produït a la pell pel fred, la por, l'entusiasme, etc (es diu a les Illes balears i al País Valencià).

- 'A poc a poc, afuat, temorenc, com peu de gat peu de gat' (pàg. 128) 'A peu de gat' vol dir sense fer soroll.

- 'I ell, tot i que treia faves d'olla, no podia treure-li la gel·laba' (pàg. 156). L'expressió 'treure faves d'olla' vol dir revifar-se, refer-se d'una malaltia, d'un estat ruïnós, d'un defecte greu, etc.

També he trobat a Pere Pau un llistat de paraules que pertanyen pròpiament al dialecte balear i de les quals és interessant conèixer el significat:

- '*roquissars*' (pàg. 10) A Mallorca es diu 'roquissar' al roquetar.

- '*plaer del amor sense aturall*' (pàg. 10) 'No tenir aturall' significa no cessar gens en el moviment.

- 'fora del *xap* dels calçons' (pàg. 11) En balear, 'xap' vol dir clivella, obertura estreta.
- 'La deixà com expirada i *noninguna*' (pàg. 14). A Mallorca es diu que un 'noningú-una' és una persona mancada de formalitat, de caràcter, de moralitat; que no mereix més que menyspreu.
- 'hi havia *balquena de recanells*' (pàg. 16) 'Balquena' vol dir 'abundància' a Mallorca, i 'recanella' (en femení) és un adjectiu aplicat a les ovelles que significa 'petita'. Per tant, podem interpretar que Blai Bonet vol dir que hi havia multitud d'al·lots.
- 'xiular els oratges a *lloure*' (pàg. 16) A Mallorca i a Menorca, 'a lloure' significa en llibertat, sense subjecció.
- 'Les corretges del selletó' (pàg. 17) A Mallorca, el 'selletó' és el bastet.
- 'amb el ganivet *gatzoll*' (pàg. 17) i 'd'una butxaca del davantal va treure un *gatzoll*, que és un ganivet amb el tall com a mitja lluna, de falç petita com si diguéssim' (pàg. 25) A Mallorca i a Menorca, el 'gatzoll' és una eina d'agricultor, consistent en una fulla de ferro corbada, amb tall, posada al cap d'un mànec més o menys llarg, que serveix per a tallar branques d'arbres o arbusts o per a veremar.
- 'tenien aquell *vesc* de les coses diaries' (pàg. 19). El 'vesc' és la matèria apegalosa que s'extreu de la planta de mateix nom i que s'usa per a untar vimens.
- 'Acabada de *fènyer* la pasta' (pàg. 25) A l'Empordà, al País Valencià i a Balears, 'fènyer' vol dir acabar de treballar la pasta damunt una post, donant-li la forma de pa o de coca.
- 'La Xaroià deixà una *escapció*' (pàg. 25) A Mallorca, Menorca i Eivissa una 'escapció' és una escapçadura, tros llevat o després de l'extrem d'una cosa.
- 'no en parlà ni *motà*' (pàg. 25) En mallorquí 'motar' significa dir un mot.
- 'una *collada* de joveçans' (pàg. 29) En mallorquí s'empra el terme 'collada' per designar una colla nombrosa, estol de persones o de bèsties.
- 'em *rebordoneix* a la memòria' (pàg. 30) A Mallorca i a Menorca, 'rebordonir' significa tornar treure, rebrotar.
- 'per un costum d'*avior*' (pàg. 36) A Mallorca, que una cosa 'vingui d'avior' vol dir venir de temps antic, d'atavisme.
- '<<*Bigre!*>>' significa exactament '<<carall!>>' (pàg. 40)

- 'i el mil·lenari *solideu* blanc' (pàg. 45); 'els han imposat el solideu i la musseta' (pàg. 46). El 'solideu' és un barret en forma de casquet esfèric, amb què els eclesiàstics es cobreixen la coroneta.

- 'uns ulls just amb la vista i la *curolla*' (pàg. 52). A Mallorca, una 'curolla' és una idea fixa acompanyada de desig.

- 'de salt o *de fua* vitals en les coses que empra cada dia' (pàg. 54). A Mallorca 'esser de fua' vol dir tenir molta força per a començar una feina, una empresa, etc., però deixar-la anar aviat.

- 'el pantaix *mancabava*' (pàg. 58). 'Mancabar' vol dir 'disminuir, minvar' en mallorquí i menorquí.

- '*enderivells* verbals' (pàg. 62). A Mallorca, un 'enderivell' o 'andarivell' és un embull, una sèrie de dificultats.

- 'un cop acabat el *tiberi*' (pàg. 62). El mot 'tiberi' s'empra a l'Empordà, a Tortosa, a València i a Mallorca per fer referència a avalot, xivarri, conjunt de crits i soroll, sia d'alegria, sia de baralla.

- 'malcriança d'*arrienc*' (pàg. 62). A Mallorca es diu 'arrienc' a quelcom o qualcú grosser, propi d'ases o de gent molt rústica.

- 'són remogudes pels porcs que amb la *grufa* cerquen la frescor de la terra' (pàg. 66). A Mallorca es diu 'grufa' a la part anterior del morro, amb què el porc grufa.

- 'aquesta *nina*' (pàg. 71) En mallorquí, 'nin/a' vol dir 'nen/a petit/a'.

- 'Digué al Sergi, un d'alt, grossot, que volia fer el *trinxà* però que no hi tenia mica de gràcia' (pàg. 84). 'Trinxà' vol dir 'trinxaire' i 'trinxaire' vol dir 'intrigant' (segons Labèrnia Dicc.).

- 'La resposta és senzilla *ferm*' (pàg. 85). 'Ferm' usat adverbialment significa amb força; intensament.

- 'Durant tota la seva *enfotrada* vida' (pàg. 85). A Mallorca, l'adjectiu 'enfotrat-ada' vol dir endiastrat, capaç de fer moltes coses; desenfrenat.

- 'Mirar-lo i *fitorar-lo* amb l'ullada' (pàg. 86). El verb 'fitorar' vol dir fixar, clavar (la vista).

- '<<anem al bressol, rei?>>, l'*arna* em digué' (pàg. 94). Com que fa referència a una prostituta, cal contextualitzar 'arna' en l'expressió 'mala arna', que es refereix a una persona dolenta i de mals sentiments.

- 'es *desengramponà* de l'atapeïment de cames' (pàg. 94). A Mallorca 'desengramponar' significa llevar el grampó (clau guarnit de rosques).

- 'La primera vegada en què em vaig arrencar de mi mateix, la dona que em serví d'*esca* em deixà en una fonda' (pàg. 95). En aquesta frase, 'esca' té sentit en el context de la locució 'donar esca', que vol dir donar ocasió, incitar a fer una cosa.

- 'la *brullola* plena d'aigua' (pàg. 95). A Mallorca, una 'brullola' és un recipient de terrissa, de fusta o de metall, de forma troncocònica invertida, més ample que alt, que serveix per tenir-hi aigua i posar-hi coses en remull.

- 'Porta cenyit a la cintura vint quilos d'or que amb el pes constant li donen *disenteria*' (pàg. 100). La 'disenteria' és una malaltia caracteritzada per inflamació de l'intestí gros i diarrea sanguinolenta.

- 'un *crull* just una mica esgrafià amb arrelines a banda i banda de la línia central' (pàg. 105). A Mallorca, un 'crull' o 'cruí' és una obertura llarguera i molt estreta, principi de ruptura d'un cos sòlid, produïda per un cop o per altra causa.

- 'El meu pare viu de xulellar quartos a les *pepes*' (pàg. 109). A Mallorca, una 'pepa' és una prostituta.

- 'uns mots escassos del vell esfondrat, ces, *esbucat* Sartre' (pàg. 110). 'Esbucat' ve del verb 'esbucar', que a Mallorca significa destruir (un edifici), enderrocar.

- 'També fan ombra damunt les cares i en les coves i *llivanyes* de l'ésser' (pàg. 112). A Mallorca, una 'llivanya' és un crivell o trenc natural de la roca, en el qual hi ha terra i pedreny més fluix que la roca del conjunt.

- 'Tampoc no enraonava com *grenyal* adolescent' (pàg. 113). En mallorquí, l'adjectiu 'grenyal' vol dir verdós, encara no ben madur o no acabat de granar.

- 'En Montalà, ja ho veia, ho sentia, *xalava* sense dir-ho' (pàg. 117) A Mallorca i a Menorca, 'xalar' vol dir sentir gran plaer, divertir-se alegrement.

- 'les mates llentiscleres, vermells a *grumallons*, les penyes...' (pàg. 119). En mallorquí i menorquí, un 'grumalló' o 'grumoll' fa referència a un grum, petita massa de substància pulverulenta aglomerada o de matèria líquida coagulada.

- 'El jutge, l'apotecari i el *mallol*, un vell que té esment dels nens a l'església, en duïen el tern del dijous sant' (pàg. 121). En efecte, a Mallorca, el 'mallol' és un funcionari d'una església encarregat de mantenir l'orde dins el temple, evitant les converses, despertant els dormilegues, etc., per a la qual cosa portava una perxa llarga coronada per una creueta, amb la qual tocava el cap dels qui dormien o xerraven.

- 'Vaig prendre el sol i la *saladina*' (pàg. 124). A Mallorca, la 'saladina' és el un ruixim de sal procedent de la mar o de l'aire humit, que perjudica les plantes.
- 'Somreien de veure'l tan *xalest*' (pàg. 128). En mallorquí i menorquí, l'adjectiu 'xalest-esta' significa alegre, vivaç.
- 'Pobles menuts com un *macolí* dins la sabata' (pàg. 128). En mallorquí, un 'macolí' es una pedra molt petita.
- 'Dues mascotes *espipellaven* la misèria de carnatge que hi havia' (pàg. 129) A Mallorca i a Eivissa, 'espipellar' vol dir collir o prendre petites porcions d'una cosa, com grans d'un raïm, trossets de pa, etc.
- 'Els calçotets amb el *xap* cordat just amb una agulla imperdible' (pàg. 137). En balear, el 'xap' és la clivella, obertura estreta.
- 'El seu esperit és just un mirall, sobre el qual *lleneguen* sempre seguit unes imatges fabricades per exterior' (pàg. 146) En mallorquí, 'llenegar' vol dir relliscar, escórrer-se.
- 'Els crits d'algunes murcianes *esburbades*' (pàg. 147) A Mallorca, l'adjectiu 'esburbat/ada' vol dir mancat d'atenció a la cosa que es fa; que obra sense mirament.
- 'Jo no estic gaire avesat a trotat i anava *mújol*' (pàg. 148) En mallorquí, l'adjectiu 'mújol/mújola' vol dir taciturn.
- 'La dona, *escambuixada*' (pàg. 152). A Mallorca, el verb 'escambuixar' vol dir despentinar, especialment barallant-se.
- 'Però la felicitat d'haver trobat el conill ja enllestit i que es donava per la pell el feia ser *orugat, mal casadís*' (pàg. 155). A Mallorca, l'adjectiu 'orugat' o 'erugat' vol dir esporuguit, ple de temor, recelós. D'altra banda, la locució 'esser mal casadís' vol dir no deixar-se ginyar a contreure matrimoni.
- 'Però ell esquivà la *mufada* del *verratell*' (pàg. 156). En mallorquí, una 'mufada' és l'acció de 'mufar' (que, al seu lloc, significa 'sucari, envestir a cops de cap'). D'altra banda, 'verratell' significa porc jove no castrat.
- 'I hom començà d'anar *escalíu* amb la poretta que, un dia qualsevulla, els moros vulguin reconquerir Granada i Ciutat de Mallorca' (pàg. 157) A Mallorca, l'adjectiu 'escalíu/iva' vol dir erscalivat, ensenyat per l'experiència adversa.
- 'entre les trossades *xereques* i magres del seu cos' (pàg. 161). En mallorquí, l'adjectiu 'xereca/a' vol dir malaltís o indispost de salut.
- 'Allí viu lliure, escriu *passarell*' (pàg. 168). A Mallorca, 'passarell' (antigament escrit *passarell*, i dialectal *paixarell*) vol dir persona viva, astuta o molt alegre.

Lèxic pròpiament de Santanyí:

- 'El níqui gris, mostós i amb un dit de *xafarri'* (pàg. 79). A Santanyí, 'xafarri' vol dir safarri, és a dir, engrut, massa viscosa de brutícia.

Pel que fa a la formació de mots, Bonet empra el recurs de la sufixació per tal de donar un to més adient que aquell que representen els mots simples.

- **am:** El sufix '-am' en llatí formava originàriament noms abstractes derivats de verbs, però també va passar a tenir valor col·lectiu quan s'aplicava a radicals nominals. És aquest el cas de 'dolç llenyam' – en lloc de conjunt de llenya- (pàg. 9); 'pedregam' –en lloc de multitud de pedres-(pàg. 10); herbam' – en lloc de conjunt d'herbes que creixen en un lloc- (pàg. 47); 'brancam' – en lloc de multitud de branques' (pàg. 90).

- **enc/enca:** Sufix d'origen germànic, molt viu en català. Forma adjectius que tenen el valor d'expressar participació de la qualitat o de l'objecte significat pel primitiu. 'moradenca, negrenca' (pàg. 10)

- **ell/ella:** Sufix de valor essencialment diminutiu. Exemples: 'jovenells' (pàg. 10); 'pollastrell' (pàg. 12); 'cervell mascllell' (pàg. 171)

- **Esc/ esca:** En català ha creat derivacions amb el sufix '-esc' que indiquen pertinença o procedència. Exemple: 'com un canallesc burgès' (pàg. 100)

- **Ot/ota:** En català nord-oriental aquest sufix té significació diminutivo-pejorativa. A la resta del territori català –com en el nostre cas- té un valor augmentatiu amb algun matís pejoratiu. Exemples trobats: 'Una donota altota amb les fesomiotes magres, vestidota de color d'arena des del cap i les orelles fins als turmells' (pàg. 46)

- **txo/txa:** Els sufixos preromànics '-itx', '-atx' i '-utx' són molt freqüents en la toponímia mossàrab balear: 'guapetxo' (pàg. 67); 'portalutxos' (pàg. 79); 'on P.P.P tenia, seva, una caseta entre casulls' (pàg. 86); 'fotimer de fumareletxos' (pàg. 87), 'Pasqualetxo' (pàg. 158)

Per últim, inclouré un llistat de castellanismes, mots que perviuen amb els catalans que són residus de la influència de Castella. La raó per la qual Bonet els inclou a l'obra i els reproduïm en aquest treball és perquè aquesta tendència és un reflex de la realitat lingüística actual a les zones de parla catalana:

- 'S'ha acostat un *botones'* (pàg. 12)
- 'com a *tebeo* de Don Juan' (pàg. 51)
- 'hi anà en el vespino' (pàg. 62)

- 'després de l'exaltació amb la dona provocada més per la *cazalla* que no pas per la revetlla de les complexions' (pàg. 73). La 'cazalla' és un aiguardent molt fort fabricat a Cazalla de la Sierra (Sevilla).

- 'El <<Macarró>> ha *padreado* almenys cinquanta cops' (pàg. 90)
- 'Jo faig de *loquero* del Rafael' (pàg. 109)

5. ALTRES RECURSOS GRAMATICALS

Morfologia verbal:

Desinència Ø a la 1a persona del present d'indicatiu:

- 'no me'n record del seu nom' (pàg. 126)
- 'pens en algú que desig' (pàg. 127)

Imperatiu en 2a persona del plural del verb 'veure' (forma *veiam*):

- 'Però veiam si ens aclarim' (pàg. 78)
- 'Veiam si ens aclarim, osti' (pàg. 84)
- 'Veiam què farem, veiam si serà fura o mostel, això' (pàg. 123)

Morfologia nominal:

Article salat:

- 'ses composicions diagonals, piramidals' (pàg. 125)
- 'Com que en sortir de *sa* galeria estava a la Rue Vieille' (pàg. 126)

D. CONCLUSIONS:

Blai Bonet és un d'aquests autors que deixen la seva petjada identitària a dintre dels seus escrits. Lluny d'intentar diluir orígens i literatura, en Bonet apareixen barrejats fins al límit de poder asseverar que la relació és constitutiva, i aquesta seria la primera conclusió que s'extreu de l'anàlisi de les nou obres que hem escollit com a corpus del present treball.

Al pròleg de l'obra *Llenguatge i identitat. Simpòsium celebrat a VIVARIUM (Tavertet) els dies 12-13 i 19-20 de setembre de 1992*²², el seu coordinador parla de l'estret vincle que té la llengua amb la identitat d'un poble. Bonet fa ús d'aquest vincle i a més, aporta nous elements al joc, com ara la creativitat. Els trets lingüístics propis del dialecte balear units a l'afany creador i modernitzador de l'autor envers les seves obres són els que ens permeten parlar avui de l'estil literari blaibonetià.

---

²² PANIKKAR, R (coord.). *Llenguatge i identitat. Simpòsium celebrat a VIVARIUM (Tavertet) els dies 12-13 i 19-20 de setembre de 1992*. Barcelona, 1994. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

‘Cap terra com sa terra: la cultura popular mallorquina a l’obra de Blai Bonet’ naixia amb la hipòtesi que l’escriptor mallorquí tendeix a mostrar afecte i melangia per les seves arrels i la cultura popular assumida, alhora que es mostra subversiu amb la pròpia terra a les seves obres. Aquesta tendència s’ha verificat després de dotze mesos de treball i la raó que explica el seu perquè és precisament el lligam ineluctable entre ésser i orígens. El pinyol de l’escriptura de Bonet és l’essència identitària i l’estima cap a les seves arrels, la qual es justifica per si mateixa. El fer-se enfora de Mallorca i mostrar els seus ulls més crítics, en canvi, pot ser causa de l’exigència que un individu aplica sobre allò propi. Exigeixes més perquè hi tens més estima. L’exemple que mostra més clarament allò que s’intenta mostrar en aquestes ratlles el trobem al poema ‘Càntic’ del poemari *Entre el coral i l’espiga*:

*“Plora la meva barca per les ones
Plora el pal les seves antigues rames de pi”*
(Blai Bonet. *El Color*)

A les nou obres estudiades, el màxim exponent d’aquesta estima de Blai Bonet cap a la seva terra és l’ús que en fa del dialecte balear (podem observar-ho a l’apartat dels recursos lèxics inclòs a la fitxa pertanyent a cada obra del present treball), decisió que l’autor va prendre tot i arriscant-se a adreçar les seves obres a un públic limitat. Tot i això, i des d’una perspectiva estrictament personal, cal dir que per al lector sediciós, endinsar-se en aquesta manera d’entendre el món mallorquí esdevé força enriquidor. El lèxic s’incorpora immediatament a l’imaginari d’aquell que llegeix les ratlles i mots com ‘al·lot’, ‘a lloure’, ‘motar’, ‘ferm’ usat adverbialment, ‘bergantell’, ‘caminoi’, ‘grenyal’ o ‘xalest’ esdevenen fàcilment digeribles.

A nivell de contingut, Bonet emprà el recurs de redactar costums i hàbits del poble mallorquí i de Santanyí més concretament, la qual cosa també ajuda al lector a fer-se una idea d’aquesta manera de viure al petit racó balear. Alguns episodis, a més, estan marcats per un to irònic per tal de donar a conèixer fins a quin punt la tradició pot generar comportaments dogmàtics i rígids (revisar l’apartat de costums i hàbits de les fitxes per tal de tenir exemples). Això, a més, és una nova mostra de com n’és d’important el component creatiu a l’hora de forjar un estil.

Altres elements del contingut de les obres deslligats del tema identitària són les constants al·lusions a símbols com, per exemple, el mar, el qual, a més, esdevé el títol d’una de les novel·les de l’autor. Com ell mateix apunta a la sentència que obre aquest text, ‘l’home és com el mar: penetra i és penetrat’. Aquest fenomen és el que es situa a sota de tot plegat: la naturalesa humana es penetrada per la parla d’un indret, per l’educació, per la manera de fer i per les tradicions adquirides. Així és i així ens ho transmet Blai Bonet.

4. BIBLIOGRAFIA

a. Corpus analitzat

BONET, B. *El color*. Palma, 2007. Consell de Mallorca.

BONET, B. *El mar*. València, 2000. Ed. Tres i Quatre (Eliseu Climent Editor).

BONET, B. *Els ulls. Diari primer*. Barcelona, 1973. Pòrtic.

BONET, B. *Has vist algun cop, Jordi Bonet, ca n'amat a l'ombra?* Barcelona, 1976. Ed. Borràs.

BONET, B. *Judes i la primavera*. Barcelona, 1995. Edicions 62. Col·lecció Universal de butxaca El Cangur.

BONET, B. *La Mirada. Diari segon*. Barcelona, 1975. Pòrtic.

BONET, B. *Míster Evasió*. Barcelona, 1995. Edicions 62.

BONET, B. *Pere Pau*. Barcelona, 1992. Columna Edicions.

a) Altres

ALCOVER, A.M; DE BORJA MOLL, F. *Diccionari català-valencià-balear*. Palma, 1980. Editorial Moll (10 volums).

ALBERTÍ, J. 'Blai Bonet, un poeta digerit'. *Reduccions*, nº14. Vic, setembre 1981. pàgs. 43-64.

BALTASAR, B ed. *Blai Bonet. A l'ombra de l'esperit. Antologia*. Inca, 1989. Conselleria d'Educació i Cultura del Govern Balear.

BONET, S. *Les gramàtiques normatives valencianes i balears del segle XX*. Col. Biblioteca lingüística catalana. València, 2000. Publicacions de la Universitat de València.

FUSTER, J. *Literatura catalana contemporània*. Barcelona, 1988. Curial Edicions Catalanes.

GRAÑA, I. *La cultura a Mallorca (1840-1936)*. Palma, 1998. Edicions Documenta Balear.

LLOMPART, J.M. *La literatura moderna a les Balears*. Col. Els treballs i els dies, 2. Palma de Mallorca, 1964. Editorial Moll.

LLOMPART, J.M. *Retòrica i poètica*. Volums I i II. Palma de Mallorca, 1982. Editorial Moll.

MASSOT I MUNTANER, J. *Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra (1930-1950)*. Barcelona, 1978. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

MASSOT I MUNTANER, J. *Els mallorquins i la llengua autòctona*. Barcelona, 1985. Curial Edicions Catalanes.

MASSOT I MUNTANER, J. *Llengua, literatura i societat a la Mallorca contemporània*. Barcelona, 1993. Curial Edicions Catalanes. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

MESQUIDA, B. *Balears: portes obertes*. Palma, 2005. Lunwerg Editores. Consell de Mallorca. Consell Insular de Menorca. Universitat de les Illes Balears.

MIRALLES I MONSERRAT, J. *Història i cultura popular*. Barcelona, 1998. Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Universitat de les Illes Balears.

MOLL MARQUÉS, A. *La nostra llengua*. Palma de Mallorca, 1990. Ed. Moll.

MOLL, F. *Gramàtica històrica catalana*. València, 2006. Publicacions de la Universitat de València.

ORIOI DAUDER, J.A; ORIOI I GIRALT, J. *Diccionari de figures retòriques i altres recursos expressius*. Barcelona, 1995. Llibres de l'Índex.

PALMIRA, M. 'La emoción y su realización discursiva'. *Discurso.org*, nº3. Buenos Aires, 2003.

PANIKKAR, R (coord.). *Llenguatge i identitat. Simpòsium celebrat a VIVARIUM (Tavertet) els dies 12-13 i 19-20 de setembre de 1992*. Barcelona, 1994. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

PEREA, M. *Complexió i ordenació de 'La flexió verbal en els dialectes catalans' d'A.M. Alcover i F. De B. Moll*. Barcelona, 1999. Institut d'Estudis Catalans (CD).

PONS, M. *Blai Bonet: maneres del color*. Barcelona, 1993. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

PONS, M. *Poesia insular de postguerra: quatre veus dels anys cinquanta*. Barcelona, 1998. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

SANCHIS GUARNER, M. *Els poetes insulars de postguerra*. Palma de Mallorca, 1951. Ed. Moll.

UBALDINA, C; RIBAS, M. *Anàlisi del discurs polític. Producció, mediació i recepció*. Barcelona, 2002. Institut Universitari de Lingüística Aplicada. Universitat Pompeu Fabra.

VIDAL ALCOVER, J. 'Les variacions poètiques de Blai Bonet'. *Estudis de literatura catalana contemporània. Homenatge al doctor Jaume Vidal i Alcover*. Barcelona, 1993. Universitat de Barcelona. Pàgs.

VILAR, P *et alt.* *Reflexions crítiques sobre la cultura catalana*. Barcelona, 1983. Departament de Cultura de la Generalitat d